

RAPORTTEJA 91

GLOBALGAP-HEVI-STRATEGIAN SELVITYSRAPORTTI

ANNE PIIRAINEN JA SARI IIVONEN

GLOBALGAP-HEVI-STRATEGIAN SELVITYSRAPORTTI

ANNE PIIRAINEN JA SARI IIVONEN

Julkaisija	Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti www.helsinki.fi/ruralia	Lönnrotinkatu 7 50100 MIKKELI	Kampusranta 9 C 60320 SEINÄJOKI
Sarja	Raportteja 91		
Kannen kuva	Anne Piirainen		
ISBN	978-952-10-6517-0 (pdf)		
ISSN	1796-0630 (pdf)		

ESIPUHE

1990-luvun ruokakriisit (mm. hullun lehmän tauti) loivat paineita elintarvikeketjun laatujärjestelmien ja jäljitettävyyden kehittämiseksi. Suomessa siihen vastattiin puutarha-alalla, jossa luotiin hyvien tuotantotapojen ohjeisto. Kotimaisten kasvien tuottama ohjeisto, jonka viimeisin versio on vuodelta 2007, tunnetaan nyt nimellä Laatutarha-ohjeet. Laatutarha-ohjeiden noudattaminen ja kerran viidessä vuodessa tehtävä auditointi ovat edellytyksiä Kotimaisten kasvien sirkkalehtilipputunnuksen käyttöoikeudelle.

Elintarvikeketjun laatujärjestelmien käyttöönotto on lisääntynyt sekä Euroopassa että muualla maailmassa kiihtyvällä vauhdilla viimeisen kymmenen vuoden aikana. Euroopassa on käytössä erilaisia yksityisiä elintarvikeketjun laatujärjestelmiä EU-komission julkaisun mukaan yli 440 kappaletta (Euroopan unionin virallinen lehti 2010). Varsinaisia laatujärjestelmiä on kuitenkin huomattavasti vähemmän, sillä luku pitää sisällään paljon päällekkäisyyksiä. Esimerkiksi GLOBALGAP-järjestelmä on mukana jokaisen osa-alueen ja jokaisen vertaisarvioitun järjestelmän sekä alueellisten alkuperämerkkiin sidottujen järjestelmien kautta. Selvityksen perusteella GLOBALGAP ja sen eri sovellukset ovat hallitsevassa asemassa Euroopassa kasvien alkutuotannossa.

Laatujärjestelmän käyttöönotto edellyttää kolmannen osapuolen tekemää riippumatonta tarkastusta eli auditointia. Pelkkä ohjeistuksen ja lainsäädännön noudattaminen ei täytä tunnustetulle laatujärjestelmälle asetettuja vaatimuksia. Ohjeistusta voidaan luonnehtia pikemminkin hyvien menetelmien noudattamisen ohjeistukseksi laatujärjestelmän sijaan. Ohjeistuksen noudattamisen tarkastus ei ole yhtä tarkkaan säädeltyä ja yhtä usein toistuvaa kuin laatujärjestelmiin sisältyvät tarkastukset. Riippumattoman, kolmannen osapuolen auditointiin (ulkoisen tarkastajan tekemällä tarkastuksella tapahtuva hyväksyttävien toimintatapojen todentaminen) perustuvan laatujärjestelmän rakentaminen on hyvin kallista ja hidasta. Tämän vuoksi täysin uuden, riippumattoman, kolmannen osapuolen auditoidun laatujärjestelmän luomista on harkittava tarkkaan ja samalla on mietittävä, olisiko liittyminen johonkin jo olemassa olevaan laatujärjestelmään mahdollista.

Kansainvälisten alkutuotannon laatujärjestelmästandardien kehittäminen on aloitettu kasvien tuoteryhmästä (hedelmät, vihannekset, marjat, viljelyt sienet, ruokaperuna), sillä elintarvikekauppa globalisoitui ensimmäisenä hedelmien, vihannesten ja marjojen osalta. Kasvien tuotantomenetelmiin liittyy riskitekijöitä, jonka vuoksi laatujärjestelmästandardien kehittämiseksi on ollut tarvetta kuluttajien luottamuksen parantamiseksi.

Kasvispuolella on käytössä muutamia kansainvälisiä järjestelmiä, sekä maakohtaisesti räätälöityjä GLOBALGAPin kanssa vertaisarvioituja järjestelmiä. Kasvisalan referenssisstandardin asemassa on GLOBALGAP -hedelmät ja vihannekset -standardi. Monet kansalliset sekä kansainväliset kasvisalan laatujärjestelmät noudattelevat GLOBALGAPin sisältöä ja sääntöjä. Myös suomalainen Laatutarha-ohjeisto on huomioinut GLOBALGAPin vaatimuksia ohjeistuksessaan.

Suomessa on kaupan järjestö esittänyt kansainvälisen laatujärjestelmän käyttöönottoa alkutuotannolle. Tämä on herättänyt runsaasti keskustelua sekä alkutuottajien, etujärjestöjen, kaupan sekä elintarvikeketjuun liittyvän hallinnon piirissä. Kauppa toivoo kuitenkin kotimaisten vahvuuksien mukaan ottamista laatujärjestelmän vaatimuksiin.

Tässä selvityksessä käydään läpi GLOBALGAP-standardin eri sovelluksia muutamissa Euroopan maissa, sekä valotetaan myös käytössä olevien kansallisten laatujärjestelmien tilannetta samoissa maissa. Selvitystyön tavoitteena on tuottaa tietoa käytännöistä eri Euroopan maissa ja soveltaa olemassa olevaa tietoa laatujärjestelmätyön eteenpäinviemiseksi kasvisalalla Suomessa.

Hanke on toteutettu Maa- ja metsätalousministeriön Laatuketju –hankerahoituksella. Hankkeen toteutuksesta vastasivat projektisuunnittelija Anne Piirainen ja tutkimuskoordinaattori Sari Iivonen Helsingin yliopiston Ruralia –instituutista. Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtajana toimi ylitarkastaja Marja Innanen Maa- ja metsätalousministeriöstä. Muut ohjausryhmän jäsenet olivat ylitarkastaja Seija Ahonen-Siivola Maa- ja metsätalousministeriöstä, tuotepäällikkö Pekka Anttila SOK:sta, toimitusjohtaja Risto Janhunen Vihannesyhtymä 3T Oy:stä, johtaja Maija Peltola ja toimialapäällikkö Anna Vainikainen Elintarviketeollisuusliitto ry:stä, toimitusjohtaja Katarina Lassheikki Puutarhaliitto ry:stä ja tutkimuspäällikkö Johan Åberg MTK ry:stä. Raportin ulkoasusta ja viimeistelystä on vastannut graafinen suunnittelija Jaana Huhtala Ruralia-instituutista.

Lämpimät kiitokset hankkeen rahoittajalle, aktiiviselle ohjausryhmälle ja hankkeen järjestämään työpajaan osallistuneille henkilöille.

Mikkelissä 27.9.2012

Tekijät

SISÄLLYS

TIITVISTELMÄ	9
1 JOHDANTO	10
1.1 Kasvisten tuotannon nykytila	10
1.2 Kasvistuotannon rakennemuutos	15
1.3 Kasvissektorin toimijoita	19
1.3.1 Kotimaiset Kasvikset ry	19
1.3.2 Etujärjestöt	20
1.3.3 Tuottajaorganisaatiot ja tuottajien yhteenliittymät	20
1.4 Kasviskauppaan liittyvä kansainvälinen säätely - kansainväliset järjestöt ja hallitusten väliset sopimukset	21
1.4.1 Maailman kauppajärjestö WTO	21
1.4.2 FAO ja WHO	21
1.4.3 Euroopan unioni ja Suomi	21
1.4.4 International Standardization Organisation ISO	21
1.5 Vapaaehtoiset, yksityiset normatiiviset standardit	21
1.6 Käytännöt Suomessa	22
1.7 Viljelijän viitekehys	22
2 GLOBALGAP-standardi	26
2.1 Standardin oikeuksien haltija ja hallinnon rakenne	27
2.2 Sertifiointiorganisaatiot ja niiden valvonta	27
2.3 Standardin käytön nykytila	28
2.4 GLOBALGAP-HeVi-standardi	29
2.4.1 GLOBALGAP-HeVi-standardin rakenne	30
2.4.1.1 All Farm base – tilataso	30
2.4.1.2 Crops base – kasvintuotantotaso	30
2.4.1.3 Fruit & vegetable – hedelmät ja vihannekset –taso	30
2.5 Ulkoinen auditointi	31
2.5.1 Sertifiointin haltija	31
2.5.2 Tuottajan rekisteröinti	31
2.5.3 Vaihtoehto 1: Yksittäisen tilan auditointi	31
2.5.4 Auditoinnin kulku avomaaviljelmällä	31
2.5.5 Vaihtoehto 2: Ryhmäauditointi	32
2.6 GLOBALGAP-standardin soveltamisen vaihtoehdot	32
2.6.1 GLOBALGAP HeVi sellaisenaan	32
2.6.2 GLOBALGAP HeVi kansallinen soveltamisohje	32
2.6.2.1 Kansallisen työryhmän perustaminen	32
2.6.2.2 Mitä etua kansallisella työryhmällä saavutetaan?	33
2.6.2.3 Kansallisen työryhmän kustannukset	33
2.6.3 Vertaisarviointimenettely	33
3 GLOBALGAP-STANDARDIN SOVELTAMINEN JA MUUT KÄYTÖSSÄ OLEVAT KASVISKETJUN STANDARDIT VIIDESSÄ EUROOPAN MAASSA	36
3.1 Saksa	36
3.1.1 GLOBALGAP -standardin kansallinen soveltamisohje	36
3.1.2 QS-GAP	36
3.1.3 QS Qualitätsicherug	36
3.1.4 GQS	37
3.1.5 Esimerkkejä eri osavaltioiden järjestelmistä	37

3.2	Ruotsi.....	38
3.2.1	Svenskt Sigill	38
3.3	Iso-Britannia	39
3.3.1	Vertaisarvioitu Quality Assurance / Red Tractor	39
3.4	Sveitsi.....	39
3.4.1	Vertaisarvioitu SwissGAP.....	40
3.4.2	SUISSE GARANTIE	40
3.5	Itävalta.....	41
4	GLOBALGAP-vaihtoehtojen soveltamismahdollisuudet Suomessa	42
4.1	GLOBALGAP sellaisenaan.....	42
4.1.1	Laatujärjestelmän käyttöönottoon valmistautuminen	42
4.1.2	Kustannukset viljelijälle	44
4.1.3	Kustannukset muille tahoille	44
4.2	Kansallinen toimintaohje.....	44
4.3	Vertaisarviointimenettely	44
4.4	Vaihtoehtojen laatujärjestelmien SWOT-analyysi.....	45
4.4.1	Työn toteutus ja arvioidut vaihtoehdot	45
4.4.1.1	Työpajan toteutus.....	45
4.4.1.2	Arvioidut laatujärjestelmävaihtoehdot.....	46
4.4.2	Tulokset	46
4.4.2.1	GLOBALGAP sellaisenaan ilman kansallista työryhmää tai muita tukitoimenpiteitä viljelijöille.....	46
4.4.2.2	Perustetaan kansallinen GLOBALGAP-työryhmä.....	47
4.4.2.3	'Laatutarha-GAP'	49
4.4.2.4	Laatutarhan kehittäminen 3. osapuolen sertifioimaksi järjestelmäksi	50
4.4.2.5	Pohjoismainen yhteistyö.....	51
4.4.3	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	51
5	GLOBALGAP-HEVI-STRATEGIAN SELVITYS -HANKKEEN JOHTOPÄÄTÖKSET	54
6	LOPUKSI	56
	LÄHTEET	57
Liite 1.	Swot-analyysin työpajaosuuteen osallistuneet henkilöt ja työpajoissa esille nousseet vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat.....	59
Liite 2.	Sopimus Kotimaiset Kasvikset ry:n laatumerkin käytöstä	65
Liite 3.	Rheinland-Pfalz GQS www-sivut	66
TAULUKOT		
Taulukko 1.	Vihanneskohtaiset tuotantotiedot vuonna 2011.....	10
Taulukko 2.	Marjakasvikohtaiset tuotantotiedot vuonna 2011.....	11
Taulukko 3.	Kotimaiset Kasvikset ry:n markkinointimaksut	20
Taulukko 4.	Pakkaamomaksut perunapakkaamoille.....	20
Taulukko 5.	Euroopassa käytössä olevia julkisia ja yksityisiä kasvien alkutuotantoon liittyviä standardeja.....	23
Taulukko 6.	Tilatason listan tarkastuskohtien määrä.....	30
Taulukko 7.	Kasvintuotantotason listan tarkastuskohtien määrä	30
Taulukko 8.	HeVi-listan tarkastuskohtien määrä	30
Taulukko 9.	IP-Sigill-järjestelmään liittyvää kolutusta ja sertifiointineuvontaa tarjoavia organisaatioita	38
Taulukko 10.	SwissGAP ja SUISSE GARANTIE-sertifioitujen viljelmien määrät tuoteryhmäkohtaisesti.....	40

Taulukko 11.	Ruralia-instituutin pilotointihankeessa järjestetty koulutus	43
Taulukko 12.	Vaihtoehdon A vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat.....	46
Taulukko 13.	Vaihtoehdon B vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat	48
Taulukko 14.	Vaihtoehdon C vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat	49
Taulukko 15.	Vaihtoehdon D vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat.....	50
Taulukko 16.	Vaihtoehdon E vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat.....	51

KUVAT

Kuva 1.	Avomaavihannes- ja marjaviljelmien lukumäärä viljelmän koon mukaisesti luokiteltuna	11
Kuva 2.	Kokoluokkiin jaettujen avomaavihannesviljelmien lukumäärä eri ELY-keskusalueilla	12
Kuva 3.	Kokoluokkiin jaettujen marjaviljelmien lukumäärä eri ELY-keskusalueilla.....	12
Kuva 4.	Omenaviljelmien lukumäärä ja kokonaisala ELY-keskuksittain.....	13
Kuva 5.	Ruukkuvihanneksia viljelevien yritysten määrä ja viljelyala vihannesryhmittäin vuonna 2011.....	13
Kuva 6.	Kasvihuonetomaattiviljelmien lukumäärät ja viljelyalat ELY-keskuksittain.....	14
Kuva 7.	Kasvihuonekurkkuviljelmien lukumäärät ja viljelyalat ELY-keskuksittain	14
Kuva 8.	Muita kasvihuonevihanneksia viljelevien yritysten lukumäärä ja viljelyala	15
Kuva 9.	Viljelmien määrän ja kokonaisviljelyalan kehitys avomaavihannes- ja marjatilojen osalta Suomessa vuosina 1984 -2011.....	16
Kuva 10.	Viljelmien keskialan kasvu	16
Kuva 11.	Tuotantoala ja tuotettu määrä.....	17
Kuva 12.	Ruukkuvihannesten neliösadon kehitys vuodesta 1987 alkaen.....	17
Kuva 13.	Kasvihuonetomaatti- ja kurkkuviljelmien määrä ja viljelyala vuosina 1984-2011.....	18
Kuva 14.	Kasvihuonetomaatin ja -kurkun kokonaissaldot vuosina 1984-2011.....	18
Kuva 15.	Kasvituottajan viitekehys ja tuotteiden reitit pellolta kuluttajan lautaselle	25
Kuva 16.	Kaavio GLOBALGAPin kattamista alkutuotannon aloista	26
Kuva 17.	GLOBALGAPin organisaatorakenne	27
Kuva 18.	Sertifioitujen tuottajien määrä 10 tärkeimmän kasvituotteen osalta.....	28
Kuva 19.	GLOBALGAP-sertifioitujen tuottajien määrän kehitys vuosina 2004-2011.....	28
Kuva 20.	Avomaalla kasvatettavien 10 tärkeimmän tuotteen sertifioitu tuotantoala vuonna 2011.....	29
Kuva 21.	Katteen alla kasvatettavien 10 tärkeimmän tuotteen sertifioitu tuotantoala vuonna 2011.....	29
Kuva 22.	Kaavio GLOBALGAP-vertaisarviointiprosessin kulusta.....	35
Kuva 23.	SwissGAP sertifioitujen viljelmien määrän ja sertifioitujen viljelyalan kehitys	40
Kuva 24.	GLOBALGAP-prosessin kulku kasvintuotantotilalla.....	42

TIIVISTELMÄ

GLOBALGAP-HeVi-strategian selvitys on Maa- ja metsätalousministeriön Laatu- ja eläintuotantajärjestelmien kehittämisohjelman -rahoituksella toteutettu kasvisalan laatu- ja eläintuotantajärjestelmien selvitys. Hankkeen on toteuttanut Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti yhteistyössä Päivittäistavara- ja eläintuotantajärjestelmien kehittämisohjelman ry:n ja Puutarhaliitto ry:n kanssa.

GLOBALGAP-HeVi-standardi on kansainvälinen kasvien alkutuotantoa koskeva yksityinen, vapaaehtoinen standardi. Standardi on laajassa käytössä Euroopassa, ja se on saavuttanut referenssisistandardin aseman viimeisen kymmenen vuoden aikana. GLOBALGAP-HeVi-strategian selvitys -hankkeen tavoitteena oli selvittää eri GLOBALGAP-vaihtoehtojen soveltamista muutamissa Euroopan maissa ja eri vaihtoehtojen, GLOBALGAPin sellaisenaan, GLOBALGAPin kansallisen soveltamisohjeen ja GLOBALGAP vertaisarvioinnin soveltuvuutta suomalaiseseen kasvistuotantoon.

Tilastojen perusteella suomalainen kasvistuotanto on jatkuvassa rakennemuutoksessa: tilamäärän pienentyessä keskimääräinen kasvien viljelyala kasvaa tilaa kohden. Yksittäinen tila tuottaa ruokaa yhä useammalle suomalaiselle. Kansainväliset, hallitusten väliset kasviskauppaa säätelevät sopimukset koskevat myös suomalaista kasvistuotantaa. Yksityiset standardit toimivat välillisenä kasviskaupan esteenä, sillä eurooppalaiset vähittäiskaupat vaativat GLOBALGAP-sertifikaattia tavarantoimittajilta. Suomessa on vuoden 2012 lopussa kolme sertifikaatin haltijaa.

Yhteistyössä alan sidosryhmien ja kaupan edustajien kanssa on Suomessa kehitetty kotimaan markkinoille Laatu- ja eläintuotantajärjestelmää. Laatu- ja eläintuotantajärjestelmän -auditoinnin on läpäissyt vuoden 2012 elokuuhun mennessä 500 tilaa ja pakkaamoja. Laatu- ja eläintuotantajärjestelmän neuvonnallisia auditointeja toteutetaan joka viides vuosi siihen erikseen koulutettujen puutarha-alan neuvojien toimesta ja Kotimaiset Kasvikset ry:n valvonnassa. Eräiden ostajien näkemyksen mukaan viiden vuoden väli auditoinnissa on kuitenkin liian pitkä ja on esitetty toivomus auditointitiheyden nostamisesta ja niiden toteuttamisesta täysin riippumattomaan ns. kolmannen osapuolen toimesta.

Tarkastelluista maista Ruotsi ja Iso-Britannia ovat jättäytyneet GLOBALGAP-vertaisarvioinnin ulkopuolelle toistaiseksi. Iso-britannialaiset pitävät omaa RedTractor Assurance-ohjelmaa GLOBALGAPia vaativampana. Suurimmilla kauppa- ja eläintuotantajärjestelmillä, kuten Tescolla ja Marks & Spencerillä on myös omat alkutuotantoa koskevat laatu- ja eläintuotantajärjestelmänsä. Näiden lisäksi Iso-Britanniassa on käytössä ympäristöasioihin painottuva LEAF-lisästandardi. LEAF edellyttää GLOBALGAPia tai muu-

ta standardia pohjalta, jota LEAF sitten täydentää. Ruotsissa on kehitetty voimakkaasti Svenskt Sigill-standardia koko alkutuotantoa koskevaan. Ulkoinen auditointi toteutetaan joka toinen vuosi ja välivuotina itsearviointi. Lisäksi suurimmilla tuottajilla on GLOBALGAP-sertifikaatti. GLOBALGAP on vertaisarvioitu Saksassa sekä koko maassa sovellettavana QS-GAP-versiona että osavaltiokohtaisena versiona muutamissa osavaltioissa. Saksassa vertaisarvioitu järjestelmä on eniten käytetty kasvien laatu- ja eläintuotantajärjestelmä. Sveitsissä ja Itävallassa on myös menty vertaisarvioituihin SwissGAP- ja AMAGAP-laatu- ja eläintuotantajärjestelmiin. SwissGAPin rinnalla huomattavasti pienemmällä tilamäärällä on myös SUISEGARANTIE-järjestelmä. Itävallassa kasvistuotannossa on mahdollista käyttää vain AMAGAP-vertaisarvioitua järjestelmää AMAGuetesiegel-laatumerkin käyttämiseksi kasvistuotteilla.

Eri GLOBALGAP-vaihtoehtoja arvioitiin kasvisketjun toimijoista koostuvassa työpajassa. Työpajassa hyviksi vaihtoehtoisiksi arvioitiin vertaisarvioitava järjestelmä sekä kansallinen soveltamisohje. Työpajan osanottajat katsoivat, että parhaat edellytykset vertaisarvioitavaksi järjestelmäksi olisi Kotimaisilla Kasviksilla Laatu- ja eläintuotantajärjestelmän kanssa, sillä sekä organisaatio että sen laatu- ja eläintuotantamerkki ovat hyvin tunnettuja brändejä.

Suomessa ei ole tällä hetkellä riittäviä teknisiä valmiuksia GLOBALGAP-järjestelmän käyttöönottamiseksi laajassa mitakaavassa, sillä sekä järjestelmän vaatimusten osaajista että palvelujen tuotteistamisesta on puutetta. Tarvittavia palveluja ovat tuoteturvallisuuteen liittyvät erilaiset riskinarvioinnit ja analyysipalvelut. Lisäksi vertaisarvioitavalta järjestelmältä vaaditaan riittävää tulorahoitusta järjestelmän ylläpitämiseksi ja toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi. Näin ollen vertaisarvioitava järjestelmä ei ole realistinen vaihtoehto ainakaan tällä hetkellä.

Selvityksen johtopäätös on, että Laatu- ja eläintuotantajärjestelmän kehittäminen kolmannen osapuolen auditointiin perustuvaksi järjestelmäksi ja GLOBALGAPin kansallisen soveltamisohjeen laatiminen ovat toisiansa tukevia toimenpiteitä ja näin voidaan suomalaiselle kasvistuotantajalle tarjota sekä tunnettuun kotimaiseen brändiin perustuva laatu- ja eläintuotantajärjestelmä että helpottaa GLOBALGAP-järjestelmän käyttöönottoa niiden tuottajien osalta, jotka tarvitsevat sitä joko kotimaan markkinoilla tai vientiä varten.

1 JOHDANTO

1.1 KASVISTEN TUOTANNON NYKYTILA

Vuonna 2011 Suomessa oli Puutarhatilastot 2011:n mukaan 4304 puutarhatuotantoa harjoittavaa yritystä, joista avomaavihanneksia tuotti 1629, hedelmiä 383 ja marjoja 2024 yritystä. Kasvihuonevihanneksia tuotti 865 yritystä, joista 77 oli ruukkuvihannesviljelmiä. Osa tiloista tuottaa useamman tuoteryhmän tuotteita, joten sama tila voi olla mukana useammassa tuoteryhmätilastossa (avomaavihannekset, marjat, hedelmät, kasvihuonevihannekset ja ruokaperuna).

Kansainvälisissä kasvisten laatujärjestelmissä myös ruokaperunan viljely katsotaan kasvistuotannoksi. Maatilatilaston

2011 mukaan ruoka- ja ruokateollisuusperunaa tuotti 822 yritystä 13 261 hehtaarin alalla vuonna 2011.

KASVISTEN TUOTANTO AVOMAALLA

Avomaavihannesviljelmien kokonaisala oli 9 077 ha ja viljelmien lukumäärä 1 629 kpl vuonna 2011. Taulukossa 1 on kutakin avomaavihannesta viljelevien yritysten lukumäärä, kokonaistuotantoalat hehtaareina ja teollisuuden sopimustuotannon osuus hehtaareina kokonaistuotantoalasta, sekä kokonaissato tonneina. Vihannekset ovat viljelyalan suuruuden mukaisessa järjestyksessä. Tilastossa ovat mukana yli kahden hehtaarin perunaviljelmät.

Taulukko 1. Vihanneskohtaiset tuotantotiedot vuonna 2011.

Vihannes	Yritysten lkm	Kokonaisviljelyala ha	Teollisuuden sopimustuotannon osuus ha	Kokonaissato tn
Tarhaherne	723	2 998	660	6 255
Porkkana	392	1 663	390	72 585
Ruokasipuli	477	1 115		24 621
Valkokaali	217	610	100	23 168
Punajuuri	197	435	288	14 253
Lanttu	185	423	117	15 646
Kukkakaali	126	283		2 947
Rapeakeräsalaatti	66	281		4 883
Avomaankurkku	167	200	145	6 786
Kiinankaali	79	172		2 887
Parsakaali	105	167		1 000
Palsternakka	88	93	„	1 425
Tilli	191	91		155
Nauris	74	83		570
Pinaatti	11	49	38	641
Kesäkurpitsa	83	48		1 681
Pehmeäkerä- ja erikoissalaatit	45	41		309
Muut kaalit	48	37		200
Purjo	75	31		593
Punakaali	40	30		876
Mukulaselleri	36	25	„	690
Parsa	23	23		14
Pensaspapu	68	14		54

Valkosipuli	65	13		32
Raparperi	46	10	1	110
Kurpitsa	39	9		117
Persilja	59	8		18
Lehtiselleri	17	7		90
Muut vihannekset yht.	170	120	10	75

Lähde: Tiken Puutarhatilastot 2011.

Marjaviljelmien kokonaisala oli 6 073 ha ja marjaviljelmien määrä oli 2 024 kpl vuonna 2011. Taulukossa 2 on kutakin marjakasvia viljelevien yritysten lukumäärä, kokonaistuotanto-

toalat hehtaareina ja sopimustuotannon osuus hehtaareina kokonaistuotantoalasta, sekä kokonaissato tonneina. Marjakasvit ovat viljelyalan suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

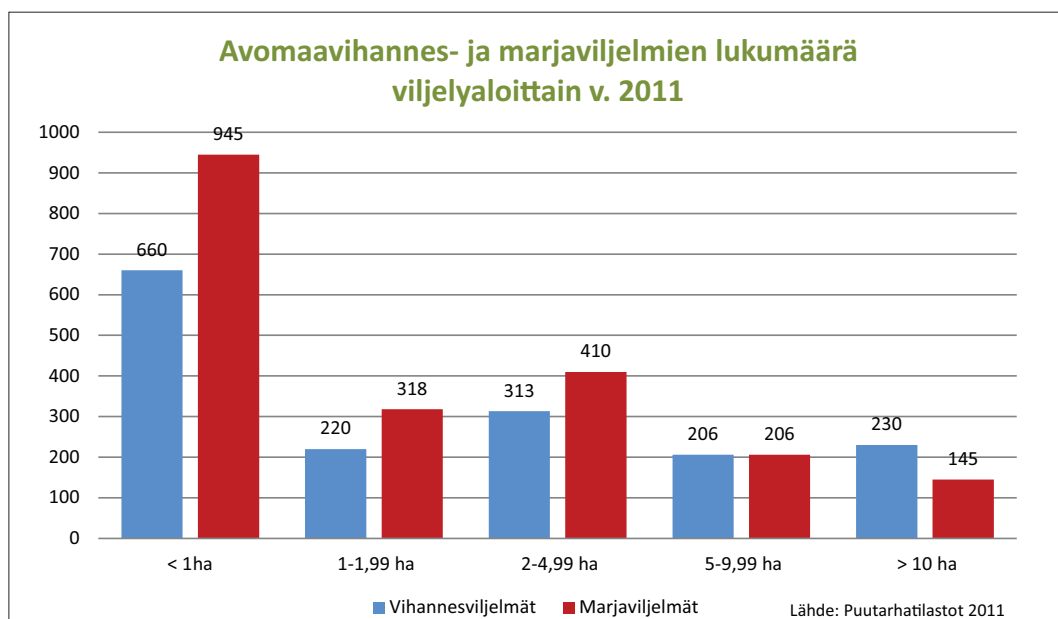
Taulukko 2. Marjakasvikohtaiset tuotantotiedot vuonna 2011.

Marjakasvi	Yritysten lkm	Kokonaisviljelyala ha	Teollisuuden sopimustuotannon osuus ha	Kokonaissato tn
Mansikka	1292	3 386	79	2 960
Musta- ja viherherukka	741	1 647	720	1 728
Vadelma ja mesivadelma	613	400		696
Punaherukka	216	195	109	343
Tyrni	259	171		107
Valkoherukka	85	78	20	110
Pensasmustikka	162	77		128
Karviainen	86	31		71
Muut marjat yht.	141	88	26	28
Muita marjoja ovat karpalo, marja-aronia, mesimarja, pihlaja, ruusukvitteni, ruusunmarja, marjasinikuusama ja marjatuomipihlaja				

Lähde: Tiken Puutarhatilastot 2011.

Avomaavihannes- ja marjaviljelmistä suuri osa on pieniä, alle yhden hehtaarin viljelmiä. Avomaavihannesviljelmien kokonaismäärästä vain n. 14 % on isoja, yli 10 hehtaarin viljelmiä.

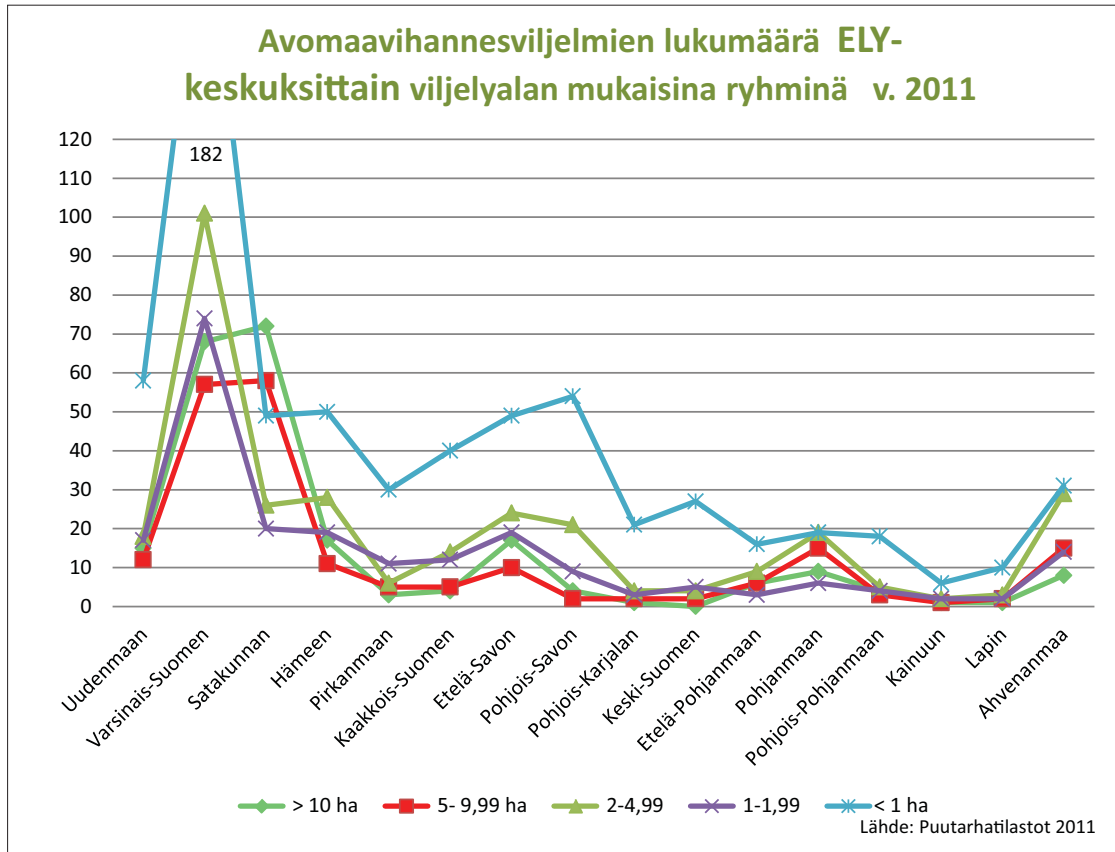
Vastaavasti marjaviljelmistä n. 7 % on isoja, yli 10 hehtaarin viljelmiä. Tarkempi viljelmien pinta-alojen mukainen ryhmittely on kuvassa 1.

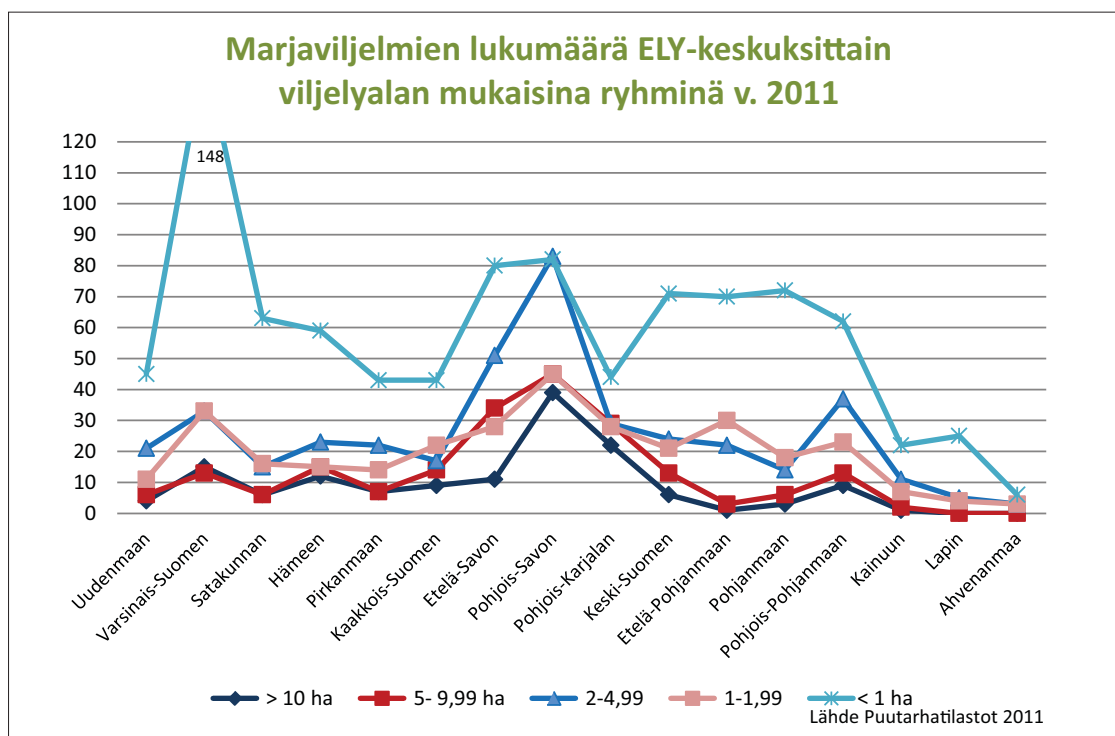
Kuva 1. Avomaavihannes- ja marjaviljelmien lukumäärä viljelmän koon mukaisesti luokiteltuna.
Lähde: Tiken Puutarhatilastot 2011.

Avomaavihannesten teollisuuden sopimusviljely painottuu Varsinais-Suomen ja Satakunnan ELY-keskusalueille, mikä näkyy tilastoissa kaiken kokoisten vihannesviljelmien suurena

määränä em. alueilla. Kuvassa 2 on eri kokoluokkiin jaettujen avomaavihannesviljelmien lukumäärä eri ELY-keskusalueilla, kuvassa 3 on vastaavat tiedot marjaviljelmistä.

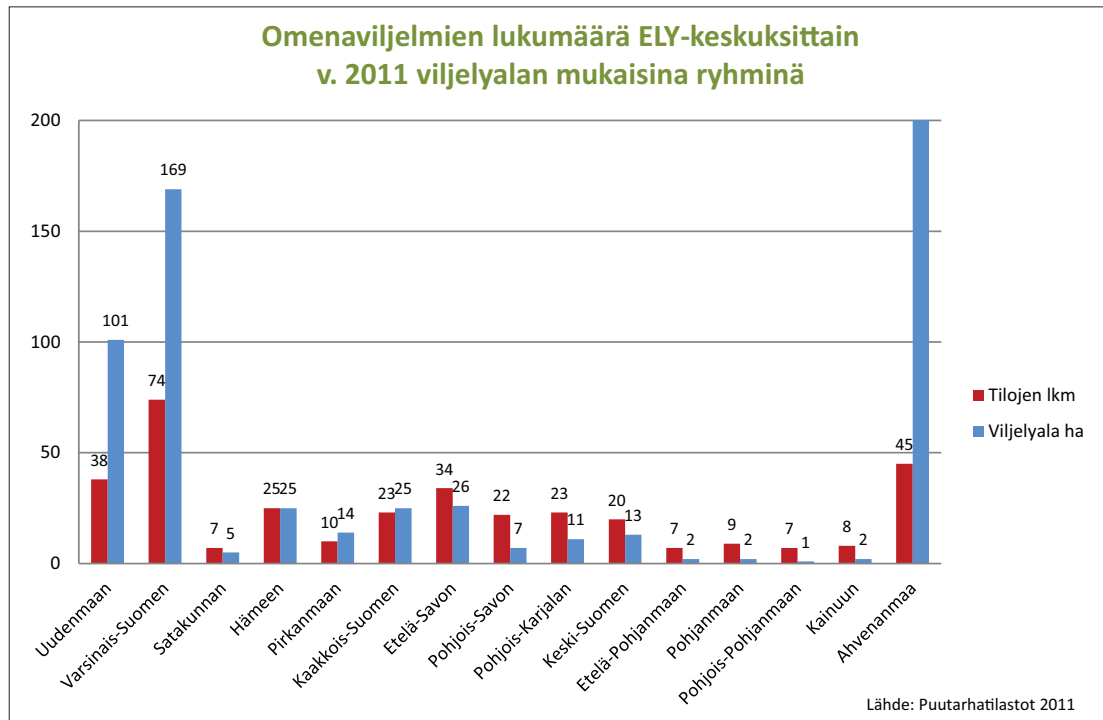
Kuva 2. Kokoluokkiin jaettujen avomaavihannesviljelmien lukumäärä eri ELY-keskusalueilla.
Lähde: Tiken Puutarhatilastot 2011.

Kuva 3. Kokoluokkiin jaettujen marjaviljelmien lukumäärä eri ELY-keskusalueilla.
Lähde: Tiken Puutarhatilastot 2011.

Kaupallinen hedelmien viljely on Suomessa käytännössä yksinomaan omenanviljelyä maamme pohjoisesta sijainnista johtuen. Omenaviljelmien määrä on kasvanut Euroopan

unioniin liittymisestä alkaen. Eniten omenaa viljellään Ahvenanmaalla, Varsinais-Suomessa ja Uudenmaalla. Kuvassa 4 on omenaviljelmien lukumäärä ja kokonaisala ELY-keskuksittain.

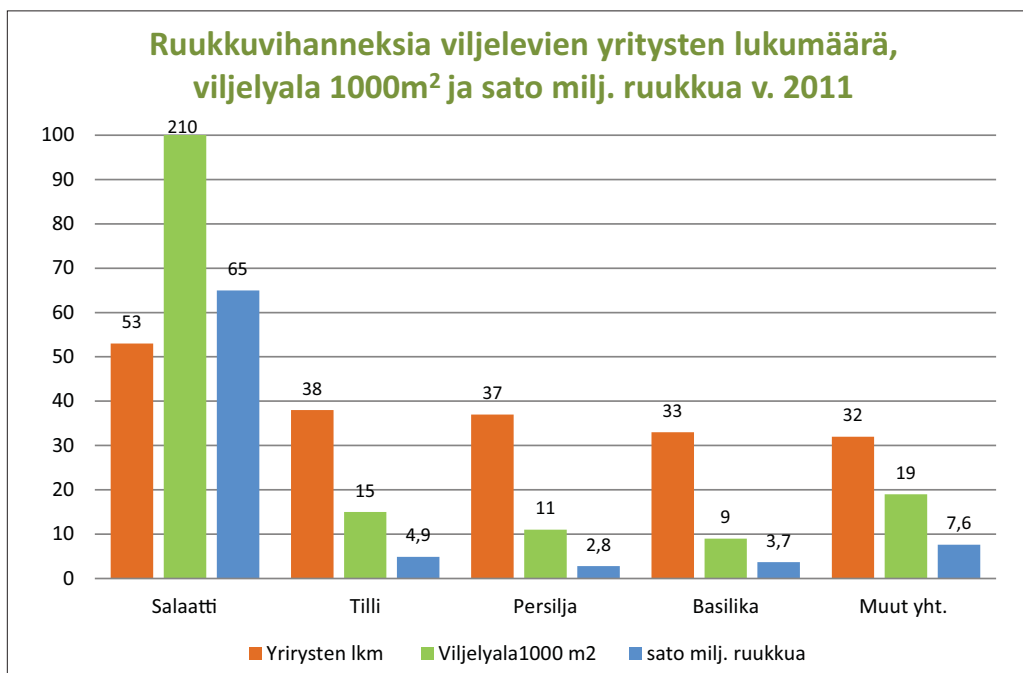

Kuva 4. Omenaviljelmien lukumäärä ja kokonaisala ELY-keskuksittain. Lähde: Tiken Puutarhatilastot 2011.

KASVIHUONEVIHANNESTEN TUOTANTO

Ruukkuvihannesten tuotanto on mahdollistanut salaattien ja yrttien ympärivuotisen viljelyn Suomessa. Ruukkuvihanneksia kasvatetaan ruukuissa joko viljelykouruissa tai kasvatus-

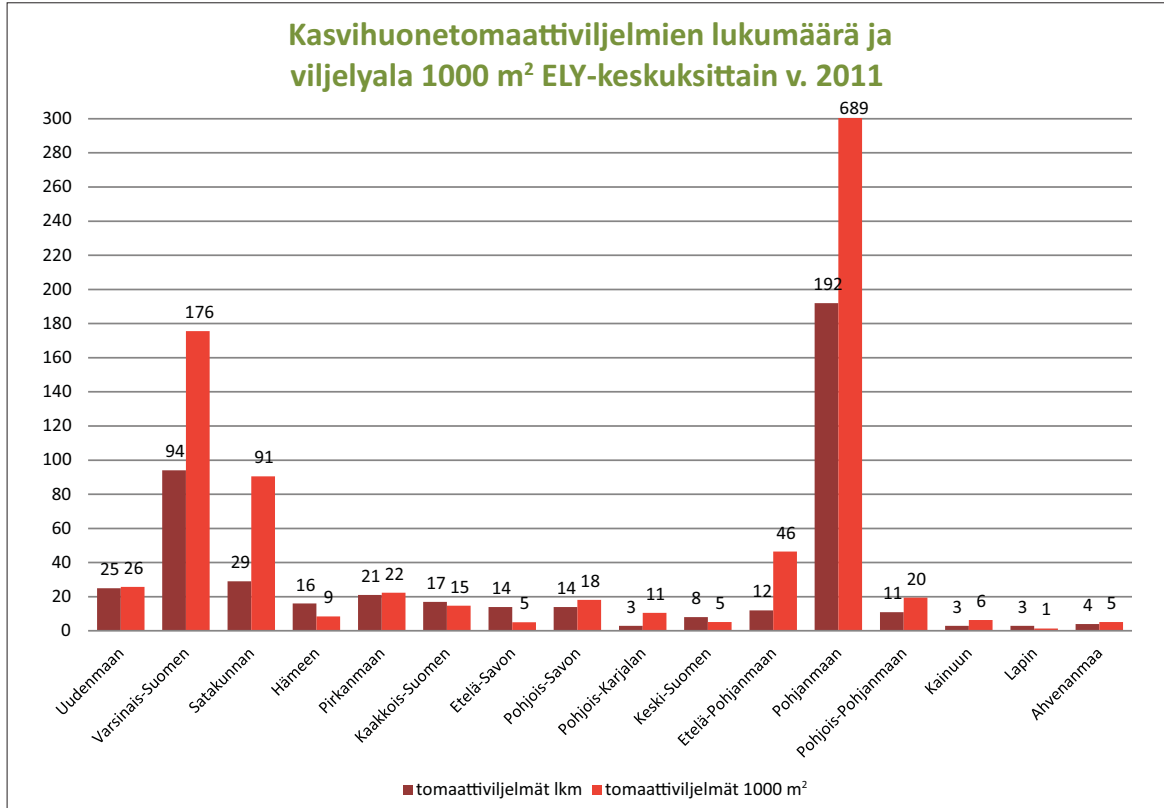
pöydillä, lannoitus annetaan kasteluveden mukana. Tuotteet myydään joko ruukkuineen tai leikattuina ja pakattuna. Ruukkuvihanneksia viljelevien yritysten määrä ja viljelyala vihannekseryhmittäin vuonna 2011 on kuvassa 5.

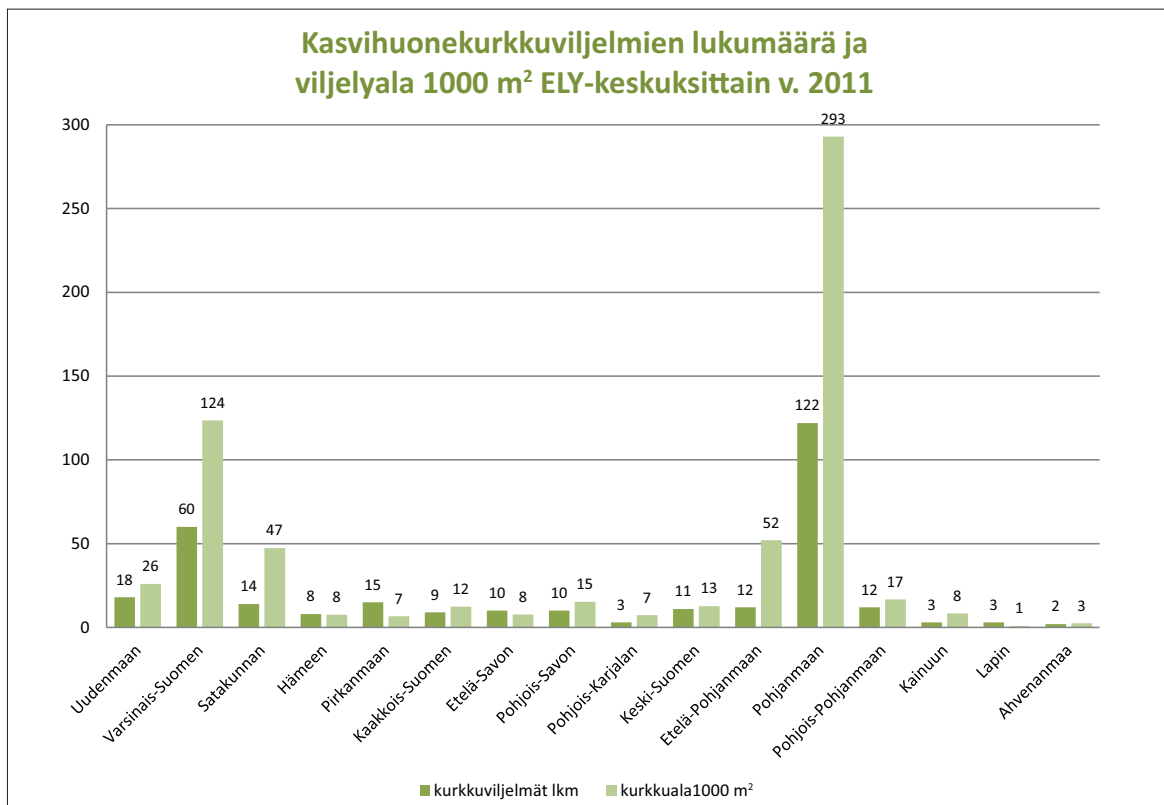
Kuva 5. Ruukkuvihanneksia viljelevien yritysten määrä ja viljelyala vihannekseryhmittäin vuonna 2011. Lähde: Tiken Puutarhatilastot 2011.

Suomessa tomaatin ja kasviuonekurkun viljely on pääosin ympärivuotista kasviuonetuotantoa. Kasviuonetomaatin ja -kurkun viljely on keskittynyt Pohjanmaalle ja Varsinais-Suomeen. Jonkin verran tomaattia ja kurkkua viljellään kau-

sihuoneissa. Kausihuoneissa kasviuonekurkkua voidaan viljellä ryhmäkasvien (= kesäkukkien) jälkeen loppukesällä ja syksyllä. Kuvassa 6 on kasviuonetomaattiviljelmien ja kuvassa 7 kasviuonekurkkuviljelmien lukumäärät ja viljelyalat ELY-keskuksittain.

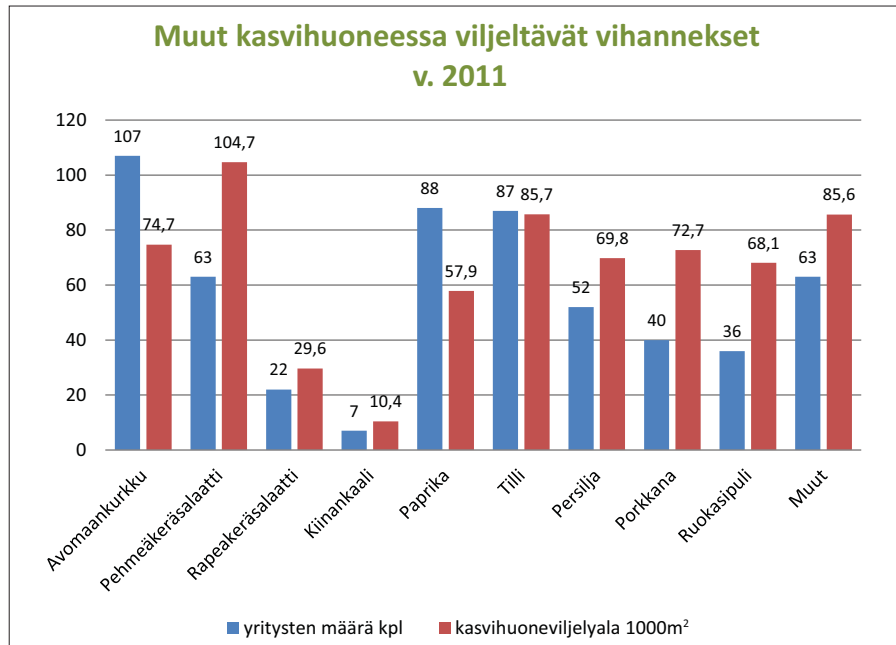
Kuva 6. Kasviuonetomaattiviljelmien lukumäärät ja viljelyalat ELY-keskuksittain. Lähde: Tiken Puutarhatilastot 2011.

Kuva 7. Kasviuonekurkkuviljelmien lukumäärät ja viljelyalat ELY-keskuksittain. Lähde: Tiken Puutarhatilastot 2011.

Kasvihuoneissa tuotetaan myös muita vihanneksia kuin ruuk-
kuvihanneksia, tomaattia, kasvihuonekurkkua ja paprikaa.
Muiden kasvihuoneissa viljeltävien vihannesten joukkoon
kuuluvat ns. varhaisvihannekset, nipussa myytävät porkkanat
ja ruokasipulit sekä kiinankaali. Lisäksi viljellään maustekas-

veja ja salaatteja maapohjassa tai turvepetiviljelynä, avomaan-
kurkkua ja paprikaa. Tässä ryhmässä on sekä ympärivuotisesti
viljeltäviä että kausihuoneissa viljeltäviä vihanneksia. Kuvassa
8 on muita kasvihuonevihanneksia viljelevien yritysten luku-
määrä ja viljelyala.

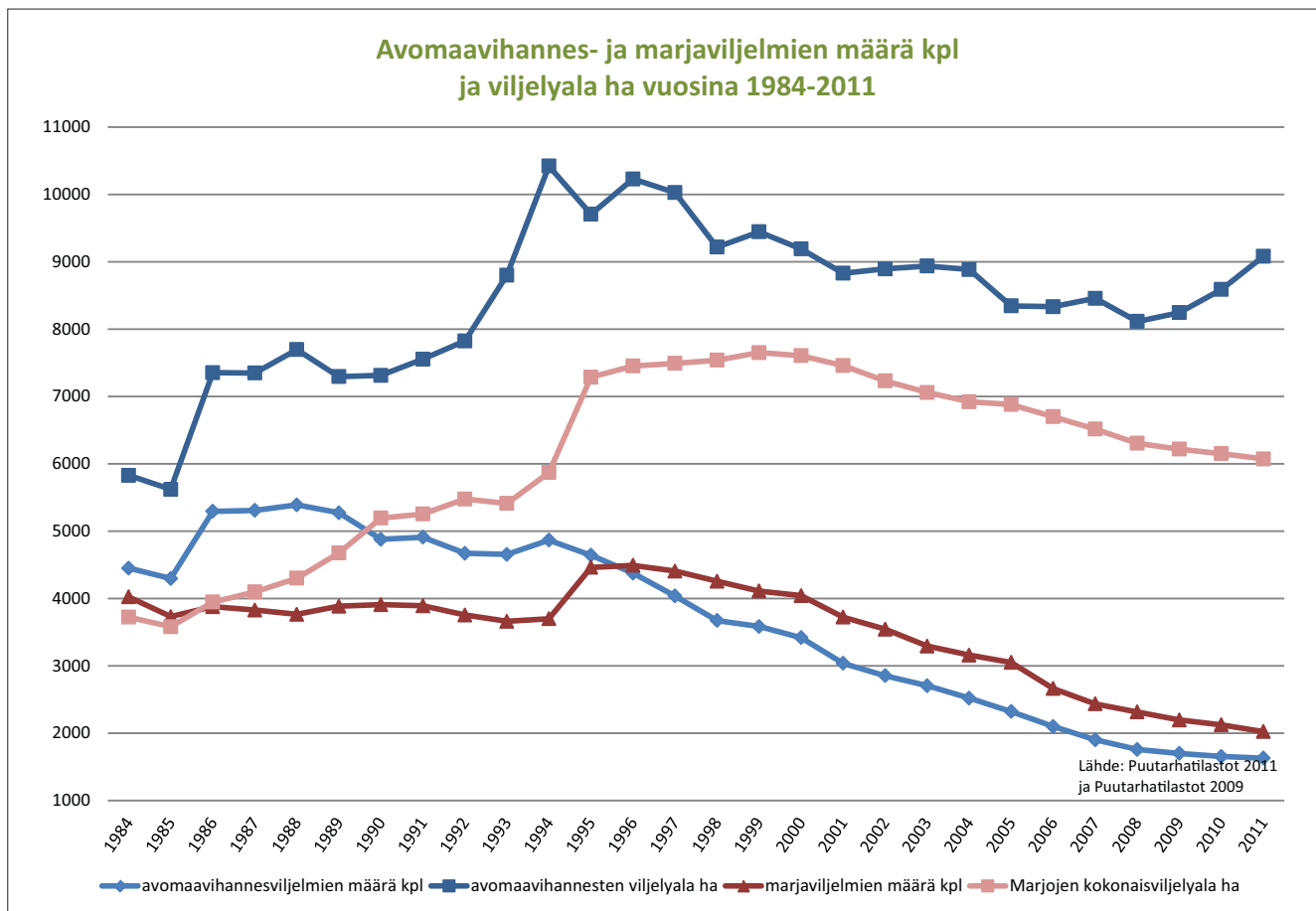
Kuva 8. Muita kasvihuonevihanneksia viljelevien yritysten lukumäärä ja viljelyala.
Lähde: Tiken Puutarhatilastot 2011.

1.2 KASVISTUOTANNON RAKENNEMUUTOS

Avomaavihannes- ja marjaviljelmät ovat olleet jatkuvassa ra-
kennemuutoksessa lähes kahden vuosikymmenen ajan: pien-
ten tilojen osuus on vähentynyt ja suurten tilojen osuus on vas-
taavasti noussut. Samalla keskimääräinen viljelyala viljelmää
kohden on kasvanut. Avomaavihannesviljelmien lukumäärä
kääntyi jyrkkään laskuun vuoden 1994 jälkeen. Tähän kehityk-
seen lienee vaikuttanut eniten Suomen liittyminen Euroopan
unioniin vuonna 1995, jolloin suojatullit poistuivat ja sen myö-
tä myös kasvikauppa vapautui sääntelystä. Avomaavihannes-

viljelmien lukumäärän vähentyminen on hieman hidastunut
muutaman viime vuoden aikana.

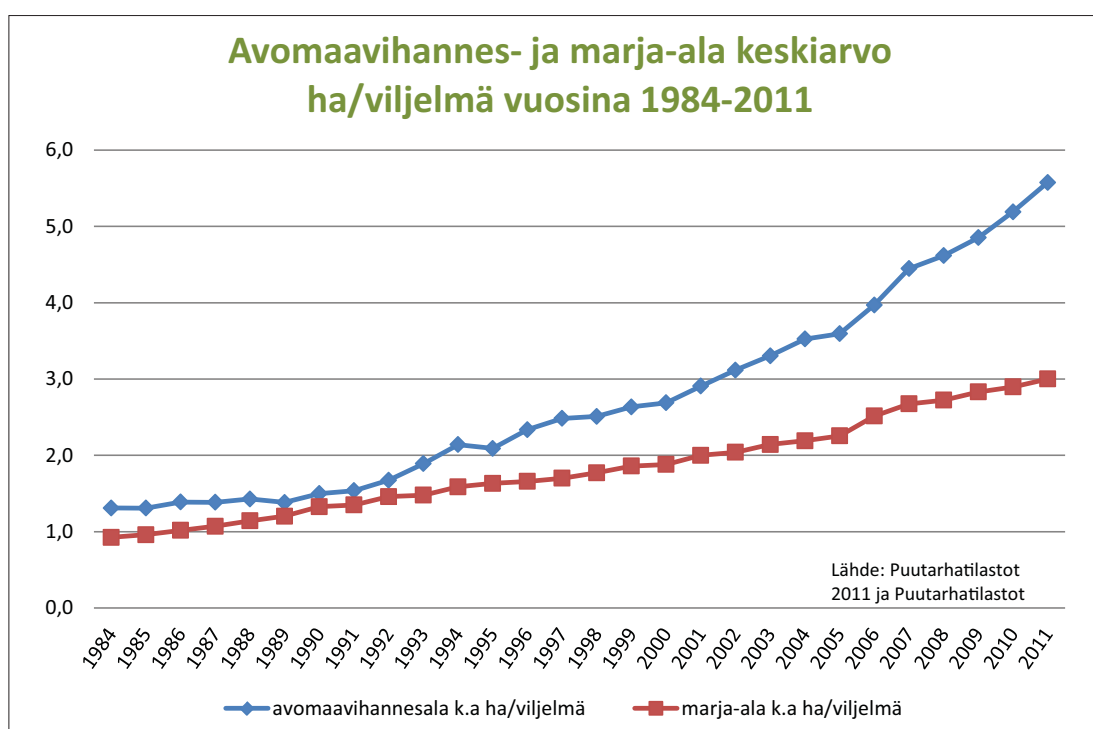
Marjaviljelmiin Euroopan unioniin liittymisen vaikutus oli
aluksi päinvastainen kuin vihannesviljelmiin: viljelmien määrä
ja kokonaisviljelyala kasvoivat selvästi vuodesta 1994 vuoteen
1995. Viljelyala jatkoi hidasta kasvua vuoteen 1999 saakka,
jonka jälkeen se kääntyi laskuun. Marjaviljelmien määrä oli
suurimmillaan vuonna 1996, jonka jälkeen se kääntyi jyrkkään
laskuun. Kuvassa 9 on kuvattu viljelmien määrän ja kokonais-
viljelyalan kehitys avomaavihannes- ja marjatilojen osalta Suo-
messä vuosina 1984 -2011.

Kuva 9. Viljelmien määrän ja kokonaisviljelyalan kehitys avomaavihannes- ja marjatilojen osalta Suomessa vuosina 1984 -2011. Lähde: Tiken Puutarhatilastot 2009 ja 2011

Vuodesta 1984 vuoteen 2011 on keskimääräinen viljelyala viljelmää kohden kasvanut sekä avomaavihannes- että marjan-
tuotannossa, vihannestuotannossa keskimääräisen viljelyalan

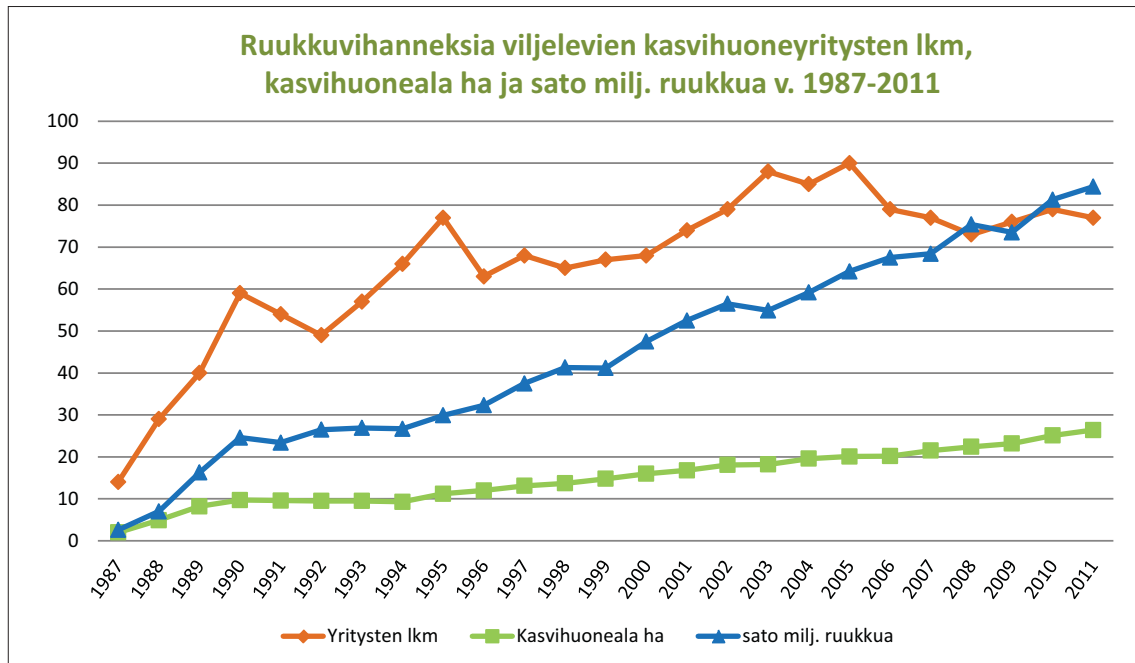
kasvu on ollut marjatilaja nopeampaa. Kuvassa 10 on kuvattu viljelmien keskialan kasvu.

Kuva 10. Viljelmien keskialan kasvu. Lähde: Tiken Puutarhatilastot 2009 ja 2011

Ruokkuvihannestuotannon kehitys on ollut voimakasta koko tarkastelujakson ajan vuodesta 1987 lähtien. Yritysten lukumäärä on kasvanut pienin notkahduksin vuoteen 2005 saakka, jonka jälkeen se on hieman laskenut. Tuotantoala ja tuotettu

määrä ovat kuitenkin jatkaneet nousuaan, joka on havaittavissa kuvassa 11. Viljelytekniikan kehittymisen myötä satotaso kasvihuononeliömetriä kohden on noussut yli 300 ruokkuun 2000-luvulla kuvan 12 mukaisesti.

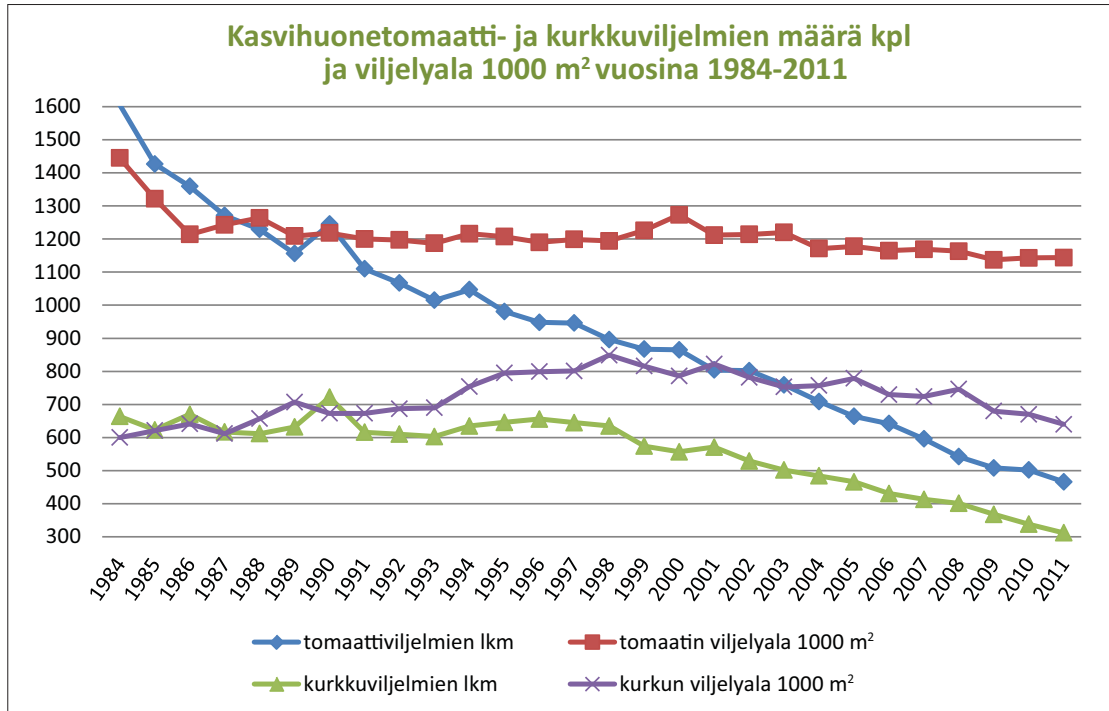
Kuva 11. Tuotantoala ja tuotettu määrä. Lähde: Tiken Puutarhatilastot 2011.

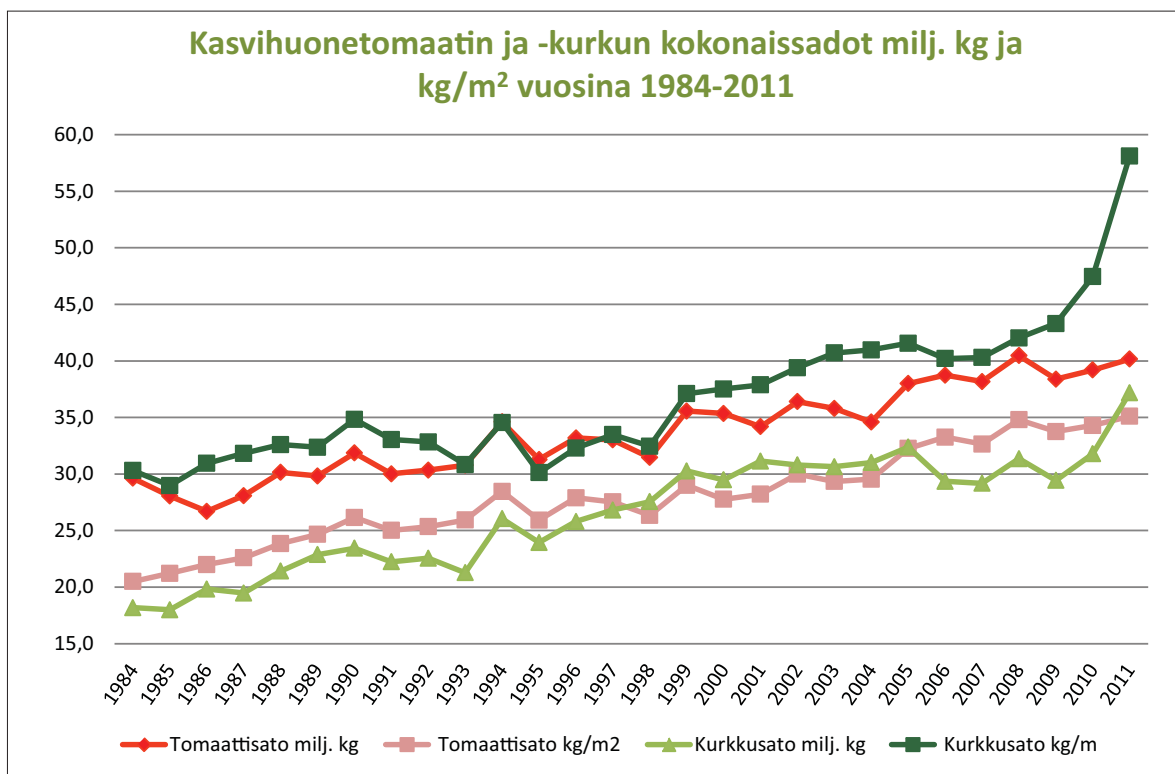
Kuva 12. Ruokkuvihannesten neliösadon kehitys vuodesta 1987 alkaen. Lähde: Tiken Puutarhatilastot 2011.

Kasvihuonetomaatin viljelyssä rakennemuutos on ollut voimakas. Viljely on kehittynyt suurelta osin kausiviljelystä ympärivuotiseksi viljelyksi nykyaikaisen kasvihuonetekniikan käyttöönoton myötä. Tuotantoalan pienenemisestä huolimatta kokonaissato on noussut. Kasvihuonekurkkuviljelmien määrä on puolittunut 2000-luvulla. Kokonaissato on jatkanut nousu-

aan pienistä notkahduksista huolimatta. Neliösato on noussut voimakkaasti muutaman viime vuoden aikana., mikä johtuneet tehostuneesta ympärivuotisesta viljelystä ja kausiviljelyn vähenemisestä. Kuvissa 13 ja 14 on kasvihuonetomaatin ja -kurkun viljelyn rakennemuutos ja viljelyn tehostuminen selvästi havaittavissa.

Kuva 13. Kasvihuonetomaatti- ja kurkkuviljelmien määrä ja viljelyala vuosina 1984–2011. Lähde: Tiken Puutarhatilastot 2011.

Kuva 14. Kasvihuonetomaatin ja -kurkun kokonaissaldot vuosina 1984–2011. Lähde: Tiken Puutarhatilastot 2011.

1.3 KASVISSEKTORIN TOIMIJOITA

1.3.1 KOTIMAISET KASVIKSET RY

Kotimaiset Kasvikset Ry, Inhemska Trädgårdsprodukter rf, yhdistys on perustettu Helsingissä 06.11.1989. Yhdistys on merkitty yhdistysrekisteriin 17.12.1990 (Yritys- ja yhteisöjärjestelmä www-sivut 2012). Perustajajäseniä ovat: Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund rf, Puutarhaliitto ry, Kauppapuutarhaliitto ry, Hedelmän- ja Marjanviljelijäin liitto ry (Kotimaisten Kasvisten www-sivut 2012).

Yhdistyksen kannattajajäseniä v. 2012 olivat: Yara Suomi Oy, Inex Partners Oy, Ruokakesko Oy, Tuko Logistics Oy, Ålands Trädgårdshall Anl., Luomuliitto ry, Maaseudun työnantajaliitto ry, ProAgria Keskusten Liitto, Marttaliitto ry, Puu- ja erityisalojen liitto ry, Suomenjoen seudun marjanviljelijät ry, Svenska Lantbrukssällskapens Förbund rf, Svenska Trädgårdsförbundet rf ja Taimistoviljelijät ry (Kotimaisten Kasvisten www-sivut 2012).

Yhdistyksen toiminta-ajatus on:

"Kotimaiset Kasvikset ry toimii puutarhatuotteiden eli vihanneshedelmien, lehtivihannesten, juuresten, marjojen, hedelmien, perunoiden, sienien, kukkien ja taimistotuotteiden sekä kasvisjalosteiden laadun ja menekin edistäjänä.

Toiminta-ajatus toteutetaan laaja-alaisesti kasvisketjussa tehtävän laatutyön, viestinnän, terveystietouden, muun menekinedistämisen ja mainonnan keinoin. Kehitys- ja tutkimustoiminnan avulla tuetaan muita toimia." (Kotimaisten Kasvisten www-sivut 2012).

Kotimaiset kasvikset ry:n tiedotuskanavana toimivat verkkosivusto www.kasvikset.fi on monipuolinen kasvissektorin tietolähde. Kuluttajille suunnatuilla sivuilla on tietoa kasviksista, ruokaohjeita ja tietoa ravitsemuksesta sekä linkkejä muihin sivustoihin. Viljelijöille suunnatussa osassa on tietoa Laatutarha-ohjeistosta, laatumerkistä, markkinointimaksuista, lajitte- luohjeista, EAN-koodeista jne. Kaupalle on kasvisten myyntiin liittyvää tukimateriaalia, mm. oikeista säilytyslämpötiloista ja vastaanottotarkastusten tekemisestä. Suurkeittiöille ja opetuskokouksille on myös omat sivukokonaisuutensa. Kasvisten teemaviikot löytyvät tiedotus-osasta. Sivustossa on runsaasti kasvisten käyttöä edistävää materiaalia, jota on tuotettu vuosien mittaan eri hankkeissa. (Kotimaisten Kasvisten www-sivut 2012).

SIRKKALEHTILIPPUMERKKI – LAADUN TAE KOTIMAISELLE PUUTARHATUOTANNOLLE

Sirkkalehtilippumerkki on ollut alusta lähtien laatumerkki. Vuonna 1989 merkin käyttövaatimuksena oli 1. luokan laatu ja huolellisuus torjunta-aineiden käytössä. Vuodesta 1997 lähtien avomaatuotannossa edellytettiin ympäristötukikelpoisuutta, kasvihuonetuotannossa Hyvät viljelymenetelmät -ohjeiston noudattamista. Vuonna 2001 avomaantuotannossa edellytettiin ympäristötuen perustoimenpidesuoraa, kasvihuonetuotannossa vaatimuksena oli edelleen Hyvät viljelymenetelmät -ohjeiston noudattaminen. Vuonna 2004 otettiin käyttöön uusi kaikille tuotantosunnille yhteinen Hyvät tuotantomenetelmät

-ohjeisto, jonka noudattaminen oli edellytys merkinkäytölle markkinointimaksun lisäksi. Tuolloin otettiin ensimmäistä kertaa käyttöön myös vapaaehtoinen itsearviointi. Hyvät tuotantomenetelmät -ohjeisto uudistettiin Laatutarha-ohjeistoksi vuonna 2007, johon liittyi myös vapaaehtoinen itsearviointi. Vuonna 2007 aloitettiin neuvonnallisten auditointien pilotointi, josta tehtiin tilattava tuote v. 2008. Seuraavana vuonna (2009) saivat pakkaamot oman Laatutarha-ohjeiston. Vuonna 2010 Kotimaisten Kasvisten hallitus teki päätöksen viiden vuoden välein tehtävän auditoinnin muuttamisesta pakolliseksi merkinkäyttövaatimukseksi merkinkäytösopimuksen ja markkinointimaksun rinnalle (Rautio 2010).

LAATUTARHA-AUDITOINTI

Laatutarha-auditoinnit otettiin ensimmäisen kerran käyttöön vuonna 2007 vapaaehtoisena auditointina. Vuosina 2008-2010 auditointeja tuettiin Maiju ja Yrjö Rikalan puutarhasäätiön avustuksella, tuettuja auditointeja tehtiin yhteensä 125 kpl. Kotimaisten Kasvisten hallitus päätti 10.03.2010 muuttaa auditoinnin pakolliseksi vaatimukseksi merkinkäyttöoikeudelle merkinkäytösopimuksen ja markkinointimaksun lisäksi (Kotimaiset Kasvikset ry, Vuosikertomus 2010). Auditointi on neuvojan tai konsulentin tekemä maksullinen palvelu. Auditointi tilataan Kotimaisten Kasvisten kautta, joka välittää auditointitilauksen edelleen sopivalle auditoidjalle. Auditoidja on yhteydessä viljelijään ja sopii viljelijän kanssa auditointiajan kohdasta (Kotimaiset Kasvikset ry vuosikertomus 2010).

Auditointeja tekevät auditointikoulutuksen saaneet puutarhaneuvojat ja konsulentit. Syyskuussa 2012 auditoituja tiloja ja pakkaamoja oli yhteensä 500 kpl. Kaikki merkinkäyttäjät eivät ole vielä tilanneet pakolliseksi muuttanutta auditointia (Kotimaisten Kasvisten www-sivut 2012). Siirtymäaika auditoinnin tekemiseksi umpeutuu v. 2015 lopussa, jolloin jokaisella merkinkäyttäjällä on oltava hyväksytysti läpäisty auditointi (Lassheikki sähköposti 9.10.2012).

KOTIMAISTEN KASVISTEN SIRKKALEHTILIPPU-MERKINKÄYTTÄJÄT

Kotimaisten kasvisten sirkkalehtilippumerkin käyttöoikeuden saamiseksi tuottajan on täytettävä seuraavat ehdot (tilanne syksyllä 2012, Liite 2):

1. tuottajalla on oltava voimassa oleva, vähintään joka 5. vuosi tehtävä Laatutarha-auditointi
2. tuottajalla on oltava sopimus merkin käytöstä Kotimaisten kasvisten kanssa
3. tuottaja on maksanut merkinkäytösopimuksen mukaisen markkinointimaksun (Kotimaiset Kasvikset ry vuosikertomus 2010)

Mikäli tuottajan kaikki tuotteet menevät sellaisen pakkaamon kautta, joka on tehnyt sopimuksen Kotimaisten kasvisten kanssa ja pakkaamo maksaa markkinointimaksun, ei tuottajan itse tarvitse tehdä sopimusta ja maksaa markkinointimaksua. Pakkaamon sopimus ei oikeuta tuottajaa käyttämään merkkiä itse markkinoimilleen tuotteille, joten jos tuottajalla on myyntiä sekä pakkaamon kautta että omaa myyntiä, on tuottajan tehtävä

vä sopimus Kotimaisten kasvien kanssa ja maksettava markkinointimaksu itse myytävien tuotteiden osalta. Markkinointimaksu (Taulukko 3) laskutetaan vuosittain sopimusten perusteella (Lassheikki henkilökohtainen tiedonanto 4.9.2012).

Perunapakkaamoille maksu määräytyy pakattavien kilojen mukaan. Taulukossa 4. on pakkaamomaksut perunapakkaamoille. Maksu sisältää arvonlisäveron.

Taulukko 3. Kotimaiset Kasvikset ry:n markkinointimaksut

Tuote	Määrä / Tapa	Keruu aika
Kasvihuonekukat	0,2 % liikevaihdosta + alv + kukkasipulikeräys	loka-marraskuu
Tomaatti, kurkku, paprika	30 snt / 100 kg + alv	lokakuu
Salaatti, tilli, persilja, yrtit	15 snt / 100 kpl + alv	lokakuu
Muut kasvihuonetuotteet	0,2 % liikevaihdosta + alv	lokakuu
Avomaavihannekset	34 € / ha (sis. alv)	elokuu
Varhais- ja ruokaperuna	14 € / ha + alv + pakkaajille pakkaamomaksu	elokuu
Marjat	50 € / ha (alv 0 %)	kesäkuu
Omena	6 € / 1000 kg (alv 0 %)	syyskuu
Taimistotuotteet	50 € / yritys (alv 0 %)	joulukuu
Idut, versot, sienet, kasvijalosteet ym.	0,2 % liikevaihdosta (alv 0 %)	marraskuu

Lähde: www.kasvikset.fi

Taulukko 4. Pakkaamomaksut perunapakkaamoille.

Pakattujen perunakilojen määrä	Pakkaamomaksu € sis. alv
< 200 000 kg	100 €
200 000 – 400 000 kg	150 €
400 000 – 1 milj. kg	250 €
1 milj. kg – 2 milj. kg	420 €
2 milj. kg – 3 milj. kg	590 €
3 milj. kg – 4 milj. kg	760 €
4 milj. kg – 5 milj. kg	930 €
5. milj. kg:n yltävältä jokaiselta miljoonalta kilolta	170 €

Lähde: www.kasvikset.fi

Syyskuussa 2012 sirkkalehtilippumerkin käyttösopimus oli 586 yrityksellä (sisältää myös koristekasveja tuottavia yrityksiä), joista 173 tilalla tuotettiin kasvihuonevihanneksia, 151 tilalla avomaavihanneksia, 97 tilalla marjoja, 32 tilalla hedelmiä, 2 tilalla sienä, 99 tilalla ruokaperunaa, 33 tilalla varhaisperunaa. Osa tiloista tuottaa vain yhden tuoteryhmän tuotteita, osa useamman ryhmän tuotteita. Pakkaamoja merkinkäyttäjistä oli 46, joista osa on maatilan yhteydessä toimivia, osa puolestaan keskitettyjä pakkaamoyrityksiä. Keskitetyt pakkaamoyritykset voivat edustaa suurta tilamäärää merkinkäyttäjissä, mutta sopimus on vain pakkaamolla. (Kotimaisten Kasvien www-sivut 2012).

1.3.2 ETUJÄRJESTÖT

Suomessa on yksi puutarha-alan keskusjärjestö Puutarhaliitto ry, jonka alaisuudessa toimivia kasvistuotantoa edustavia järjestöjä ovat mm. Hedelmän- ja Marjanviljelijäin liitto, Kaupapuutarhaliitto ry, joka edustaa kasvihuoneviljelijöitä, Juurentuottajat ry., Sipulintuottajat ry ja Kaalintuottajat ry, jotka edustavat avomaavihannesviljelijöitä sekä Svenska Trädgårdsförbundet, joka edustaa ruotsinkielisiä puutarhatuottajia. Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry ja Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f. ovat maa- ja metsätaloustuottajien etujärjestöjä. (Puutarhaliiton www-sivut 2012).

1.3.3 TUOTTAJAORGANISAATIOIJA JA TUOTTAJIAN YHTEENLIITTYMÄT

Viranomaisen hyväksymiä, EU:n tuottajaorganisaatio- määrätelmän mukaisia hedelmä- ja vihannesalan tuottajaorganisaatioita on Suomessa 4: Andelslaget Närpes Grönsaker (39 milj. €, 2010), Vihannes-Laitila Oy (20 milj. €, 2012), Ålands Trädgårdshall Andelslag (9,7 milj. €, 2011) ja Leppävirran Marja Osuuskunta. (Lassheikki 2010, 40). Suluissa on viimeisimmän tilinpäätöstiedon mukainen liikevaihto ja miltä vuodelta tieto on peräisin (Kauppalehden Yrityshaku www-sivut 2012). Noin viidennes Suomessa tuotetuista kasviksista kulkee kolmen suurimman tuottajaorganisaation kautta (Lassheikki henkilökohtainen tiedonanto 4.9.2012).

Virallisten tuottajaorganisaatioiden ohella Suomessa on kymmeniä tuottajien yhteenliittymiä ja pakkaamoja, jotka eivät täytä virallisen tuottajaorganisaation vaatimuksia, mutta voivat toimia pitkälti niiden tavoin. Esimerkiksi Botnia Grönsaker Ab – Botnia Vihannes Oy, Oy K Hultholm Ab, Oy Vaasan

Vihannes - Vasa Grönsaker Ab, Tuorekartano Oy (Perunatukku Solanum) ja Tuoreverkko Oy (Lassheikki henkilökohtainen tiedonanto 4.9.2012).

Tuottajaorganisaatioon kuuluminen on tärkeä edellytys tuotteiden markkinoille saamiseksi useissa Euroopan maassa. Euroopassa hedelmä- ja vihannesalan tuottajaorganisaatioita on noin 1700. (Lassheikki 2010, 8).

Puutarhaliitto on julkaissut tuottajaorganisaatio-oppaan tuottajaorganisaation perustamisen tueksi suomalaisille kasvituottajille: (<http://www.puutarhaliitto.fi/index.php?section=105>).

1.4 KASVISKAUPPAAN LIITTYVÄ KANSAINVÄLINEN SÄÄTELY - KANSAINVÄLISET JÄRJESTÖT JA HALLITUSTEN VÄLISET SOPIMUKSET

1.4.1 MAAILMAN KAUPPAJÄRJESTÖ WTO

GATT 1947-sopimus (General Agreement on Tariff and Trade) on vuonna 1947 solmittu 23 valtion tullitariffeja ja kauppaa koskeva yleissopimus. GATT-sopimuksella asetettiin enimmäistulleja ja sovittiin kansainvälisen kaupan säännöistä. Suomi liittyi GATT-sopimukseen vuonna 1950. Uusi GATT-sopimus solmittiin 1994. GATTin pohjalta perustettiin vuonna 1995 Maailman kauppajärjestö (World Trade Organisation, WTO) säätelemään kansainvälisen kaupankäynnin sääntöjä ja sopimuksia. WTO:n pyrkimyksenä on taata vapaa kaupankäynti poistamalla erilaisia eri valtioiden asettamia suojamuu- reja tuontia vastaan. WTO:ssa on 155 jäsentä ja 29 tarkkailijaa (WTO:n www-sivut 2012). Maataloustuotteiden kauppaa koskevat mm. seuraavat sopimukset:

- Tullitariffeja ja kauppaa koskeva yleissopimus (GATT 1947 ja GATT 1994)
- Sopimus kaupan teknisistä esteistä (TBT)
- Sopimus terveys- ja kasvinsuojelutoimista (SPS)
- Maataloustuotantoa koskeva sopimus (AoA)

SPS-sopimus solmittiin GATTin Uruguayn kierroksella vuonna 1994. Sopimus koskee valtioiden tai tullialueiden välisiä ja sisäisiä terveys- ja kasvinterveysäädöksiä. SPS kattaa ihmisten, eläinten ja kasvien terveysasiat kansainvälisessä maataloustuotteiden kaupassa. SPS:n mukaan maataloudellisia tuotteita koskevien hallitusten laatimien säädösten on perustuttava tieteelliseen näyttöön, ja niistä on informoitava hyvissä ajoin muita jäseniä, jotta he voivat varautua uusiin säädöksiin. SPS-sopimuksen tavoitteena on estää aiheettomien tuonnin suojamuurien luominen jäsenten välille. (WTO 2011).

1.4.2 FAO JA WHO

Yhdistyneiden kansakuntien alaiset Elintarvike- ja maatalousjärjestö (FAO) ja Maailman terveysjärjestö (WHO) perustivat yhdessä Codex Alimentarius-komission (CAC) vuonna 1963.

CAC-komissiolla on 185 jäsentä ja 203 tarkkailijaa kattaen 99 % maailman väestöstä. CAC julkaisee elintarviketurvallisuuden liittyviä standardeja, ohjeita ja suosituksia. General Principles of Food Hygiene (1969, rev. 4 2003), Code of Hygienic Practice for Fresh Fruits and Vegetables (2003, rev. 2010) ja Code of Practice for the Packaging and Transport of Fresh Fruit and Vegetables (2004) hygieniasäännöt koskevat kasviksia. (Codex alimentarius www-sivut 2012).

1.4.3 EUROOPAN UNIONI JA SUOMI

Kasvien alkutuotantoa säätelevät kaikki Euroopan Unionissa voimassa olevat maataloudellista alkutuotantoa koskevat säädökset (mm. yhteinen maatalouspolitiikka-CAP, yleinen elintarvikehygieniasetus) sekä ympäristön- ja luonnonsuojelusäädökset (mm. Natura 2000, nitraattidirektiivi, luonto- ja lintudirektiivit). Kansalliset lait ja asetukset luovat EU-tason säädöksille kansallisen soveltamispohjan. Sekä EU-tason että kansallisten säädösten laadinnassa on noudatettava WTO:n maataloudellista alkutuotantoa koskevia sopimuksia. Lisäksi Codex Alimentarius-standardit toimivat ohjaavina dokumentteina elintarviketurvallisuutta koskevien säädösten soveltamisohjeiden laadinnassa ja noudattamisen valvonnassa. Työlainsäädännöllä asetetaan työoloja koskevat vähimmäisvaatimukset.

Säädösten noudattamisen valvonta ei ole jokaiseen tilaan kohdistuvaa: maataloustukin liittyvät valvonnat toteutetaan otannalla, vuosittain viranomaisten toimesta valvottavia tiloja on reilu 5 % kaikista tukia hakeneista tiloista (Maaseutuviraston www-sivut 2012). Elintarvikeviranomaisten valvonta kasvien alkutuotantotiloilla vaihtelee kunnittain. Toistaiseksi tiloilla tapahtuva valvonta on ollut lähinnä pakkaustilojen hyväksymistä. Kasviksia tuottavista tiloista vain luomutuotantotilat valvotaan vuosittain tuotantotapojen noudattamisen osalta. (MMM:n asetus luonnonmukaisesta tuotannosta 11.12.2008/846, 28 §).

1.4.4 INTERNATIONAL STANDARDIZATION ORGANISATION ISO

ISO:n jäseniä ovat kansalliset standardisointiorganisaatiot. Suomesta jäsenenä on Suomen standardisointiliitto SFS Finland ry. SFS ylläpitää WTO-tiedotussivuja Suomessa (Suomen Standardisointiliitto SFS ry www-sivut 2012). ISO-standardit ovat laaja joukko kansainvälisiä standardeja, joista ehkä tunnetuimmat ovat ISO 9000-sarja (johtamisjärjestelmä), 14000-sarja (ympäristöstandardit) sekä 22000-sarja (elintarviketuotannon standardisarja). (International Organization for Standardization www-sivut 2012)

1.5 VAPAAEHTOISET, YKSITYISET NORMATIIVISET STANDARDIT

Globalisoitunut kaupankäynti on lisännyt myös kasvien kuljetuksia: kasvituotteita kuljetetaan läheltä ja kaukaa maailman parhaimpana markkina-alueena pidetyille Euroopan

markkinoille. Euroopan markkinat houkuttelevat kasvituotantajia globaalisti suhteellisen hyvän hintatason ja suuren kysynnän vuoksi – onhan EU-jäsenmaiden väestömäärä lähes 500 miljoonaa.

Eri ruokakandaalit 1990-luvulla ja vuoden 2002 EU:n yleinen elintarvikeasetus ovat antaneet voimakkaan sysäyksen yksityisille elintarvikeketjun, erityisesti maataloudellisen alkutuotannon, standardien kehittämiselle. Kasvisväliitteiset ruokamyrkytykset ovat arkipäivää myös Suomessa. Standardit on kehitetty alun perin elintarviketurvallisuutta silmällä pitäen, mutta viime vuosina ympäristöasioiden korostaminen on lisääntynyt. Kuluttajat haluavat yhä tarkempaa tietoa ruuan tuotanto-olosuhteista ja ympäristövaikutuksista ravitsemuksellisen laadun ja turvallisuuden lisäksi.

Normatiiviset standardit ovat ohjeistoja, joissa asetetaan tietty vähimmäistaso kunkin vaadittavan kohdan täyttämiseksi. Vapaaehtoisilla standardeilla täydennetään lakisääteisiä vaatimuksia. Kasvisketjun vapaaehtoiset, yksityiset standardit kattavat elintarviketurvallisuuden, ympäristön ja työntekijöiden hyvinvointiin liittyviä näkökohtia. Kansainvälisillä vapaaehtoisilla standardeilla pyritään varmistamaan tietty vähimmäistaso tuotannolle. Tämä on tärkeää etenkin niissä maissa, joissa kansalliset säädökset eivät kata kaikkia tuotannon osaluonteita lähtien teollisuusmaiden tavoin.

Kolmannen osapuolen sertifiointien laatujärjestelmien käyttö on huomattavan laajaa Euroopassa. Suurilla vähittäiskauppaetuilla on jopa omia, ketjukohtaisia standardeja (Taulukko 5). Lähellä tuotetun ruuan kysyntä on vahvistunut kaikkialla läntisissä maissa. Osa kauppaetuista on jo reagoinut tähän aloittamalla paikallisesti tuotetun ruuan merkitsemisen, esim. Tescon LocalChoice. (Tescon www-sivut 2012).

GFSI (Global Food Safety Initiative) on voittoa tavoitteilematon säätiö, joka perustettu vuonna 2000 Belgiassa. GFSI:n päivittäistä hallintoa hoitaa The Consumer Goods Forum (CGF, kulutustavarafoorumi). GFSI on perustettu koordinoimaan elintarviketurvallisuusstandardien välisiä vertaisarvioita. Vertaisarvioinnilla voidaan varmistaa eri järjestelmien vaatimusten vastaavuus elintarviketurvallisuuden osalta. GFSI vertaisarvioi kansainvälisiä ruokaketjun laatujärjestelmiä, jotta tavarantoimittajat ja tuottajat välttyisivät päällekkäisten järjestelmien soveltamisesta ja näin saavutetaan kustannussäästöjä. Järjestelmä, joka on läpäissyt GFSI:n vertaisarvioinnin, on yhdenvertainen muiden vertaisarvioitujen järjestelmien kanssa ja on riittävä tae ostajalle tuotteen ja tuotannon laadusta (Global Food Safety Initiative www-sivut 2012).

Kansainväliset hallitusten väliset organisaatiot ovat heittäneet (mm. WTO, FAO, UNESCO) keskustelua yksityisten standardien käyttöön ottamisesta kaupan esteenä. EU on ottanut varovaisen myöntävän kannan yksityisille standardeille, ja on laatinut vapaaehtoisesti noudatettavan ohjeen laatujärjestelmien läpinäkyvyydelle. EU ei voi käytännössä itse luoda nimisuoja järjestelmän ja luomusasetuksen lisäksi pidemmälle meneviä laatujärjestelmiä SPS:n vuoksi. SPS ei koske tai velvoita yksityisiä standardeja, joten yksityisillä standardeilla on voitu luoda korkeat vaatimustasot eurooppalaisille kasvismarkkinoille tuleville tuotteille. Kansalliset standardit ovat yleensä paikallisuutta ja kotimaisuutta korostavia.

1.6 KÄYTÄNNÖT SUOMESSA

Suomessa on käytössä Laatutarha-ohjeisto, joka on Kotimaiset Kasvikset ry:n omistama hyvien tuotantotapojen ohjeisto. Ohjeiston noudattaminen oikeuttaa sirkkalehtilippumerkin käyttöön, mikäli tila tarkastetaan viiden vuoden välein ja tila on tehnyt sopimuksen merkin käytöstä sekä maksanut merkin käyttöön liittyvän markkinointimaksun. Tämän neuvonnallisen tarkastuksen tekevät Kotimaisten Kasvien valtuuttamat neuvojat. Tarkastus ei täytä 3. osapuolen tekemän tarkastuksen riippumattomuuden vaatimuksia.

Suomalaiset tuottajat saivat ensimmäiset GLOBALGAP-sertifikaatit vuonna 2010. Koska GLOBALGAP-sertifiointi on vielä kallista, ei sertifiointiin halukkaita tiloja ole paljon (sertifiointipalvelun veroton hinta n. 1400 – 2000 €). Paine kolmannen osapuolen auditoiman laatujärjestelmän käyttöönottoon on kuitenkin olemassa. Viimeisten vuosikymmenten ruokakandaalit eivät ole ravistaneet suomalaista kuluttajaa niin paljoa, että tuotannon turvallisuuden tai eettisyyden takeeksi olisi vaadittu läpinäkyvää sertifiointijärjestelmää ja alkupe-
rämerkki onkin riittänyt toistaiseksi. Suomalaiset kuluttajien mielikuva viranomaisvalvonnasta on vahva ja kuluttajat luottavat viranomaisvalvonnan huolehtivan ruuan turvallisuudesta. Viranomaisvalvonta ei kuitenkaan kata kasvituotantoa kokonaisuutena ja yrittäjän on itse hallittava lainsäädännön lisäksi tuotantomenetelmät, tehtävä riskinarvioinnit ja tuotannon suunnittelu sekä vastattava yrityksen kehittämisestä ja markkinoinnista.

Kaupan ostajat ovat tarvittaessa varmistaneet omien sopimustuottajien tuotannon omilla auditoinneillaan. Elintarviketeollisuus puolestaan valvoo omia sopimustuottajia. Kansainväliset ruokapalveluyritykset vaativat kansainvälisen laatujärjestelmän käyttöä tavarantoimittajilta. Käytännössä tämä toimii jo tällä hetkellä esteenä tuotteiden saamiseksi Suomessa toimivien kansainvälisten ruokapalveluyritysten tarjontaan. Esimerkiksi McDonald's ja Subway edellyttävät kansainvälisiä alkutuotannon laatujärjestelmiä kasviksia toimittavien tavarantoimittajien alihankkijoilta.

Olisiko Suomessa mahdollista ottaa käyttöön kolmannen osapuolen tekemään auditointiin perustuva järjestelmä, joka kattaisi eri intressiryhmien tarpeet kasvien alkutuotannon turvallisuudesta ja eettisyydestä, kattaen kaikki vastuullisuuden osatekijät, ja olisi samalla läpinäkyvä? Voisiko järjestelmä kattaa myös pienimuotoisen paikallisen tuotannon kevennetyillä auditointivaatimuksilla? Tässä selvityksessä on tutkittu eri vaihtoehtojen soveltamismahdollisuuksia Suomessa.

1.7 VILJELIJÄN VIITEKEHYS

Kasvien alkutuottaja on keskeisessä asemassa kasvisketjussa. Hänen tiedoillaan ja taidoillaan tuotantopanokset ”jalostuvat” monimutkaisessa prosessissa ruuaksi. Viljelijän toimintaympäristöä ja kasvien reittejä tuottajan pellosta kuluttajan lautaselle on kuvattu kuvassa 15.

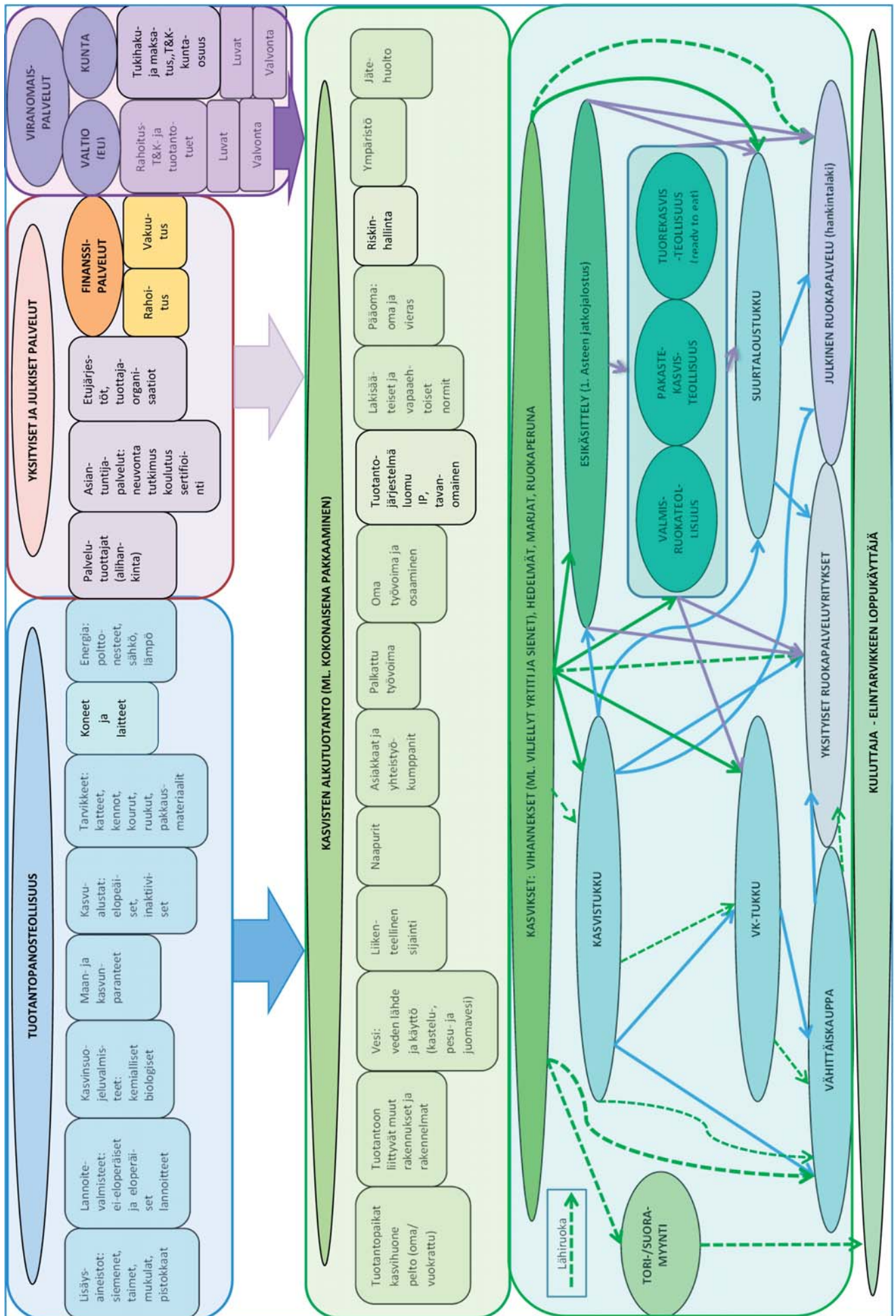
Taulukko 5. Euroopassa käytössä olevia julkisia ja yksityisiä kasvien alkutuotantoon liittyviä standardeja.

Standardin nimi	Omistaja	Oikeuksien haltija	Yksityinen: yleinen/ket- jukohtainen	Julkinen	Sisältö	Soveltamisalue	Sertifiointi
CDC: General Principles of Food Hygiene	Codex Alimentarius	Codex Alimentarius		x	Elintarvikehygieniä	kansainvälinen	Ohjaava dokumentti, ei omaa sertifiointia
CDC: Code of Hygienic Practice for Fresh Fruits and Vegetables	Codex Alimentarius	Codex Alimentarius		x	Elintarvikehygieniä	kansainvälinen	Ohjaava dokumentti, ei omaa sertifiointia
CDC: Code of Practice for the Packaging and Transport of Fresh Fruit and Vegetables	Codex Alimentarius	Codex Alimentarius		x	Elintarvikehygieniä	kansainvälinen	Ohjaava dokumentti, ei omaa sertifiointia
ISO 9000	International Organization for Standardization	International Organization for Standardization ja kansalliset ISO-organisaatiot		x	Johtamisjärjestelmä	kansainvälinen	3. osapuolen tekemä auditointi
ISO 22006 (Guidelines for the application of ISO 9001:2008 to crop production)	International Organization for Standardization	International Organization for Standardization ja kansalliset ISO-organisaatiot		x	Johtamisjärjestelmä maa- taloudelline alkutuotanto	kansainvälinen	3. osapuolen tekemä auditointi
ISO 14000 YMPÄRISTÖJOHTAMINEN	International Organization for Standardization	International Organization for Standardization ja kansalliset ISO-organisaatiot		x	Ympäristöasioiden johtamisjärjestelmä	kansainvälinen	3. osapuolen tekemä auditointi
GLOBALGAP	GLOBALGAP/ Food-Plus GmbH/EHI Retail Institute, Saksa	GLOBALGAP/ Food-Plus GmbH/EHI Retail Institute, Saksa	yleinen		Alkutuotannon normatiivinen standardi (elintarviketurvallisuus, ympäristö, työolot)	kansainvälinen	3. osapuolen tekemä auditointi
QS-QUALITÄT-SICHERHEIT	QS Qualität und Sicherheit GmbH, Saksa	QS Qualität und Sicherheit GmbH, Saksa	yleinen		Alkutuotannon normatiivinen standardi (elintarviketurvallisuus, ympäristö, työolot)	kansallinen ja kansainvälinen	3. osapuolen tekemä auditointi
QS-GAP	QS Qualität und Sicherheit GmbH, Saksa	QS Qualität und Sicherheit GmbH, Saksa	yleinen		Alkutuotannon normatiivinen standardi (elintarviketurvallisuus, ympäristö, työolot)	kansallinen ja kansainvälinen	3. osapuolen tekemä auditointi
AMAGAP	Agrarmarkt Austria Marketing GesmbH, Itävalta	Agrarmarkt Austria Marketing GesmbH	yleinen		Alkutuotannon normatiivinen standardi (elintarviketurvallisuus, ympäristö, työolot)	kansallinen ja kansainvälinen	3. osapuolen tekemä auditointi
SWISSGAP	Verein SwissGAP,Sveitsi	Verein SwissGAP	yleinen		Alkutuotannon normatiivinen standardi (elintarviketurvallisuus, ympäristö, työolot)	kansallinen	3. osapuolen tekemä auditointi

SVENSKT SIGILL	Svenskt Sigill/LRF, Ruotsi	Svenskt Sigill/LRF	yleinen		Alkutuotannon normatiivinen standardi (elintarviketurvallisuus, ympäristö, työolot)	kansallinen	3. osapuolen tekemä auditointi
RED TRACTOR	Red Tractor Assurance, UK	Assured Food Standards	yleinen		Alkutuotannon normatiivinen standardi (elintarviketurvallisuus, ympäristö, työolot)	kansallinen	3. osapuolen tekemä auditointi
TESCO NURTURE (aiik. Tesco's Natures Choice) Tesco, UK	Tesco/hallinta ulkoistettu CMI:lle, UK	Tesco/hallinta ulkoistettu CMI:lle	ketjukohtainen		Alkutuotannon normatiivinen standardi (elintarviketurvallisuus, ympäristö, työolot)	kansallinen ja kansainvälinen	3. osapuolen tekemä auditointi
MARKS & SPENCER PLAN A (aiik. From Field to Fork)	Marks & Spencer, UK	Marks & Spencer	ketjukohtainen		Alkutuotannon normatiivinen standardi (elintarviketurvallisuus, ympäristö, työolot)	kansallinen ja kansainvälinen	3. osapuolen tekemä auditointi
LINKING ENVIRONMENT AND FARMING LEAF	LEAF, UK	LEAF	yleinen		Lisäosa GLOBALGAP tai Red Tractor-standardihin, ympäristönäkökohdat	kansallinen ja kansainvälinen	3. osapuolen tekemä auditointi
MC DONALDS AGRICULTURAL ASSURANCE PROGRAM, MAAP	McDonalds Eurooppa	McDonalds Eurooppa	ketjukohtainen		Alkutuotannon normatiivinen standardi (elintarviketurvallisuus, ympäristö, työolot)	kansainvälinen	3. osapuolen tekemä auditointi
CARREFOUR FILIERE QUALITE	Carrefour, Ranska	Carrefour, Ranska	ketjukohtainen		Alkutuotannon normatiivinen standardi (elintarviketurvallisuus, ympäristö, työolot)	kansallinen ja kansainvälinen	3. osapuolen tekemä auditointi

Lähteet:

<http://www.codexalimentarius.org/>,
<http://www.iso.org/iso/home.html>,
<http://www.globalgap.org/>,
<http://www.q-s.de/>,
http://www.q-s.de/dc_qs_gap.html,
<http://www.ama-marketing.at/index.php?id=1662>,
<http://www.swissgap.ch/de/index.html>,
<http://www.svensksigill.se/>,
<http://www.redtractor.org.uk/Home>,
<http://www.tesco.com/nurture/>,
<http://plana.marksandspencer.com/>,
<http://www.leafuk.org/leaf/home.eb>,
<http://www.flagshipfarms.eu/MAAP.php>,
<http://www.carrefour.com>.

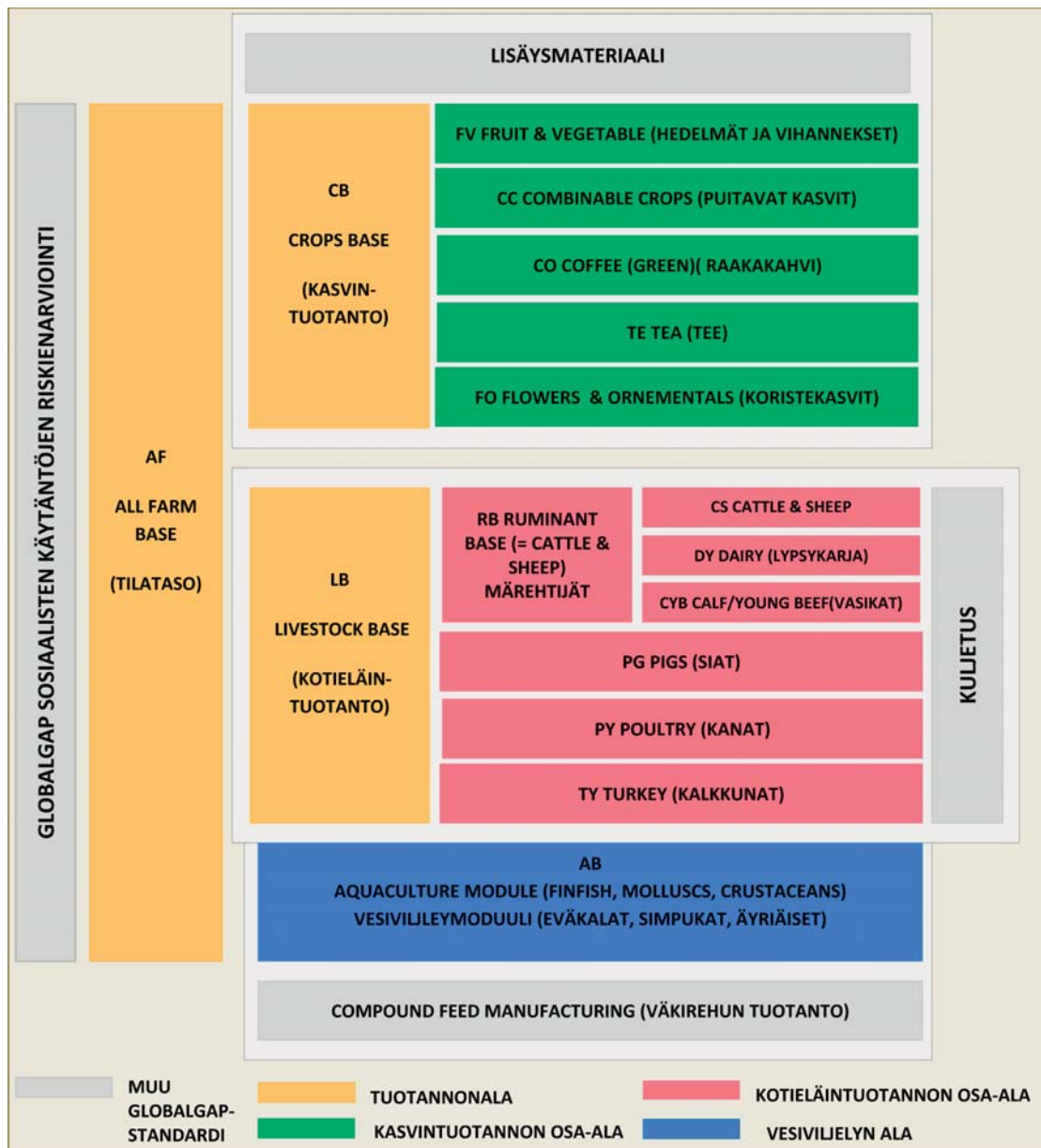

Kuva 15. Kasvituottajan viitekehys ja tuotteiden reitit pellolta kuluttajan lautaselle.

2 GLOBALGAP-STANDARDI

Tällä hetkellä GLOBALGAP on johtava kansainvälinen alkutuotannon laatujärjestelmästandardi, joka on luotu alun perin kasvistuotantoa varten. Vähitellen standardiin on liitetty muita tuotannonaloja, ja se kattaa nykyisin lähes kaikki alkutuotannon osa-alueet. GLOBALGAP oli aiemmalta nimeltään EUREPGAP (European Retailers Produce Good Agricultural

Practice). EUREPGAP-nimi muutettiin elokuussa 2007 GLOBALGAPiksi. Uusi nimi kuvasi paremmin standardin globaalia luonnetta ja häivytti virheellisen käsityksen EUREPGAPista EU:n laatujärjestelmänä. (GLOBALGAP www-sivut 2011). Alla olevassa kuvassa on esitetty kaikki GLOBALGAPin kattamat alkutuotannon osa-alat.

Kuva 16. Kaavio GLOBALGAPin kattamista alkutuotannon aloista. Lähde: GLOBALGAP Integrated Farm Assurance (IFA) Standard Version 4.

2.1 STANDARDIN OIKEUKSIEN HALTIJA JA HALLINNON RAKENNE

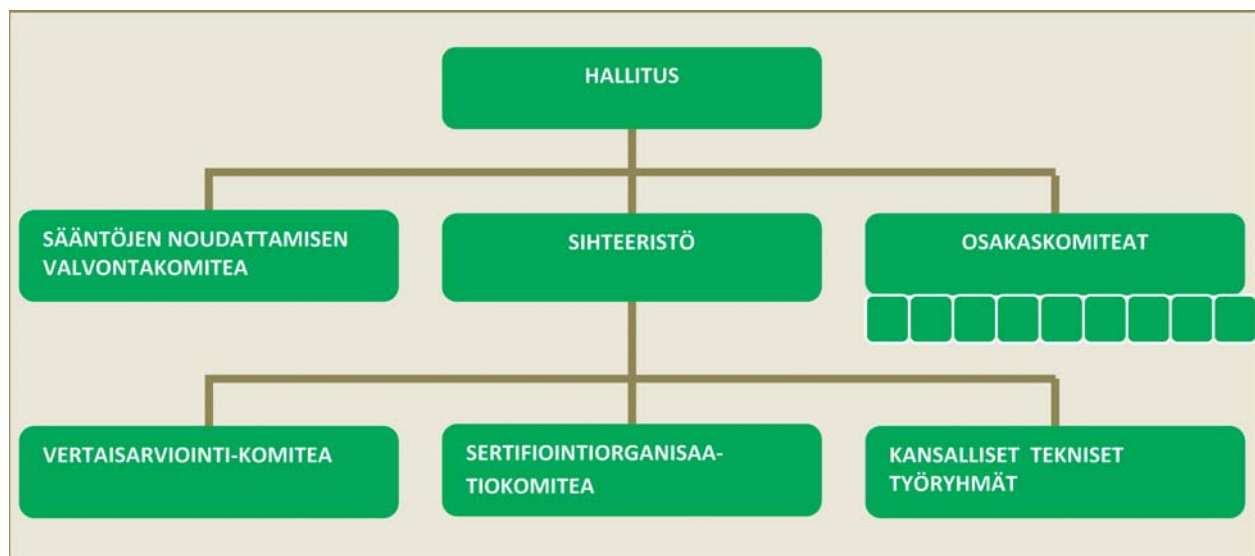
GLOBALGAP -standardin oikeudet omistaa Kölnissä kotipaikkaa pitävä rekisteröity yhdistys FoodPlus GMBH. FoodPlus puolestaan on EHI-Retail Instituten 100 %:sesti omistama yritys. EHI-Retail-Institute on yksityinen kaupan alan tieteellisesti suuntautunut tutkimusinstituutti, jonka omistajaosakkaita ovat useat Eurooppalaiset vähittäiskauppaketjut. (EHI Retail Institute GmbH www-sivut 2011).

Ylintä päätösvaltaa käyttää hallitus. Hallituksen päätökset perustuvat konsultointiprosessiin järjestelmän jäsenten ja asiantuntijoiden kanssa. Hallituksen alaisuudessa toimivat sihteeristö ja eri komiteat. Komiteoita ovat sääntöjen noudattamisen valvontakomitea, osakaskomitea (osakaskomitean alaisuudessa toimivat tuotannonalakohtaiset komiteat = sektorikomiteat), vertaisarviointikomitea ja sertifiointiorganisaatiokomitea. Kansalliset tekniset työryhmät kuuluvat myös hallinto-organisaatioon. Sektorikomiteat keskustelevat ja päättävät tuotanto- ja sektoriakohtaisista asioista. Kaikissa komiteoissa on 50 % kaupan ja 50 % tuottajien/tavarantoimittajien edus-

tus. GLOBALGAPin sihteeristö vastaa GLOBALGAPin teknisestä hallinnoinnista (GLOBALGAP www-sivut 2011).

GLOBALGAPilla on kolmenlaisia jäseniä: 1. vähittäiskaupan ja ruokapalvelujen organisaatiot (Retail & Food Service members), 2. tavarantoimittajat (= tuottajat ja tuottajien organisaatiot, Supplier) ja 3. liitännäisjäsenet (Associate members). Vuonna 2011 jäsenten määrä oli: tavarantoimittajat 180, vähittäiskaupan ja ruokapalvelujen organisaatiot 43 ja liitännäisjäsenet 108 jäsentä. Standardin sisällön luomiseen ovat oikeutettuja vain vähittäiskaupan ja ruokapalvelujen organisaatiot sekä tavarantoimittaja, kummallakin ryhmällä on 50 %:n edustus. Suomessa toimivista yrityksistä GLOBALGAPin jäseniä ovat KESKO, Inex Partners, Lidl, Mc Donald's, Bureau Veritas ja Yara. Jäsenorganisaatioiden logot ovat nähtävillä verkkosivuilla www.globalgap.org kohdassa Membership. (GLOBALGAP www-sivut 2011).

Vuoden 2010 tilinpäätöksen mukaan GLOBALGAP -organisatoriset kustannukset olivat 4 086 000 €, maksutulot olivat 4 252 000 €. Tuloista 38,5 % oli tuottajien rekisteröintimaksuja, 27,3 % sertifiointimaksuja, 16,1 % jäsenmaksuja, 12,2 % tapahtumista ja koulutuksista kertyneitä maksuja ja 5,9 % muita tuloja. (GLOBALGAP Annual Report 2011).

Kuva 17. GLOBALGAPin organisaatiorakenne. Lähde: www.globalgap.org

2.2 SERTIFIOINTIORGANISAATIOT JA NIIDEN VALVONTA

Sertifiointiorganisaatiolla on oltava GLOBALGAPin akkreditointi voidakseen tehdä GLOBALGAP-auditointeja. Saadakseen GLOBALGAPin akkreditoinnin sertifiointiorganisaation on täytettävä GLOBALGAPin sertifiointiorganisaatioille asetamat tiukat vaatimukset. Sertifiointiorganisaatiolla on oltava sijaintimaansa akkreditointielimen voimassa oleva hyväksyntä sertifiointiorganisaatioksi ennen kuin organisaatio voi hakea

GLOBALGAP-akkreditointia. Suomessa virallinen akkreditointielin on Suomen kansallinen akkreditointielin FINAS (FINAS Finnish Accreditation Service www-sivut 2012). FINAS tarkastaa ja hyväksyy sertifiointiorganisaatioiden toiminnan Suomessa. GLOBALGAPin akkreditoimat sertifiointiorganisaatiot löytyvät GLOBALGAPin verkkosivuilta kohdasta Services > Certification > Certification Bodies, Current List of all Approved CBs (GLOBALGAP www-sivut 2012). Listassa näkyy myös kurinpitomenettelyssä olevien sertifiointiorganisaatioiden varoitusliput ja kurinpitomenettelyn syykohdat.

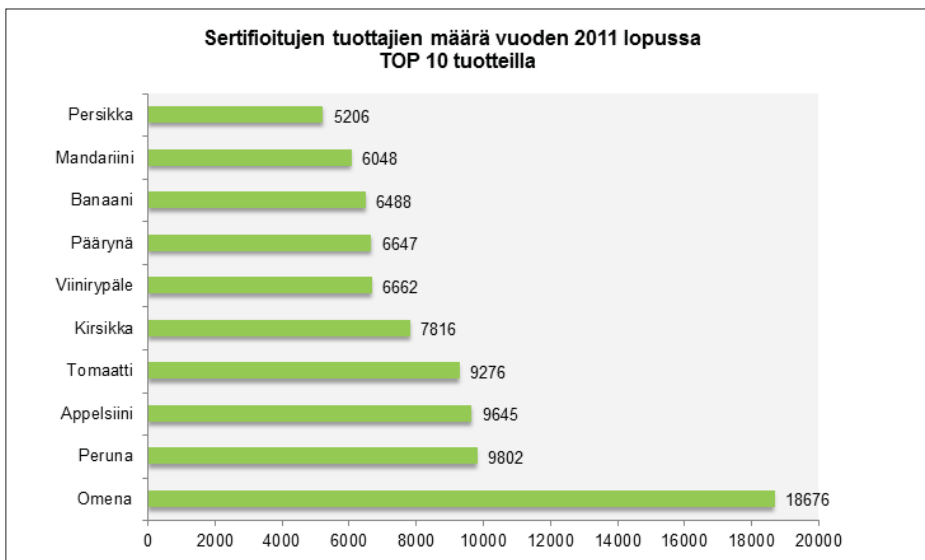
GLOBALGAP valvoo akkreditoimiensa sertifiointiorganisaatioiden toimintaa valvomalla organisaatioiden tekemiä auditointiraportteja sekä tekemällä valvontatarkastuksia auditoiduille tuotantopaikoille/tiloille (Certification Integrity Program, CIPRO). Mikäli tarkastuksissa havaitaan puutteita, aloittaa GLOBALGAP kurinpitotoimet virheellisesti menetellyttä sertifiointiorganisaatiota kohtaan. Kurinpitomenettelyssä on useita vaiheita rikkeen vakavuudesta ja laajuudesta riippuen. Viimeinen keino on peruuttaa sertifiointioikeudet joko määräajaksi tai lopullisesti, mikäli asioita ei saateta kuntoon GLOBALGAPin vaatimalla tavalla. Tällä taataan yhtäläinen menettely eri puolilla maailmaa auditoinnin kanssa ja korostetaan järjestelmän läpinäkyvyyttä. Kurinpitomenettelyssä olevat sertifiointiorganisaatiot ovat julkisesti nähtävillä GLOBALGAPin verkkosivuilla (<http://www2.globalgap.org/apprcbs.htm>).

Vuonna 2011 GLOBALGAP-sertifioinnin parissa työskenteli n. 1400 koulutettua tarkastajaa ja auditoijaa 142 akkredi-

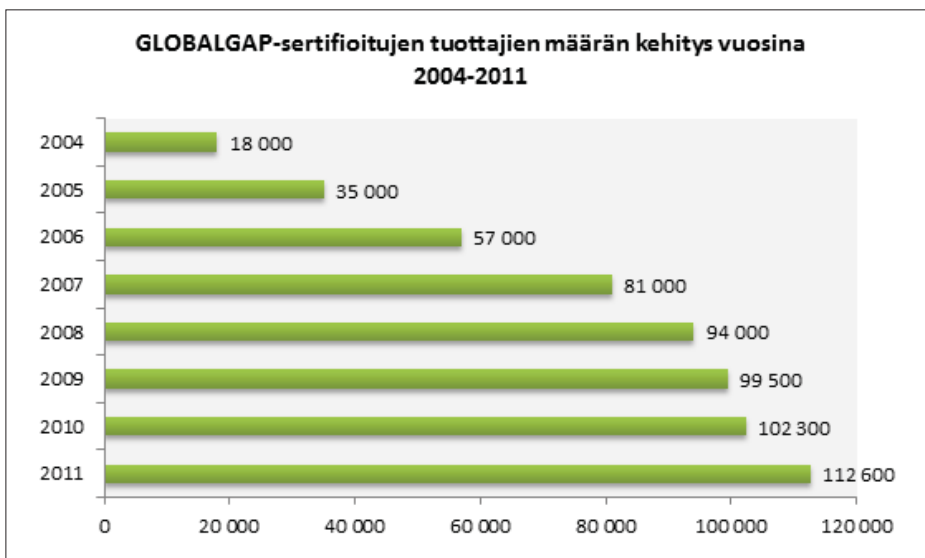
toidussa sertifiointiorganisaatiossa tarkastaen 409 erilaista maataloustuotetta 112 eri maassa. (GLOBALGAP www-sivut 2012).

2.3 STANDARDIN KÄYTÖN NYKYLAAJUUS

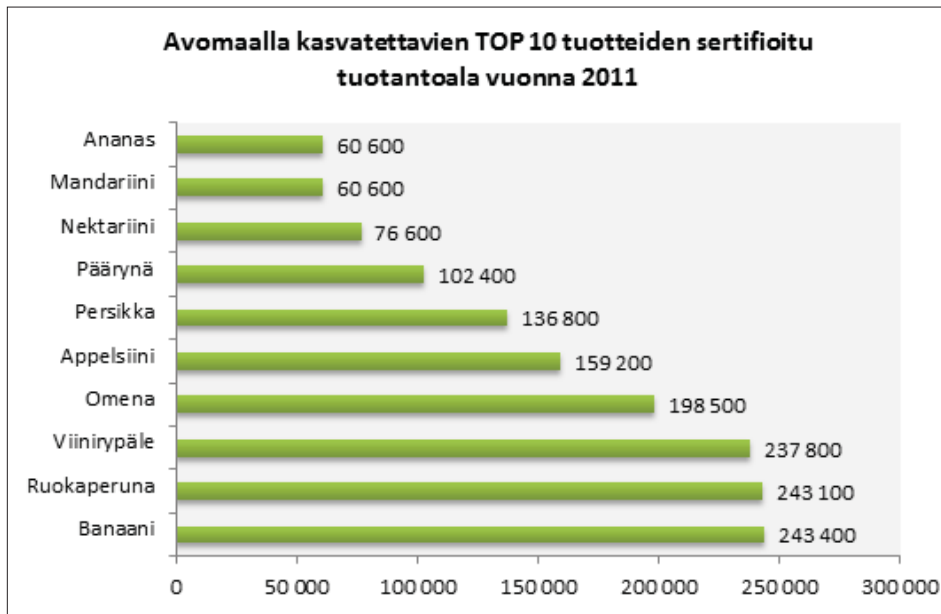
Vuoden 2011 lopussa sertifioituja tuottajia oli yli 112 600. Sertifioituista tuottajista 74 % oli eurooppalaisia, 11 % amerikkalaisia, 9 % aasialaisia, 4 % afrikkalaisia ja 2 % oseanialaisia. Sertifioitujen tilojen määrä ei kerro pinta-alojen suhteita, sillä etenkin kaukomaissa tilakoot voivat olla hyvin suuria eurooppalaiseen mittakaavaan nähden. Suomessa on kolme GLOBALGAP-sertifioitua tilaa vuonna 2012, Ruotsissa 16, Norjassa 63 ja Tanskassa 164 (GLOBALGAP annual Report 2011). Kuvisa 18-21 on esitetty keskeisiä tunnuslukuja GLOBALGAP HeVi-järjestelmästä.

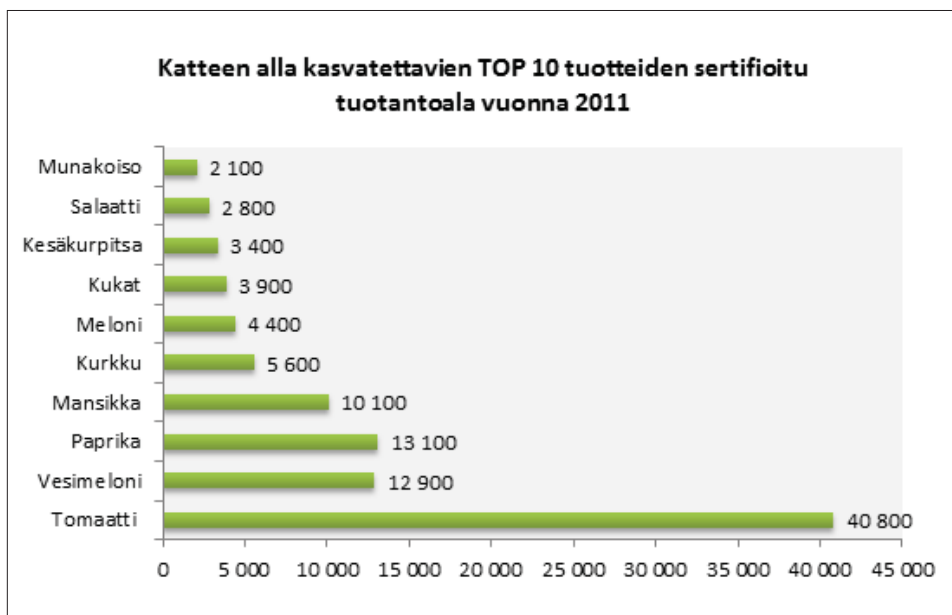
Kuva 18. Sertifioitujen tuottajien määrä 10 tärkeimmän kasvistuotteen osalta
Lähde: GLOBALGAP Annual report 2011

Kuva 19. GLOBALGAP-sertifioitujen tuottajien määrän kehitys vuosina 2004-2011
Lähde: GLOBALGAP Annual report 2011

Kuva 20. Avomaalla kasvatettavien 10 tärkeimmän tuotteen sertifioitu tuotantoala vuonna 2011
Lähde: GLOBALGAP Annual report 2011

Kuva 21. Katteen alla kasvatettavien 10 tärkeimmän tuotteen sertifioitu tuotantoala vuonna 2011
Lähde: GLOBALGAP Annual report 2011

2.4 GLOBALGAP-HEVI-STANDARDI

Elintarviketuotannon turvallisuutta ja vastuullisuutta osoittavat yksityiset standardit ovat tulleet kansainvälistyneen kaupan vaatimusten myötä myös kasvien ja vihannesten globaaliin kauppaan. Taustalla on kuluttajien lisääntynyt huoli ruuan turvallisuudesta ja sitä myötä myös tuoreena myytävien kasvien lisääntynyt kysyntä Euroopassa (Amekawa 2009). Kuluttajien huoli ruuan hygieenisestä laadusta ja torjunta-aineiden määristä lisäsi julkisen vallan asettamia vaatimuksia kasvien ja vihannesten kauppiaille. Näihin vaatimuksiin vähittäiskaup-

pa on vastannut luomalla erilaisia yksityisiä standardeja, joiden vaatimusten noudattamista se edellyttää tuotteita toimitavilta alkutuottajilta. Yksityisistä standardeista EurepGAP oli pioneeri, joka syntyi eurooppalaisten kauppaketjujen vaatimuksesta osoittamaan Eurooppaan tuotavien alkutuotannon elintarvikkeiden hygieenisyyttä ja turvallisuutta, tuotantomenetelmien vaikutusta ympäristöön ja työntekijöiden kohtelua tuotannossa (Campbell ym. 2006). EUREPGAP-standardin ensimmäinen versio otettiin käyttöön v. 2001. Standardin mukaiset ensimmäiset auditoinnit tehtiin vuonna 2004. Standardista luotiin ensin Fruit & Vegetables-osa, eli HeVi-osa. Se sisältää hedelmät, marjat, vihannekset, perunat ja viljeltyt sie-

net. Sen jälkeen laadittiin standardit puitaville kasveille, raakakahville, koristekasveille, viljellyille kaloille, kotieläimille jne. Vuonna 2007 EurepGAP:n nimi muutettiin ja nykyisin standardi tunnetaan nimellä GlobalGAP.

2.4.1 GLOBALGAP-HEVI-STANDARDIN RAKENNE

Standardin rakentuu kaikille tiloille yhteisestä osasta All Farm Base (Tilataso) tuotantosuunnan mukaisesta osasta, esim. kasvintuotanto Crops base (Kasvintuotantotaso) ja tuoteriikkejä koskeista osasta, hedelmät ja vihannekset, Fruit and Vegetables (Hedelmät ja vihannekset-taso). All Farm Base-taso on kaikille tuottajille samansisältöinen pakollinen osa. Kaikille kasvintuotantotiloille on Crops Base-taso pakollinen. Kasvintuotantotason jälkeen tulevat kasvintuotannon eri osaluokkien standardit (sektori-kohtaiset standardit). Standardin täyttymisvaatimukset ovat jaoteltu kolmeen eri luokkaan:

- 1. Kaikille pakolliset kohdat (Major must), joihin ei voi vastata ei sovelleta. Nämä kohdat on täytettävä 100-prosenttisesti.

- 2. Valinnaisesti pakolliset kohdista, (Minor must), jotka ovat tilalle sovellettavissa, on täytettävä 95 %.
- 3. Suositukset (Recommendation) eivät sisällä vähimmäistäyttymisvaatimuksia, mutta täyttymättä jäävät merkitään poikkeamiksi, ja auditointia kiinnittää poikkeamiin huomiot seuraavassa auditoinnissa.

Hedelmät- ja vihannekset osassa on tuotteiden käsittely eli varastointi ja pakkaus sisällytettävä auditoinnin piiriin. Vain siinä tapauksessa, että tuottaja myy sadon ns. pystyyn ostajalle, ja että ostaja vastaa sadonkorjuusta, ei tuotteiden käsittelyä tarvitse ottaa auditoinnin piiriin. (GLOBALGAP 2012)

2.4.1.1 ALL FARM BASE – TILATASO

Standardin versiossa 4 tilatasolla käydään läpi yleiset tilan pitämiseen ja johtamiseen liittyvät vaatimukset: kirjanpito, suunnittelu, riskienarvioinnit ja riskienhallinta työntekijöiden terveyteen ja turvallisuuteen, elintarviketurvallisuuteen ja ympäristöön liittyen. Kaikille pakollisia kohtia on 24 kappaletta, valinnaisesti pakollisia 21 kappaletta ja suosituksia 6 kappaletta.

Taulukko 6. Tilatason listan tarkastuskohtien määrä.

Pakollinen *	Valinnaisesti pakollinen 95 %:n säännön mukaan *	Suositus	Yhteensä
24	21	6	51

*osa voi olla kohtia, joita ei sovelleta tilalla koska ei kuulu tilan toimintoihin.

2.4.1.2 CROPS BASE – KASVINTUOTANTOTASO

Kasvintuotantotaso on yhteinen kaikille viljelykasvien eri tuotantosuunnille: hedelmät ja vihannekset, puitavat kasvit, raakakahvi sekä koristekasvit. Kasvintuotantotasossa painotetaan

lannoituksen ja kasvinsuojelun kysymyksiä. Kaikille pakollisia kohtia on 32 kappaletta, valinnaisesti pakollisia 69 kappaletta ja suosituksia 10 kappaletta.

Taulukko 7. Kasvintuotantotason listan tarkastuskohtien määrä.

Pakollinen*	Valinnaisesti pakollinen 95 %:n säännön mukaan*	Suositus	Yhteensä
32	69	10	111

*osa voi olla kohtia, joita ei sovelleta tilalla koska ei kuulu tilan toimintoihin.

2.4.1.3 FRUIT & VEGETABLE – HEDELMÄT JA VIHANNEKSET –TASO

Hedelmät ja vihannekset eriytetään omaksi kohdaksi standardin tässä osassa. Osassa painotetaan tuotehygieniä ja sa-

donkorjuun jälkeistä käsittelyä. Kaikille pakollisia kohtia on 28 kappaletta, valinnaisesti pakollisia 20 kappaletta, ja vapaaehtoisia 7 kappaletta.

Taulukko 8. HeVi-listan tarkastuskohtien määrä.

Pakollinen *	Valinnaisesti pakollinen 95 %:n säännön mukaan*	Suositus	Yhteensä
28	20	7	55

*osa voi olla kohtia, joita ei sovelleta tilalla koska ei kuulu tilan toimintoihin.

2.5 ULKOINEN AUDITOINTI

Käytössä on vain kaksi auditointivaihtoehtoa: 1. yksittäisen tilan auditointi ja 2. ryhmäauditointi tuottajaryhmän ollessa kyseessä. Ryhmäauditoinnin edellytyksenä on tuottajaryhmän toiminnanohjausjärjestelmä ja sisäinen laatujärjestelmä. Uusimmassa versiossa on otettu uutena kokonaisuutena mukaan vaihtoehtoiset auditointimenettelyt yritykselle, jolla on useita tuotantopaikkoja. Jos yrityksellä ei ole toiminnanohjausjärjestelmää ja sisäistä laatujärjestelmää, auditoidaan yrityksen kaikki tilat vaihtoehdon 1 mukaisesti, eli jokainen tila auditoidaan omana kokonaisuutenaan. Tilanteessa, jossa usealla tuotantopaikalla toimintaa harjoittavalla yrityksellä on toiminnanohjausjärjestelmä ja sisäinen laatujärjestelmä, voidaan yritys auditoida ryhmäauditointimenettelyllä. Aiemmin oli vain vaihtoehdon yksi mukainen auditointimenettely mahdollista tilalle, jolla oli useita tuotantopaikkoja. Suomessa tämänkaltaisia yrityksiä ei todennäköisesti ole ainakaan kasvispuolella. (GLOBALGAP 2012)

2.5.1 SERTIFIOINNIN HALTIJA

Kaikki tuotantopaikat, jotka tullaan sertifioimaan, on rekisteröitävä GLOBALGAP-tietokantaan. Rinnakkaistuotantotapauksissa (parallel production) kaikki sertifioimattomien tuotteiden tuotantopaikat on myös rekisteröitävä GLOBALGAPin tietokantaan. Vain rekisteröidyltä tuotantopaikoilta tulevat rekisteröidyt tuotteet voidaan sertifioida. Muilta tuotantopaikoilta tulevat tuotteet ja muut tuotteet rekisteröidyltä paikalta eivät kuulu sertifiointiin piiriin. Vain tuottaja tai tuottajaorganisaatiot voivat hakea heidän tuotantoprosessinsa GLOBALGAP -sertifioimista. Sertifikaatti ja alalisenssit kohdistuvat rekisteröidylle tuottajalle, tuotantopaikkaan, jossa tuotteet tuotetaan (ja pakataan tai käsitellään) hyväksytyille tuotteille. Vain laillinen sertifiointin haltija voi markkinoida tuotteita GLOBALGAP -sertifikaatilla. Tuottajaorganisaation jäsenet eivät ole laillisia sertifiointin haltijoita, joten yksittäinen organisaation jäsen ei saa markkinoida itse tuotteitaan viittaamalla GLOBALGAP-ryhmäsertifikaattiin. Kaikki tuotteet, jotka myydään ilman sertifiointimerkintää, on kirjattava ryhmän tuotekirjanpitoon (mass balance system). (GLOBALGAP 2012)

2.5.2 TUOTTAJAN REKISTERÖINTI

Tuottajan on rekisteröidyttävä ja vuosittain uusintarekisteröidyttävä hyväksytylle sertifiointiorganisaatiolle (jäljempänä SO), tai tilan arvioijalle, Farm Assurer, ensimmäisenä askeleena GLOBALGAP-sertifikaatin saamiseksi. Sertifiointiorganisaatio ja tuottaja tekevät sopimuksen (Service of Notice Terms), johon sisältyy sopimus virallisen hakemuksen jättämisestä 14 päivän sisällä siitä, kun sertifiointiorganisaatio on saanut tuottajalle yksilöllisen GLOBALGAP-numeron GLOBALGAPin tietokannasta. Jokainen SO määrittelee ja kertoo asiakkailleen oman palvelumaksunsa, johon sisältyy maksut GLOBALGAPille. SO:n on kerrottava asiakkailleen, että maksu ei takaa sertifiointin saamista. Tuottajan tai tuottajaryhmän halutessa vaihtaa SO:ta on uuden SO:n tehtävä haku GLO-

BALGAPin tietokannasta statuksen tarkastamiseksi ennen muita toimenpiteitä. Kun tuottaja tai tuottajaryhmä käyttää useamman sertifiointiorganisaation palveluksia, on kunkin tehtävä oma tarkastuksensa riippumattomasti, mutta toimitettava yhdessä mikäli joku antaa sanktion tuottajalle tai tuottajaryhmälle. SO:lla on oltava menettely, jolla kootaan tietoja tuottajien tietojen päivityksistä, kuten tuotantopaikan tai pinta-alan muutoksia ja uusien jäsenten mukaan ottamisesta tai poistamisesta tuottajaryhmästä. (GLOBALGAP 2012)

2.5.3 VAIHTOEHTO 1: YKSITTÄISEN TILAN AUDITOINTI

Tila, joka ei kuulu mihinkään tuottajaorganisaatioon tilaa auditointiin suoraan akkreditoidulta sertifiointiorganisaatiolta, Suomessa esim. Bureau Veritakselta. SO tekee tilan kanssa auditointisopimuksen, rekisteröi tuotantopaikan (production management unit, PMU) GLOBALGAPin tietokantaan ja sopii auditointiajankohdasta.

Tila voi tehdä auditointisopimuksen sertifiointiorganisaation kanssa joko yhdeksi tai useammaksi vuodeksi kerrallaan. Yksivuotinen sopimus voi tulla kalliimmaksi, mikäli tila vaihtaa vuosittain sertifiointiorganisaatiota. Uuden organisaation tekemä auditointi on ns. ensimmäinen auditointi, ja on sen vuoksi kallimpi kuin uusinta-auditointi saman organisaation tekemänä. Auditointiorganisaatiot tarjoavat lisäpalveluna myös ns. koeauditointia, jolla voidaan varmistaa varsinaisen auditoinnin vaatimusten täyttyminen ja käyttää koeauditointia opastavana tilaisuutena varsinaiseen auditointiin valmistautumisessa. Auditointi on maksullinen. Tuottaja pyytää tarjouksen auditointipalveluja tarjoavalta organisaatiolta suoraan. Mikäli organisaatioita on useita, voi tuottaja kilpailuttaa organisaatioita ja pyytää tarjouksen useammalta palveluntarjoajalta. Kun tuottaja on hyväksynyt tarjouksen, tekee auditointiorganisaatio auditointisopimuksen ja rekisteröintitoimenpiteet ja auditointiajankohdasta sovitaan tuottajan kanssa. (GLOBALGAP 2012)

2.5.4 AUDITOINNIN KULKU AVOMAAVILJELMÄLLÄ

Auditoinnin kulun kuvaus perustuu mukanaoloon kolmessa auditoinnissa Ruralia-instituutin pilotoitihankkeessa.

Ensimmäinen (Initial) auditointi on perusteellinen, sillä siinä käydään tarkastuslistan perusteella tarkasti läpi tilan toiminnot ja dokumentointi. Tarkastus kohdistuu kaikkiin rekisteröitäviin tuotteisiin ja tuotantopaikkoihin ja rekisteröityjen tuotteiden käsittelypaikkoihin sekä hallinnollisiin paikkoihin mikäli ne sijaitsevat erillään.

Auditointitapahtuman aluksi auditointi kertoo miten auditoinnissa edetään ja sopii työjärjestyksestä tilan toimintojen mukaisesti. Itsearviointilomake/sisäisen auditoinnin lomake on oltava tässä vaiheessa täytettynä ja allekirjoitettuna sekä varustettuna merkinnöillä poikkeamien korjaamisesta. Tällä todistetaan, että poikkeamien korjaamistoimenpiteet tehdään tehokkaasti. Sen jälkeen katsotaan dokumentaatio, dokumentaatiosta valitaan pistokokeen luonteisesti esim. viljelymisiinpanot, työntekijälistasta valitaan työntekijä, jonka työsopimus sekä perehdytyslomake tarkastetaan.

Dokumenttien katselmuksen jälkeen (tai välissä, mikäli sadonkorjuu ei jatku koko päivää) auditointia tekee katselmuksen tilan toimintaan ja tiloihin, myös työntekijöiden majoitustiloihin, mikäli tuottaja tarjoaa majoituksen tilalla. Tuotantopaikoista katsotaan mm. kyltitykset, ensiapuvälineet, sosiaalililat, pakkaamo- ja varastotila, pakkaamotyöntekijöiden suojavaatetus ja suojautuminen sekä tehdään pistoke peltotyöpisteeseen.

Peltotyöpisteessä tarkastetaan WC:n sijainti, työntekijöiden suojavaatetus, juomaveden saatavuus, käsienpuhdistusvälineet, käsienpuhdistusohje ja ensiapuvälineet. Peltolohkojen ja viljelymuistutustietojen ristiintarkastus tehdään peltokatselmuksen yhteydessä. Suositeltavaa on käyttää maataloushallinnon ilmakuvakarttoja peltolohkojen tunnistamiseen. Katselmusten jälkeen jatketaan tarvittaessa dokumentaation läpikäyntiä.

Kun kaikki tarkastuslistan kohdat on käyty läpi, tekee auditointia yhteenvetolaskelman pakollisista, valinnaisesti pakollisista ja suosituskohdista. Mikäli pakollisista tai valinnaisesti pakollisista on jokin/jotkin tarvittavat kohdat poikkeamia eli vaatimukset eivät täyty täysin, on tuottajalla 28 päivää aikaa korjata poikkeamat. Poikkeamien korjaamisesta on toimitettava auditointia varten dokumentaatio. Mikäli dokumentaatiota poikkeamista ei ole toimitettu määräajassa, hylätään auditointi ja se on tehtävä uudestaan.

Jos uusinta-auditoinnin tekee sama sertifiointiorganisaatio kuin ensimmäisen auditoinnin, tilan toiminnot ovat ja auditointia voi ottaa jonkin tietyn asiakokonaisuuden tarkempaan tarkasteluun – yleensä sellaisen, joka on kunnossa ”rimaa hiipoen” ja jota voisi vielä kehittää paremmaksi. Mikäli poikkeamia ei ole, voidaan seuraava auditointi tehdä ns. lyhyen listan mukaisesti.

2.5.5 VAIHTOEHTO 2: RYHMÄAUDITOINTI

Ryhmäauditointi on mahdollista tilanteissa, jossa tuottajaorganisaatiolla on toimintajärjestelmä ja sisäinen laatujohtajajärjestelmä. Ulkoisessa auditoinnissa on kaksi osaa: 1. toimintajärjestelmän ulkoinen auditointi ja 2. ulkoinen auditointi osaan tuottajaorganisaation jäsentiloista. Auditointia on toimitettava etukäteen auditointisuunnitelma tuottajaorganisaatiolle. Ulkoisessa auditoinnissa tarkastetaan että ryhmän toimintajärjestelmä ja hallinto täyttävät vaatimukset ja sisäiset auditoinnit ja tarkastukset tiloille täyttävät riippumattomuuden ja täsmällisyyden vaatimukset. Ensimmäisen ulkoisen auditoinnin yhteydessä otanta auditoitavista tiloista on vähintään neliöjuuri tilojen määrästä pyöristettynä lähimpään kokonaislukuun ylöspäin. Mikäli ensimmäisen ulkoisen auditoinnin yhteydessä ei todeta poikkeamia, voidaan auditoitavien tilojen määrä pienentää neliöjuuresta tiloja. Tämä tilamäärän pieneminen toimii kannustimena siihen, että kaikki tuottajaorganisaation tilat ovat hyvin valmistautuneita ja läpäisevät ulkoisen auditoinnin.

Sisäisellä tarkastuksella tarkastetaan kaikki organisaation jäsenyritykset. Sisäisessä auditoinnissa tarkastetaan organisaation toimintajärjestelmä. Sisäisessä ja ulkoisessa auditoinnissa on käytössä sama tarkastuslista. Lista pohjautuu GLOBALGAPin standardiin, mutta organisaatiolla voi olla

omia tiukennuksia. Tuottajaorganisaation laatujohtajajärjestelmä arvioidaan samankaltaisella menettelyllä kuin kansallisten laatujohtajajärjestelmien vertaisarviointi tehdään. Tuottajaorganisaatiolle asetetaan lisäksi muita vaatimuksia: organisaatiolla täytyy olla käytössä toimintajärjestelmä (QMS). Lisäksi tuottajaorganisaatiolla on oltava sisäisistä auditoinneista vastaava pätevä toimintajärjestelmän sisäinen auditointi sekä sisäinen tarkastaja (tarkastajalta ei vaadita ISO-pohjaisen toimintajärjestelmän sisäisen auditoinnin pätevyyttä). Tarkastaja voi tehdä itsearviointeja, mutta ei auditointeja. Tuottajaorganisaatio voi käyttää ostopalvelumenettelyä näiden palvelujen ostamiseksi.

Ryhmäauditoinnissa sertifikaatin haltijaksi tulee tuottajaorganisaatio, ei sen jäsenet. Vain tuottajaorganisaatio voi käyttää GLOBALGAP-statusta yritykseltä yritykselle markkinoinnissa. (GLOBALGAP 2012)

2.6 GLOBALGAP-STANDARDIN SOVELTAMISEN VAIHTOEHDOT

2.6.1 GLOBALGAP HEVI SELLAISENAAN

GLOBALGAP-standardin soveltaminen sellaisenaan ei vaadi mitään kansallista taustaorganisaatiota, joka ylläpitäisi käännöksiä tai maakohtaisia soveltamisohjeita. Tämä vaihtoehto on viljelijälle kaikkein työlöin, sillä standardi on englanninkielinen, eivätkä standardin kaikki kohdat ole helposti ymmärrettävissä. Sisäinen auditointi (itsearviointi) ja ulkoinen auditointi tehdään englanninkielisellä lomakkeistolla.

2.6.2 GLOBALGAP HEVI KANSALLINEN SOVELTAMISOHJE

2.6.2.1 KANSALLISEN TYÖRYHMÄN PERUSTAMINEN

Kansallinen soveltamisohje (National interpretation guideline) on maakohtainen GLOBALGAP-standardin soveltamisohje, joka hyväksytetään GLOBALGAP-sihteeristössä. Soveltamisohjeen laatimista varten on perustettava kansallinen työryhmä (National Working Group), joka vastaa käännösten ja päivitysten laatimisesta. Kansallisen työryhmän voi kutsua koolle GLOBALGAP-organisaation jäsenorganisaatio. Suomessa näitä jäsenorganisaatioita ovat KESKO, Inex Partners, Lidl, McDonald's ja Yara.

Työryhmän koollekutsuja kutsuu ryhmään paitsi muita GLOBALGAPin jäsenorganisaatioita ja maatalousalan edustajia eri sektoreista hallinnosta tutkimukseen ja neuvontaan. Työryhmä edustaa GLOBALGAPia kohdemaassa, ja vastaa yhteydenpidosta GLOBALGAPin sihteeristön kanssa. Kansallinen työryhmä vastaa myös standardin käännöstyöstä. Työryhmän jäsenten määrälle ei ole asetettu ohjeistusta, mutta siinä olisi oltava riittävä asiantuntemus kansallisen soveltamisohjeen laatimiseksi. Kansallisessa soveltamisohjeessa ei voida asettaa lievennyksiä GLOBALGAP-standardin sisältöön. Kansallisen soveltamisohjeen prosessin kulku on pääpiirteittäin seuraavanlainen:

1. GLOBALGAP-jäsenorganisaatio kutsuu kansallisen työryhmän koolle.
2. Työryhmä järjestäytyy ja se rekisteröidään GLOBALGAPissa.
3. Työryhmä teettää standardien käännöstyön. Työryhmä laatii standardin soveltuviin kohtiin kansalliset lakiperusteiset soveltamisohjeet.
4. Työryhmä lähettää kansallisen soveltamisohjeen hyväksymismenettelyyn GLOBALGAPin sihteeristölle.
5. Sihteeristö tarkastaa käännöksen ja soveltamisohjeen sisällön ja pyytää tekemään tarvittavia muutoksia.
6. Mahdollisten muutosten jälkeen soveltamisohje hyväksytään ja julkistetaan GLOBALGAPin sivuilla. Tämän jälkeen soveltamisohjeen tarkastuslistaa voidaan käyttää auditoinnissa.
7. Työryhmä tekee tarvittavat muutokset ja korjaukset silloin kun standardiin tehdään muutoksia ja korjauksia. Työryhmä toimii niin kauan kun kansallista soveltamisohjetta käytetään.

Version 4 mukainen soveltamisohje oli elokuussa 2012 saatavilla Saksasta (GLOBALGAP www-sivut 2012).

2.6.2.2 MITÄ ETUA KANSALLISELLA TYÖRYHMÄLLÄ SAAVUTETAAN?

GLOBALGAPin normatiivisen standardin kohdissa voidaan maakohtainen lainsäädäntö tuoda jossain määrin esille, ja kirjata miten a.o. maassa kyseisen kohdan vaatimukset lainsäädännön kannalta on oltava. Tästä tulee kansallisen lainsäädännön normatiivinen soveltamisohje esim. työsuojelullisista vaatimuksista, lannoituksesta, torjunta-aineiden käytöstä, maan desinfioinnista jne. Jos maan desinfiointi ei ole sallittu a.o. maassa, voi viljelijä todeta näihin kohtiin ettei sovelleta, ja auditoija hyväksyy se ilman erillisiä perusteluja. Kansallisella soveltamisohjeella helpotetaan viljelijän näyttötaakkaa niissä kohdin, joissa lainsäädännön mukaan jokin on poissulkevasti kielletty tai vähimmäisvaatimukset ovat poikkeavia GLOBALGAPin vähimmäisvaatimuksiin. Esimerkkinä tällaisesta tapauksesta voidaan mainita tyhjentyneiden torjunta-ainepakkausten hävittäminen. Suomalaisen virallisen ohjeen mukaan ne huuhdellaan ja hävitetään sekajätteiden mukana, koska erilliskeräystä ei ole järjestetty. Kansallisessa soveltamisohjeessa tehdään merkinnät standardiin vain niihin kohtiin, mihin on olemassa kansallinen, GLOBALGAPin normeista poikkeava lainsäädännössä vahvistettu vaatimus tai käytäntö.

2.6.2.3 KANSALLISEN TYÖRYHMÄN KUSTANNUKSET

Työryhmän on itse mietittävä rahoituslähteitä työryhmätyöskentelylle, sillä FoodPlus tai GLOBALGAPin sihteeristö eivät korvaa työryhmän kustannuksia. Yleensä kunkin organisaation edustajan kustannuksista vastaa a.o. organisaatio. Työryhmällä on kuitenkin syytä olla sihteeristö, joka koordinoi työryhmän toimintaa, ja toimii yhteydenpitäjänä sekä GLOBALGAPin että työryhmän jäseniin, ja hankkii tarvittaessa lausuntoja esim. eri ministeriöiltä soveltamisen eri kohdista. Työryhmän

sihteerin työpanos vaatisi arviolta rahoitusta ainakin ensimmäisen sovellusversion laadintaan. Tarvittava rahoitus voisi olla yksi henkilötyövuosi, myöhemmissä päivityksissä päivityksen laajuudesta riippuen 6-12 htkk vuodessa. Standardin versio päivitysten välillä voi tapahtua pienempiä päivityksiä, joten työryhmän toiminta ei lakkaa ja ala uudestaan kolmen vuoden välein, vaan työryhmän on tarvittaessa työskenneltävä standardien uusimisen väliaikana.

Kansallisen soveltamisohjeen laatiminen on edullisin vaihtoehto GLOBALGAP -sellaisenaan vaihtoehtojen jälkeen muille kuin viljelijöille, sillä erillistä auditointimenettelyä ja –organisaatiota ei tarvitse perustaa ja ylläpitää, vaan auditointi tapahtuu normaalissa järjestyksessä GLOBALGAPin akkreditoiman auditointiorganisaation toimesta. Kustannukset viljelijälle ovat tässä vaihtoehtossa lähes samanlaiset kuin GLOBALGAP sellaisenaan-vaihtoehtossa.

Maatalousyrittäjälle tämä tuo kuitenkin pienen helpotuksen, sillä standardi on omalla kielellä ja oman maan lainsäädännön mukaiseksi tarkennettu. GLOBALGAP-sellaisenaan (kts. 2.6.1) vaihtoehtossa kunkin maan lakisääteisten vaatimusten noudattamisen vastuu on yrittäjällä. Englanninkielisen ja luonteeltaan globaalin standardin tulkinta suomalaisiin tuotantjärjestelmiin ja -olosuhteisiin ei ole välttämättä yksiselitteistä ja helppoa, minkä seurauksena jonkin lakisääteisen vaatimuksen noudattaminen voi jäädä toteutumatta, vaikka standardin vaatimukset olisikin täytetty.

2.6.3 VERTAISARVIOINTIMENETTELY

Vertaisarviointi eli benchmarking on menettely, jolla kansallinen jo olemassa oleva tai uusi laatujärjestelmä vertaisarvioidaan GLOBALGAPin vertaisarviointiprosessin mukaisesti. Jos vertaisarviointi vaatimukset täyttyvät, tunnustetaan vertaisarvioitu laatujärjestelmä GLOBALGAPissa sen vaatimukset täyttäväksi. Vertaisarvioinnissa tarkastetaan sekä standardi että standardin yleiset säännöt, auditointimenettely ja akkreditoitujen auditointiorganisaatioiden pätevyys. Tässä esitetty vertaisarviointimenettely on version 3 mukainen, sillä versio 4:n mukainen menettely julkaistaan vasta myöhemmin vuoden 2012 aikana. GLOBALGAP tekee vertaisarviointeja vanhojen menetelmien mukaisesti kunnes uusi menettelyohje on valmis.

Vertaisarviointimenettelyyn lähdetään siinä tapauksessa, että kansalliselle järjestelmälle tarvitaan kansainvälinen hyväksyttävyys, esim. kaupan vaatimuksesta, ja kansalliset intressit edistää kotimaista tuotantoa halutaan säilyttää erotumalla kansallisilla tiukennuksilla GLOBALGAP-standardin vaatimuksista. Uuden laatujärjestelmän luominen ja ylläpitäminen on kuitenkin kallista. Järjestelmää varten on perustettava organisaatio, joka luo standardin säännöt ja sisällön, hyväksyy auditointiorganisaatiot ja auditointimenettelyt sekä ylläpitää tietokantaa auditoinnin läpäisseistä yrityksistä sekä tuottaa ohjeistuksia yrityksille ja tukioorganisaatioille. Lisäksi standardia ja sääntöjä on uusittava säännöllisesti vastaamaan uusia haasteita. Laatujärjestelmää perustettaessa olisi mietittävä tarkkaan organisaation ylläpitämiseksi vaadittava tulorahoitus, minkä verran ja mistä se saadaan. Jotta tulorahoitus olisi

kestävällä pohjalla, olisi laatujärjestelmään liittyttävä riittävän suuri joukko varmoja asiakkaita, joiden maksuilla toimintaa voitaisiin rahoittaa.

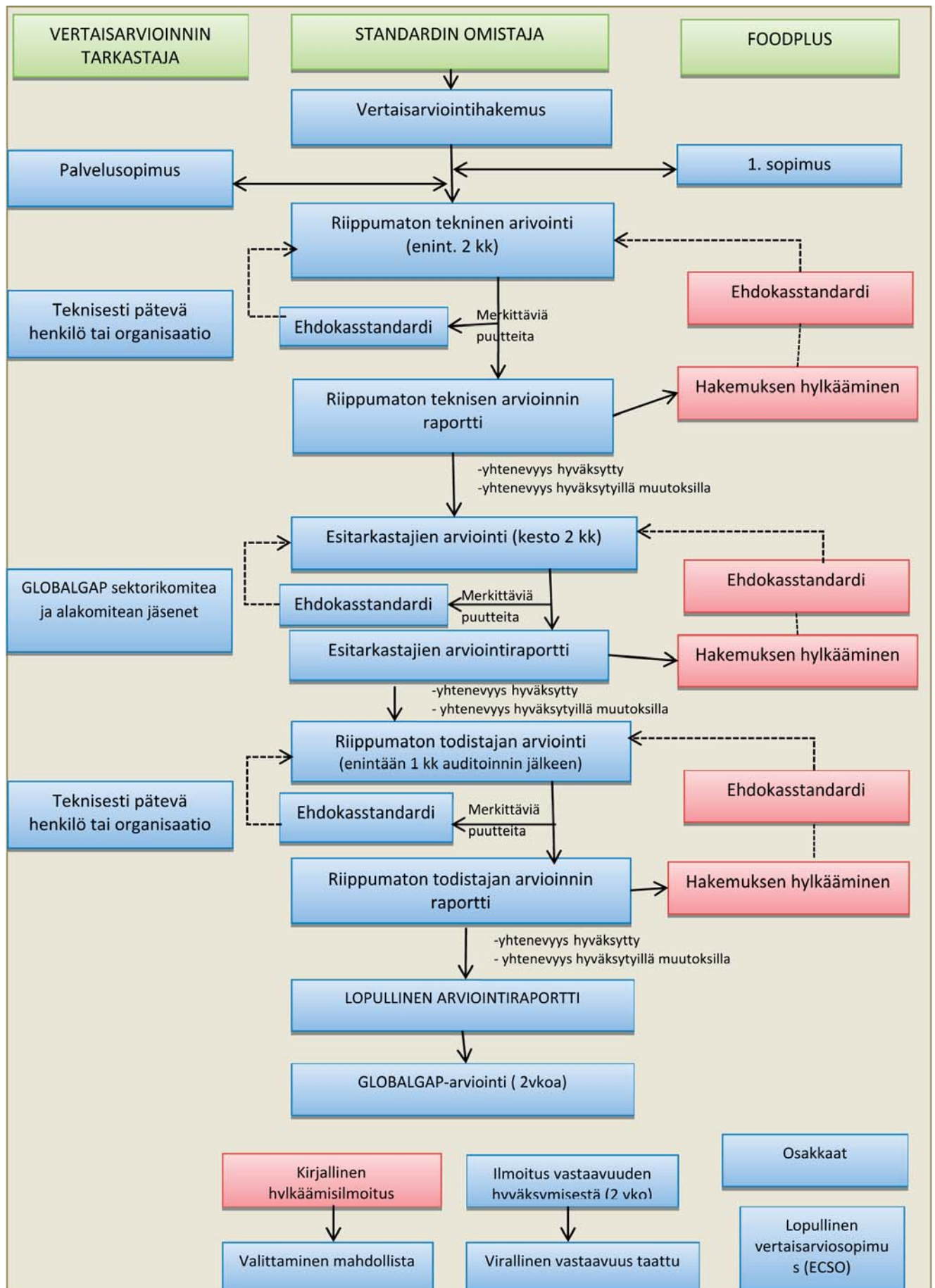
Vertaisarviointimenettely on hidas ja kallis, sillä järjestelmän ylläpito vaati auditointivalmiuksien ylläpitoa standardin sisällön ylläpidon lisäksi. Pienelle maalle tämä voi olla liian kallista ja kustannus-hyöty-suhde liian heikko. Euroopassa onkin malleja, että ison tuottajamaan vertaisarvioitu järjestelmä on käytössä myös muissa maissa. Esimerkiksi saksalainen QS ja QS-GAP ovat käytössä monissa Euroopan maissa, kuten Hollannissa, Belgiassa ja Ranskassa. Vertaisarviointimenettelyä kolmansiin maihin rahoittavat esim. kansainvälinen valuuttarahasto ja maailmanpankki (esim. ColumbiaGAP).

Vertaisarviointiprosessi on monivaiheinen ja raskas tapahtuma, jossa arvioitava standardi sääntöineen voi palautua joka välissä takaisin aikaisempaan käsittelyvaiheeseen mikäli siinä havaitaan puutteita. Vertaisarvioinnissa käydään kohta kohdalta arvioitava standardi läpi GLOBALGAP-standardin kanssa. Kansallisesta standardista on siten oltava käännös englannin kielelle, sillä GLOBALGAPin virallinen kieli on englanti. Vertaisarviointilomakkeeseen laitetaan sekä englanniksi että paikallisella kielellä vaatimukset (Control Points) ja vaatimusten täyttymiskriteerit (Compliance Criteria). Mikäli korjausten jälkeenkään standardi ja sen säännöt eivät täytä GLOBALGAPin vastaavuusvaatimuksia, hylätään hakemus. Vertaisarviointiprosessiin kuluu aikaa arvioilta kaksi vuotta ensimmäistä hyväksyntää hakiessa ja minimikäsittelyaika on noin 6 kuu-

kautta, mikäli kaikki vaiheet etenevät ilman palauttamista ja korjaamista.

Vertaisarviointiprosessin kulku lyhyesti (Kuva 22):

1. Standardin omistaja/haltija lähettää standardin sääntöineen tekniseen arviointiin. Samalla tehdään palvelusopimus arvioinnista ja ensimmäinen sopimus Foodplussan kanssa vertaisarvioinnista.
2. Jos puutteita ilmenee, hakija voi korjata ne. Jos puutteita ei löydy, tehdään raportti.
3. Seuraava käsittely on esitarkastajan tekemä arviointi. Mikäli esitarkastaja toteaa puutteita, on hakijalla korjausmahdollisuus. Kun standardi läpäisee esitarkastuksen, tehdään siitä raportti ja käsittely etenee seuraavaan vaiheeseen.
4. Tehdään auditointi ehdokasstandardin mukaisesti, jonka jälkeen puolueeton arvioija tekee auditoinnista arvion. Mikäli puutteita ilmenee, ne täytyy korjata. Kun auditointimenettely on hyväksytty, tehdään raportti, jossa hyväksytään sekä vastaavuudet että vastaavuudet hyväksytyjen poikkeuksien kanssa.
5. Tehdään loppuraportti vertaisarvioinnin tarkastuksesta.
6. GLOBALGAP-sihteeristö tekee vastaavuuden tarkastamisen.
7. Hakemus hyväksytään tai hylätään. Hyväksytty hakemus takaa virallisen vastaavuuden hyväksymisen, tehdään lopullinen vertaisarvioidun standardin vastaavuussopimus.

Kuva 22. Kaavio GLOBALGAP-vertaisarviointiprosessin kulusta version 3 mukaisesti..

3 GLOBALGAP-STANDARDIN SOVELTAMINEN JA MUUT KÄYTÖSSÄ OLEVAT KASVIS-KETJUN STANDARDIT VIIDESSÄ EUROOPAN MAASSA

3.1 SAKSA

Saksassa on käytössä GLOBALGAP-standardi sellaisenaan saksankielisenä käännöksenä, kansallisenä soveltamisohjeena sekä vertaisarvioituna järjestelmänä QS-GAP-muodossa. Saksassa GLOBALGAP on useimmiten QS-GAP-muodossa tai GQS-muodossa, joten sellaisenaan sitä ei juuri käytetä.

3.1.1 GLOBALGAP-STANDARDIN KANSALLINEN SOVELTAMISOHJE

Saksankielinen kansallinen soveltamisohje on julkaistu 06.07.2012, ja oli ladattavissa syksyllä 2012 GLOBALGAPin sivuilla. (GLOBALGAP [www-sivut](http://www.globalgap.org))

Suurin osa täsmennetyistä standardin kohdista on lähinnä sisällön selkeytystä - kuinka tulee tehdä, jotta kohta täyttyy, ilman varsinaisia maakohtaisia vaatimuksia. Alla on esitetty joitakin vaatimusten täydennyksiä:

AF 2.1 Jos kasvu aika on lyhyempi kuin 3 kk, on koko viljelydokumentaatio oltava käytettävissä.

AF 2.2 Itsearviointilistassa on oltava kommentit kaikissa valinnaisesti pakollisissa kohdissa, samoin kuin kaikissa ei sovelleta tai ei-vastatuissa kohdissa. Vastuullisen henkilön allekirjoitus päivityksellä vaaditaan itsearviointilistaan. Vaihtoehtoon 2 mukaisessa sertifiointissa on kaikilla tiloilla tehtävä sisäinen tarkastus ennen ulkoista auditointia.

AF 3.4.4 Ensiapuvälineet: alle 10 työntekijää 1 pakkaus DIN 13157 normin mukaisia välineitä. 11-50 työntekijää: 1 pakkaus DIN 13169 tai 2 pakkausta DIN 13157 mukaisia ensiapuvälineitä. Traktoreissa jne. pienempi pakkaus on riittävä. Yli 50 työntekijään saakka auton ensiapupakkaus on riittävä. Yli 50 työntekijän tapauksessa tarvitaan työnantajan vakuutusyhtiön ohjeistus tarvittavasta ensiapuvälineistöstä.

AF 3.4.5 Ensiapukoulutuksena esim. ajokorttia varten vaadittava hätäensiapukoulutus, uusittava 5.vuoden välein.

AF 3.5.1 Suojavaatetus luokan 2 tai 3 mukaisia. Luokan 1 suojavaatetusta ei sallita.

AF 5.2.2 Jätteet käsittävät myös öljy- ja polttoainevuodot, jotka on puhdistettava.

FV 4.1.9 Mikäli käytössä on riittävästi sopivia ajoneuvoja ja työntekijät viettävät tauot tilalla, WC voi olla 500 m kauempana.

FV 4.2.1 Sadonkorjuuprosessi on kuvattava (Interpretation Guideline Germany 2012).

3.1.2 QS-GAP

QS-GAP on GLOBALGAPin vertaisarviointiprosessin mukaisesti vertaisarvioitu standardi kasvituotteiden osalta. QS-GAPista on vaatimuslista (Leitfaden) ja opastavat ohjeet (Arbeitshilfe, Musterformulare).

Hedelmille ja vihanneksille on olemassa sekä QS:n (Qualitätsicherung) oma standardi että QS-GAP-standardit. QS-GAP on näistä kahdesta selvästi yleisemmin käytössä. Helmikuussa 2012 QS:n järjestelmäkumppaneista 6206 kasvistuottajalla oli QS-GAP-sertifiointi, 2 709 kasvistuottajalla GLOBALGAP-sertifiointi ja 1 232 tuottajalla QS-sertifiointi. 2181 tuottajalla oli IKKB-sertifiointi. IKKB (Integraal Ketten Kwaliteit Beheersysteem) on belgialainen kasvisketjun laatu - ja jäljitettävyyssjärjestelmä, jonka auditointeja myös QS järjestää. Edellämämainituista 4 021 kasvistuottajaa oli Saksan ulkopuolisia tuottajia. Vuonna 2011 kaupan puolelta auditoinnin läpäisi 239 tukkua ja 3 137 vähittäiskauppaa. Lisäksi vuoden 2011 lopussa oli vielä runsaasti yrityksiä, joilla auditointiprosessi oli vielä kesken. Vähittäiskaupan piirissä oli yli 600 kauppaa, joilla QS-auditoinnin valmistelu oli vielä meneillään. (QS-GAP [www-sivut](http://www.qs-gap.org) 2011 ja 2012)

Rakenteellisesti QS-GAP hieman poikkeaa päästandardista siten, että GLOBALGAP-standardin kohtia on yhdistetty isommiksi kokonaisuuksiksi. Lisäksi pakollisten kohtien osuutta on lisätty. QS-GAP-vaikuttaa tämän vuoksi selkeämmältä ja selkeämmin ohjeistetulta kuin GLOBALGAP-standardi. QS-GAP on myös paljon laajemmin käytössä kasvispuolella kuin pelkkä QS. Kasvistuottajat liittyvät Saksassa yhä enemmän QS-GAP-järjestelmään GLOBALGAPin sijasta, sillä QS-GAP-järjestelmässä on tuottajien tekninen tuki kunnossa mm. näytteenotto palveluineen.

QS-GAPin ja GLOBALGAPin HeVi-osat eroavat vain vähän, esim. lisäysaineistossa vaatimuksena on tarkastetun sertifioidun perunan siemenen käyttö, joka täyttää saksalaiset viranomaisvaatimukset. Suurin ero on lähinnä koordinaattorijärjestelmässä. Koordinaattorit ovat viljelijän kontakteja ja ne huolehtivat näytteidenotosta, riskinarvioinnista sekä auditointijärjestelyistä (sopimukset, ajankohdasta sopiminen jne.). Koordinaattorit huolehtivat, että kansalliset ja GLOBALGAPin vaatimukset tulevat täytettyä asiakastiloilla.

3.1.3 QS QUALITÄTSICHERUNG

QS on saksalainen yksityinen standardioikeuksien haltijaorganisaatio, joka ylläpitää ja kehittää sekä QS- että QS-GAP-standardia. Standardit ovat kansainvälisiä ja ne ovat käytössä use-

assa Euroopan maassa. QS-standardi kattaa alkutuotannon, jalostuksen ja kaupan (tukku- ja vähittäiskauppa). Kaupalle on omat standardilomakkeensa ja tarkastuslistansa.

Qualitätspartnerschaft Fleisch (QPF, Die QS Qualität und Sicherheit GmbH:n edeltäjä) perustettiin 13.10.2001. Perustamisen taustalla oli vastaaminen BSE-kriisiin (hullun lehmän tauti) tiimoilta nousseisiin elintarvikkeiden turvallisuuskysymyksiin lihaksetun osalta. Kun järjestelmään liittyi muut toimialat, muutettiin myös nimi Die QS Qualität und Sicherheit GmbH:ksi, joka pitää sisällään lihaksetun, QS Fachgesellschaft Obst-Gemüse-Kartoffeln GmbH kasvisketjun ja Die QS Fachgesellschaft Geflügel GmbH siipikarjaketjun. QS:n pääkonttori sijaitsee Bonnissa, josta koko QS-järjestelmää ohjataan. QS-järjestelmä kattaa elintarvikkeiden alkutuotannon, jatkojalostuksen ja kaupan. QS:llä työskentelee yli 40 henkilöä sekä vakituisissa työsuhteissa että freelancer-tösuhteissa. QS:n järjestelmään liittyneitä tuottajia, jalostajia ja kauppia QS kutsuu järjestelmäpartnereiksi. Järjestelmän partnereihin kuuluu myös belgialaisen IKKB-standardin mukaan sertifioituja kasvistuottajia.

QS otettiin ensin käyttöön lihalle ja lihatuotteille vuonna 2001, vuonna 2004 se laajennettiin koskemaan hedelmiä, vihanneksia ja ruokaperunaa sekä siipikarjaa. Ensimmäiset merkityt tuotteet tulivat kauppoihin syyskuussa 2002. Vuoden 2011 lopussa QS-todistus oli yli 23 000:lla elintarvikkeita myyvällä kaupalla. Saksassa ja ulkomailla oli yli 130 000 järjestelmäpartneria, jotka käsittelevät ja merkitsevät tuotteet QS-järjestelmän mukaisesti.

QS-järjestelmään liittyäkseen viljelijän on otettava yhteyttä oman alueensa tuottajien organisaatioon /koordinaattoriin (Bundler), jotka on lueteltu QS:n sivuilla. Viljelijä ei ole missään vaiheessa itse suoraan yhteydessä QS:ään. Tuottajaorganisaatio tai vastaava (kaupan organisaatio, jalostajien organisaatio) hoitaa kaiken kommunikoinnin QS:n kanssa. QS:stä on lisäksi eri osavaltioilla omat versionsa. Yhteistä kaikille on samansisältöinen standardi, mutta tukitoimet vaihtelevat osavaltioittain. Laatujärjestelmän vaatimusten täyttämiseksi viljelijöille on eritasoisia neuvontamahdollisuuksia tuettuna. Tuki muodostuu joko osavaltion tuesta tai osavaltion ja EU:n tuesta ympäristötukijärjestelmän ja tilaneuvonnan puitteissa. Esimerkiksi Baden-Württembergin osavaltiossa on kattava kirjallinen ja sähköinen viljelijän tukiaineisto. Viljelijä voi tilata tilaneuvontaa antavan neuvojan luokseen. Tilaneuvonnan yhteydessä käydään läpi tarkastuslistat, jossa on sekä täydentävät ehdot, että laatustandardin vaatimukset samassa luettelossa. Näin yhdellä tilaneuvontakäynnillä voidaan hoitaa useampi velvoite kerralla kuntoon.

QS-kasvikset standardin vastuuorganisaatio on QS Fachgesellschaft Obst-Gemüse-Kartoffeln GmbH, jonka jäseniä ovat:

- Bundesausschuss Obst und Gemüse GbR (BOG)
- Bundesvereinigung der Erzeugerorganisationen Obst und Gemüse e. V. (BVEO)
- Union der deutschen Kartoffelwirtschaft e.V. (UNIKA)
- Zentralverband Gartenbau e. V. (ZVG)
- Deutscher Fruchthandelsverband e.V. (DFHV)

- Verbond van Belgische Tuinbouwcoöperaties (VBT)
- Dutch Produce Association (DPA)
- QS Qualität und Sicherheit GmbH (QS)

Jäseninä ovat kaikki keskeiset vihannesalan katto-organisaatiot Saksassa sekä belgialainen yhdistys.

QS-järjestelmässä tuottajien ja QS:n välissä (kaupan osalta kaupan ja QS:n välissä) ovat koordinaattorit (Bundler), jotka hoitavat yhteydenpidon, koulutuksen, neuvonnan, pakolliset näytteenotot ja auditoinnin. Auditoinnit tekee riippumaton, kolmas osapuoli, mutta koordinaattori välittää auditoidun yrityksen. QS on ohjaava ja koordinoiva elin koordinaattori suuntaan. Vuoden 2011 lopussa näitä koordinaattoreita (bundlereitä) oli yhteensä 75 sekä Saksassa (40) että ulkomailla (35). QS on käytössä Saksan lisäksi Hollannissa, Belgiassa, Ranskassa, Itävallassa, Italiassa, Espanjassa ja Kreikassa. (QS www-sivut 2011 ja 2012)

Vuonna 2009 Saksassa säädettiin liittovaltiotasolla säädökset koko elintarvikeketjun kattavavasta laadunvarmistusjärjestelmästä. Osavaltiot ovat voineet säätää paikallisesta soveltamisesta. Tätä kautta on voitu luoda tukijärjestelmät laatujärjestelmien tehokkaaseen käyttöönottoon.

3.1.4 GQS

GQS on vuonna 2005 käyttöönotettu QS-GAPin ja QS:n sovelmus muutamassa Saksan osavaltiossa. Tarkastuslistaan on lisätty täydentävät ehdot (CC Cross Compliance). Lista on käytössä tilaneuvonnassa. Listassa on lisäksi osavaltiokohtaiset alueellisten tai paikallisten alkuperään sidottujen laatujärjestelmien lisäykset. Kasvisten osalta nämä järjestelmät tukeutuvat QS-GAPin vaatimuksiin. GQS on näin vapaaehtoinen omavallion työväline, jolla voi varmistaa paitsi täydentävien ehtojen vaatimusten täyttymisen myös valitun laatujärjestelmän ehtojen täyttymisen. Tarkastuslistat ovat kunkin osavaltion maataloushallinnon tuottamia. Tilaneuvonnassa voi käyttää hyväksytyjen tilaneuvojen apua, jolloin on samalla oikeutettu tilaneuvontatukeen. Tuen enimmäismäärä vaihtelee osavaltioittain. GQS-järjestelmä on tarkoitus ulottaa kattamaan kaikki Saksan osavaltiot vuoden 2012 aikana.

3.1.5 ESIMERKKEJÄ ERI OSAVALTIOIDEN JÄRJESTELMISTÄ

BAIJERIN OSAVALTIO

Baijerin osavaltiossa on käytössä seuraavat järjestelmät kasvis-tuotteille: (Bayrische Landesanstalt fuer Landwirtschaft www-sivut 2012)

- QS - Qualität und Sicherheit
- GLOBALGAP
- QS-GAP
- Geprüfte Qualität - Bayern
- KAT

RHEINLAND PFALTZIN-OSAVALTIO

QQS-RLP GESAMTBETRIEBLICHE QUALITÄTS-SICHERUNG FÜR LANDWIRTSCHAFTLICHE UNTERNEHMEN IN RHEINLAND-PFALZ

QQS-Rheinland-Pfalz sisältää kolme tarkastuslistaa kasvis-tuotannossa: B Checkliste Betrieb - tarkastuslista yritys, P Checkliste Pflanzenbau – tarkastuslista kasvintuotanto ja OG Checkliste Obst-, Gemuse- und Kartoffelbau – tarkastuslista hedelmien, vihannesten ja perunanviljely (Liite 3). Tarkastuslistan sisältökohtien vasemmalla puolen on kolme saraketta, joihin on merkitty onko vaatimus lakiin (§), täydentäviin ehtoihin (CC), QS-järjestelmään (OGK), QS-GAP-järjestelmään (GGAP) liittyvä vai QZ-järjestelmään. GLOBALGAPin standardin vaatimusten taso on merkitty oikeanpuoleiseen Bemerkungen-sarakkeeseen merkeillä GGAP+ = valinnaisesti pakollinen, GGAP ++ = pakollinen ja GGAP+- = suositus. (Rheinland-Pfalz QQS www-sivut 2012)

QZP GESICHERTE QUALITÄT RLP (QZ) – PFLANZLICHE PRODUKTE ZU QQS-RLP

QZ on Rheinland-Pfaltzin osavaltiossa tuotettujen tuotteiden laatujärjestelmä. Tarkastuslista koostuu QQS-RLP-listoista ja lisäksi tulee kasvintuotannossa QZP Checkliste Gesicherte Qualität RLP (QZ) – Pflanzliche produkte –lisälista, joka kattaa kasvien lisäksi viljat ja maissin. (Rheinland-Pfalz QQS www-sivut 2012)

3.2 RUOTSI

Ruotsissa on viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana erinäisten organisaatioiden yhdistymisen jälkeen yksi koko elintarvikeketjua koskeva laatujärjestelmäorganisaatio ja sen hallinnoimat standardit laatumerkkeineen. Laatujärjestelmä tunnetaan nimeltä Svenskt Sigill. Vuonna 2007 julkistettiin vertaisarviointi Sigill GAP GLOBALGAPIN version 3 mukaisesti. Sen jälkeen on tapahtunut vielä lisää organisaatioiden sulautumisia ja IP-Sigill-standardien asemaa on vahvistettu entisestään. Nyt ollaan vaiheessa, jossa Svenskt Sigill -laatumerkki on saanut myös ostajat taakseen ja paine GLOBALGA-

Pin käyttöönottamiseksi laajassa mittakaavassa on vähentynyt. Vertaisarviointia ei todennäköisesti tulla enää tekemään versiosta 4.

GLOBALGAP-auditoinnin (IP-Sigill-GAP) auditointimaksu on n. 1000 €/vuosi, lisäksi tulevat GLOBALGAP-sertifiointimaksut tila- ja tuotekohtaisesti (joitakin kymmeniä euroja/tila).

3.2.1 SVENSKT SIGILL

Svenskt Sigill on ruotsalainen laatujärjestelmäorganisaatio, joka hallinnoi ja kehittää IP-Sigill standardia. Järjestelmään liittyvät tuottajat saavat oikeuden käyttää Svenskt Sigill -laatumerkkiä läpäistessään auditoinnin hyväksytysti.

Ruotsissa laatujärjestelmän kehittäminen on lähtenyt IP-ohjeistuksesta puutarhaviljelyssä. Myöhemmin laadittiin IP-ohjeistus peltokasveille. Vuosien saatossa eri taustaorganisaatiot yhdistyivät, ja Svenskt Sigill otettiin käyttöön yhteiseksi IP-standardiin pohjautuvaksi laatumerkiksi.

Svenskt Sigill-auditointi/sertifiointioikeudet ovat kuudella Ruotsissa toimivalla sertifiointiorganisaatiolla: ControlCert Scandinavia AB, HS Certifiering, Intertek Semko Certification AB, Kiwa Aranea, Prosanitas (ei sianlihantuotanto) ja SMAK AB. Näistä SMAK AB on Stiftelsen Potatisbranschen-säätiön kokonaan omistama tytäryritys. Säätiön perustajia ovat: LRF - Lantbrukarnas Riksförbund, GRO - Gröna Näringarnas Riksförbund, Solanum, Sveriges Potatishandlares Riksförbund, ICA Sverige AB, COOP Sverige AB, SABA Trading AB, LI – Livsmedelsföretagen. SMAK aloitti ensimmäisenä IP-Sigill sertifioinnit jo 1990-luvun puolivälissä. Sertifiointiyritysten määrä on kasvanut vähitellen.

Viljelijä voi ladata standardin säännöt ja tarkastuslistan Svenskt Sigillin sivuilta. Svenskt Sigill ei itse järjestä maataloille koulutusta, vaan koulutusta järjestetään paikallistasolla. Koulutusta järjestävät alueelliset järjestöt, neuvot ja oppilaitokset. Torjunta-ainejäämäanalyysit tekevät myyntiorganisaatiot, joille ostajat antavat ohjeistuksen kuinka analyysit on osoitettava tehdyksi.

IP-Sigill-järjestelmään liittyvää koulutusta ja sertifiointineuvontaa tarjoavia organisaatioita on esitetty taulukossa 5.

Taulukko 9. IP-Sigill-järjestelmään liittyvää koulutusta ja sertifiointineuvontaa tarjoavia organisaatioita.

organisaatio	paikkakunta	koulutusmuoto	HeVi	vilja, maito, sika, nauta, kananp.	koriste-kasvit	sertifiointineuvonta
Agellus	Eslöv	yksittäis- tai ryhmäopetusta	X	X	X	
Grön Kompetens AB	Alnarp	yksittäis- tai ryhmäopetusta	X		X	X
Hallon Bär konsult	Trelleborg	yksittäis- tai ryhmäopetusta	X			X
HIR	Malmöhus	yksittäis- tai ryhmäopetusta	X	X	X	
HS	Kristianstad	yksittäis- tai ryhmäopetusta	X	X	X	X
Hvilan utbildning		etäopetusta	X	X	X	

Viljelijä ei ole suorassa yhteydessä Svenskt Sigilliin, vaan auditointiorganisaatioon sertifiointiasioissa ja koulutus- ja neuvontapalveluja tuottaviin organisaatioihin niihin liittyvissä asioissa. Hyväksytyn tarkastuksen jälkeen tuottaja saa oman numeron. Tuottajan tiedot rekisteröidään Svenskt Sigillin tietokantaan sen jälkeen, kun viljelijä on maksanut vuosimaksun Svenskt Sigillille. Svensk Sigill ylläpitää rekisteriä sekä sertifioiduista tuottajista että tuotteista.

IP Sigill-standardin materiaali on ladattavissa verkosta. Myös itsearviointiin voi tehdä verkossa. Samassa palvelukokonaisuudessa on myös Miljöhusesyn-tarkastuslistan sähköinen täyttämömahdollisuus. Miljöhusesyn läpikäynti on pakollinen kaikille tukia nostaville tiloille. Siinä käydään läpi lakisäätteisiä velvoitteita ja täydentäviä ehtoja.

Viljelijä, joka haluaa liittyä Svenskt Sigill -järjestelmään, ottaa yhteyttä johonkin verkkosivuilla mainituista sertifiointiorganisaatioista. Tämän jälkeen viljelijä täyttää itsearviointilomakkeen (IP-Egenrevision) joko sähköisesti tai paperilla, sekä ympäristökatselmustarkastuslistan (Miljöhusesyn) samoin joko sähköisesti tai paperilla. Sen jälkeen kun puutteiden tehokas korjaaminen on tehty, lähettää viljelijä itsearviointilistan joko sähköisesti tai paperiversiona sertifiointiorganisaatioon. Listan tarkastamisen jälkeen auditoija ottaa yhteyttä ja sopii auditoinnista viljelijän kanssa. Viljelijä maksaa auditointimaksun sertifiointiorganisaatiolle ja vuosimaksun Svenskt Sigillille.

Vuosimaksu on noin 1500 kr/v (n. 170 €) ja merkin käyttömaksu 1250 kr/v (n. 140 €) pienille yrityksille. Hedelmien, vihannesten ja kukkien viljelijöiden vuosimaksu oikeuttaa myös merkin käyttöön. Jatkojalostajat maksavat merkin käyttömaksua 0,2 % niiden tuotteiden liikevaihdesta, joissa on laatu-merkki. Auditointimaksu on noin 400 €/joka toinen vuosi ja tarkastuslistan tarkastus (=hallinnollinen tarkastus) maksaa n. 100 € joka toinen vuosi (auditoinnin välivuosina). Ulkoinen auditointi kestää n. 3 tuntia, auditointimaksun lisäksi tulevat kilometrikorvaukset ja ajomatkaan käytettävän ajan korvaus. Lopullinen auditointikustannus riippuu käytettävästä ajasta ja tilan sijainnista. Auditointimaksu kattaa myös ns. kontrolliauditoinnit, joita sertifiointiorganisaatio on velvoitettu tekemään tietyille prosentille omista asiakkaistaan. Vertailun vuoksi GLOBALGAP-auditoinnin auditointimaksu on n. 1000 €/vuosi, lisäksi tulevat GLOBALGAP-sertifiointimaksut tila- ja tuotekohtaisesti (jotakin kymmeniä euroja/tila).

Vuonna 2012 on IP Sigill-standardin mukaan sertifioituja kasvistiloja n. 1000 (Svenskt Sigill [www-sivut](http://www.svensktsigill.se) 2012)

3.3 ISO-BRITANNIA

Iso-Britanniassa on Ruotsin tapaan tapahtunut organisaatioiden yhdistymisiä ja standardien yhdistämisä, jonka seurauksena ulospäin on yksi vahva laatu-merkki, Red Tractor Farm Assurance. Yhdistymisten seurauksen resurssit on voitu kohdentaa aikaisempaa paremmin järjestelmän määrätietoiseen kehittämiseen, ja siinä on onnistuttu hyvin. Yhden merkin alta löytyvät Englannissa tuotetut elintarvikkeet ja merkki on saa-

nut kuluttajilta hyvän vastaanoton, sillä sen markkinointiin ja tunnetuksi tekemiseen on panostettu ja panostetaan. Merkki kattaa lähes kaikki maataloustuotteet. Järjestelmään kuuluvia sektoreita ovat lihakarja ja lampaat, lypsykarja, siat, siipikarja, peltokasvit ja kasvikset. (Red Tractor Assurance Fresh Produce, Surrey, (Red Tractor Assurance [www-sivut](http://www.redtractorassurance.co.uk) 2012)

Sertifiointiorganisaatioita kasvien järjestelmälle on neljä: NSF-CMi Certification Ltd, PAI Ltd, SAI Global ja SFQC (v. 2012 Skotlanti). Tuottaja, joka haluaa liittyä järjestelmään, valitsee ensin sertifiointiorganisaation ja on sen jälkeen yhteydessä a.o. organisaation. Tuottaja perehtyy sertifiointiedellytyksiin, maksaa maksun sertifiointiorganisaatiolle ja tekee sopimuksen auditoinnista. Tuottaja voi tarvittaessa käyttää eri maksusta sertifiointiorganisaation palveluksia auditointiin valmistautumisessa. Auditointiin jälkeen tuottaja saa sertifikaatin, mikäli kaikki vaadittavat standardikohdat kohdat on täytetty vaatimusten mukaisesti. Auditointi uusitaan 12 kuukauden välein.

Red Tractorin mukaan lähes 75 % Britanniassa tuotetuista kasviksista on Red Tractor -sertifioituja. (<http://teamrt.org.uk/Farm-Facts>).

3.3.1 VERTAISARVIOITU QUALITY ASSURANCE / RED TRACTOR

Yksisuuntainen vertaisarviointi on tehty GLOBALGAP HeVi-standardin version 3 mukaisesti. Yksisuuntainen tarkoittaa sitä, että GLOBALGAP tunnustaa Red Tractor Farm Assurance Producersin täyttävän GLOBALGAPin vaatimukset, mutta Red Tractor ei tunnusta GLOBALGAPin vaatimuksia Red Tractor Farm Assurance Producersin mukaisiksi. Toisin sanoen Red Tractorin vaatimukset poikkeavat GLOBALGAPin vaatimuksista siten, että ne ovat huomattavasti tiukemmat. Lisäksi Red Tractor on tuottanut vuosittain päivitettävät kasvikohdattavat viljelyohjeet, joita sertifioidun tuottajan on noudatettava (v. 2012 44 kasville tai kasviryhmälle).

1.3.2011-1.3.2012 välillä tehtiin 2487 kasviksia tuottavan tilan arviointia (auditointia). (Red Tractor Assurance [www-sivut](http://www.redtractorassurance.co.uk) 2012).

3.4 SVEITSI

Sveitsissä kaksi kauppaketjua Migros ja Coop edellyttää SwissGAP-sertifiointia kasviksia tuottavilta viljelmiltä (<http://www.agrosolution.ch/index.php?id=114>). SwissGAPin alkuvuosina ne myös maksoivat viljelijöiden järjestelmämaksun SwissGAPille. Vuonna 2011 ja 2012 järjestelmämaksu on maksettu valtion varoista (n. 145 SFR/tila/vuosi).

Sveitsissä on kasvistuotteilla käytössä kaksi sertifiointijärjestelmää SwissGAP ja SUISSE GARANTIE. SwissGAP on vertaisarvioitu GLOBALGAP-version 3 kanssa ja vertaisarviointi version 4 mukaisesti on tekeillä. SWISSGAP on eniten käytössä oleva kasvien laatu-järjestelmä Sveitsissä. Järjestelmän oikeudet kuuluvat Verein SwissGAP-yhdistykselle. Yhdistys on

luovuttanut järjestelmän ylläpidon rekistereineen Agrosoluti-
on AG-yritykselle, joka on erikoistunut maatalousalan palve-
luihin, erityisesti sertifiointeihin ja niihin liittyvään valvontaan.

Agrosolution AG on perustettu 16.7.2006. Perustajajäse-
niä ovat IP Suisse, Sveitsin viljantuottajien yhdistys (Schwei-
zerischer Getreideproduzentenverband SGPV), sveitsiläinen
hedelmäyhdistys (Schweizerischer Obstverband SOV), sveit-
siläisten hedelmien-, vihannesten- ja perunoiden kauppayh-
distys Swisscofel (Verband des Schweizerischen Früchte-,
Gemüse- und Kartoffelhandels Swisscofel), perunantuottajien
katto-organisaatio Swisspatat (Dachorganisation der gesam-
ten Kartoffelbranche Swisspatat), sveitsiläisten vihannestuot-
tajien yhdistys (Verband Schweizerischer Gemüseproduzenten
VSGP), SwissGAP-yhdistys ja IP-SUISSE Lausanne. Yrityksen
toimipaikka on Zollikofenissa.

Agrosolution AG ottaa vastaan ilmoittautumiset eri järjes-
telmiin, vastaa opastavien dokumenttien ja standardien jake-
lusta internet-sivulla.

SwissGAP

3.4.1 VERTAISARVIOITU SWISSGAP

SwissGAP-standardi on otettu ensimmäisen kerran käyttöön
vuonna 2006, jolloin se oli silloisen Sveitsin oloihin sopeutettu
EurepGAP-version 2 mukainen järjestelmä. EurepGAP-nimi
muutettiin GLOBALGAPiksi vuoden 2007 elokuussa. GLO-
BALGAPin versioiden uudistamisen myötä uudistetaan myös
SwissGAP vastaamaan uuden version vaatimuksia. Version 4

mukainen vertaisarviointi oli vielä syksyllä 2012 tekeillä, ja se
tulee voimaan aikaisintaan vuona 2013.

SwissGapissa ulkoinen tarkastus on joka 3. vuosi, sen lisäk-
si tehdään vuosittain 60 pistokoetarkastusta ilman ennakoil-
moitusta. Tämän lisäksi viljelijöiden on tehtävä vuosittainen
itsearviointi. Markkinoijat/pakkaamot tarkastetaan vuosittain.
Valtuutettuja sertifiointipaikkoja ovat ovat Bio Inspecta, Frick,
IMO-Institut fuer Markökologie, Weinfelden, ProCert, Bern ja
SGS.Société Générale de Surveillance SA, Zuerich Valtuutettu-
ja tarkastusorganisaatioita on 24 kappaletta.

Syyskuussa 2012 SWISSGAP ja IPSuisse sertifioidujen
tuottajien määrä on esitetty taulukossa 6.

Taulukko 10. SwissGAP ja SUISSE GARANTIE-sertifioidujen viljel-
mien määrät tuoteryhmäkohtaisesti.

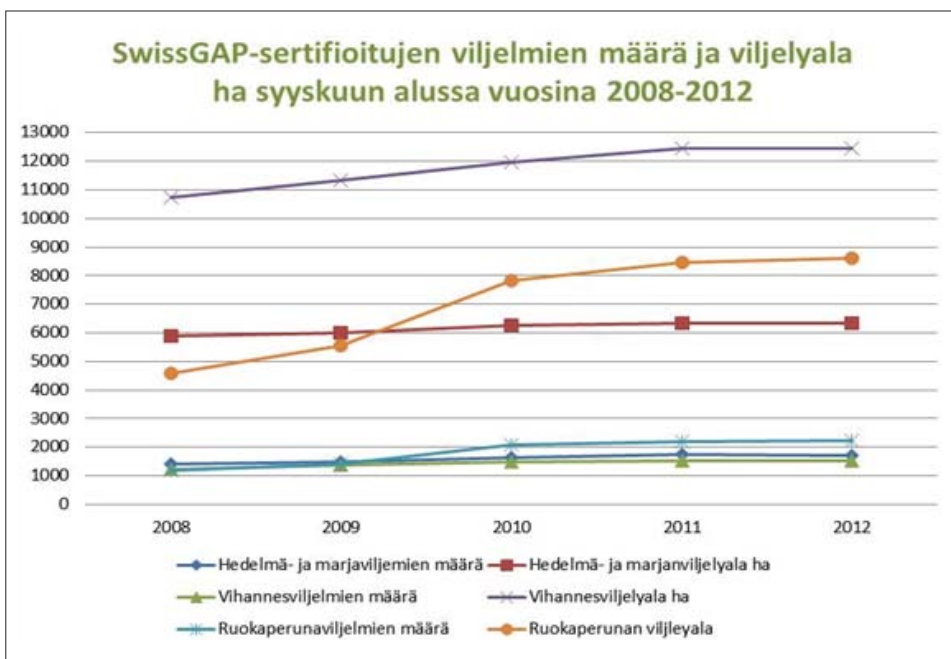
Tuoteryhmä	SWISSGAP	SUISSE GARANTIE
Vihannekset	1 508	228
Hedelmät ja marjat	1 665	257
Ruokaperuna	2 164	75

SwissGAP-sertifioiduista markkinointi-/pakkaamoyrityksistä
vihannesyrityksiä oli 197, hedelmä- ja marjayrityksiä 121 ja pe-
runayrityksiä 81 kpl (Agrosolution www-sivut 2012).

Vuonna 2011 ruokaperunaa viljeli Sveitsissä 5700 yritys-
tä 11 179 ha:n alalla (Kartoffelproduzenten www-sivut 2012).
SwissGAP-sertifioiduja näistä viljelmistä oli 2202 kpl, ja serti-
fioitu tuotantoala oli 8449 ha (Agrosolution www-sivut 2012)

3.4.2 SUISSE GARANTIE

SUISSE GARANTIE -logon käyttöoikeus edellyttää sertifi-
ointia. Logo toimii alkuperämerkkinä, sillä sitä saa käyttää
vain Sveitsissä tuotetuille tuotteille. SwissGAP-sertifiointi ei
oikeuta automaattisesti logon käyttöön, vaan viljelijän on il-
mottauduttava erikseen SUISSE GARANTIE-järjestelmään.

Kuva 23.

SwissGAP sertifioidujen viljelmien
määrän ja sertifioidun viljelyalan
kehitys.

3.5 ITÄVALTA

AMAGAP on vertaisarvioitu GLOBALGAP- version 4 mukaisesti. Tiukennusta on lähinnä sertifoidun siemenperunan käyttövaatimus. Muutoin AMAGAP on ikään kuin GLOBALGAPin kansallinen soveltamisohje. AMAGAPin taustaorganisaatio ja AMAGutesiegel kuuluvat Itävallan maksatusvirastolle Agrarmarkt Austrialle. Järjestelynä tämä poikkeaa Ruotsin, Englannin ja Sveitsin malleista, mutta on Saksan osavaltioiden GQS-järjestelmien tapaan maataloushallinnon ylläpitämä.

Standardi ja tukimateriaalit löytyvät www-sivuilta: <http://www.ama-marketing.at/index.php?id=1662>. Kasvituotteiden kohdalla latumerkin käyttöoikeus edellyttää AMAGAP-sertifiointia (AMA-Marketing www-sivut 2012). Yksittäinen tila sertifioidaan AMAGAPin mukaisesti, tuottajaryhmä GLOBALGAPin mukaisesti.

AMA-Gutesiegel-sertifioituja kasvituottajia oli 2518 kappaletta lokakuussa 2010. Hedelmien tuottajia oli 1078, vihannesten tuottajia 774 ja ruokaperunan tuottajia 666 kappaletta (AMA-Marketing www-sivut 2012).

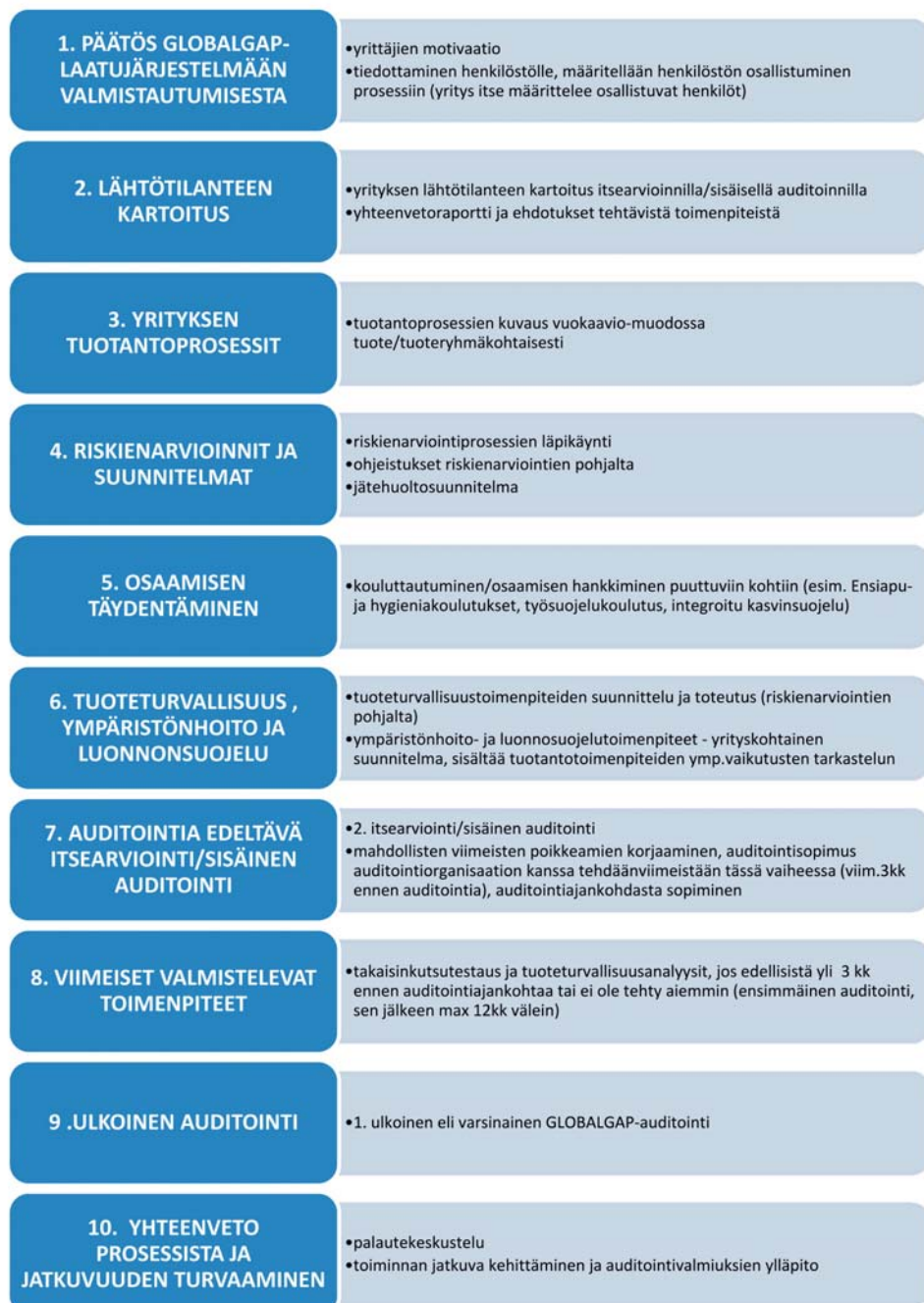
4 GLOBALGAP-VAIHTOEHTOJEN SOVELTAMISMAHDOLLISUUDET SUOMESSA

4.1 GLOBALGAP SELLAISENAAN

4.1.1 LAATUJÄRJESTELMÄN KÄYTTÖÖNOTTOON VALMISTAUTUMINEN

GLOBALGAP-laatuja järjestelmän käyttöönottamiseksi täytyy yrittäjällä olla vahva motivaatio ja näkemys siitä saatavasta

hyödystä, jotta siihen nykyisellään lähtee mukaan Suomessa. Sertifointiin valmistelu on koko yrityksen toiminnan läpikäyntiä ja kehittämistä havaittujen puutteiden korjaamiseksi. Kuvassa 23 on esitetty GLOBALGAP-prosessin kulku, jota voi soveltaa myös muihin alkutuotannon kansainvälisiin välisiin standardeihin.

Kuva 24. GLOBALGAP-prosessin kulku kasvintuotantotilalla. Lähde: (Piirainen, A. Tuominen, R. ja Soininen, H. 2012)

Arvioitaessa auditointiin valmistautumiseen vaadittavaa panostusta voidaan apuna käyttää Ruralia-instituutin pilotointihankkeen kokemuksia tarvittavasta koulutuksesta sertifiointivalmiuden saavuttamiseksi (Taulukko 8). Ensimmäiseen auditointiin valmistautumiseen yhteisiä ja yrityskohtaisia koulutuspäiviä kertyi 16,5 päivää. Alla olevaan taulukkoon on koottu pilotointivaiheen koulutus. Mikäli yrityksessä on jo ennestään ensiapuvalmiudet, riittävästi hygieniapassin suoritta-

neita työntekijöitä, suunnitteluohjelmien hallinta on kunnossa ja pelastussuunnitelmat tehty, pienenee koulutus/konsultointipäivien määrä noin kolmanneksella. Toisaalta on huomattavaa, että uusinta-auditointiin valmistautumiseen ei tarvita enää kovin suurta panostusta, mikäli vaadittavat rutiinit on otettu käyttöön ja valmiuksien ylläpito on mukana jokapäiväisessä työskentelyssä. Uusinta-auditointia varten tarvittava lisätyömäärä on arviolta 1-3 päivää yrityksen toiminnan laajuudesta riippuen.

Taulukko 11. Ruralia-instituutin pilotointihankkeessa järjestetty koulutus.

Toimenpide	Yrityksen käyttämä aika, pv	Tuotos
Lähtötason kartoitus avustettuna (versio 3)	1	Yrityskohtainen lähtötason kartoitus
Lähtötason kartoitus avustettuna (versio 4)	1	Yrityskohtainen lähtötason kartoitus
Vihannestuotannon kriittisten pisteiden arviointi	0,5	Yrityskohtainen vuokaavio, jossa kuvattu yrityksen toiminnot ja arvioitu työsuojelun, tuoteturvallisuuden ja ympäristön kannalta kriittiset pisteet
Jätehuoltokonsultointi ja kasteluvesien riskiarviointi	0,5	Yrityskohtainen jätehuoltosuunnitelmat ja kasteluvesien riskienarviointi
Työsuojelullisten riskien arviointi avustettuna	0,5	Yrityskohtainen riskiarvioinnit Työsuojeluhallinnon Riski-Arvi -ohjelmalla, työsuojelun toimintaohjelma
Hygieniariskien arviointi avustettuna	0,5	Yrityskohtainen tuotteiden hygieniariskiarviointi
Hygieniakoulutus	1	Hygieniapassi
EA-1 koulutus	2	EA-1 tiedot ja taidot
Pelastussuunnitelmakoulutus ja -konsultointi	1,5	Yrityskohtainen pelastussuunnitelma
<i>Suunnitteluohjelmakoulutukset (Agrineuvos, Peltotuki Pro, Wisu)</i>	1	Valmiudet ohjelman käyttöön
Integroidun kasvinsuojelun koulutus ja seminaari	1,5	Tietoa integroidusta kasvinsuojelusta
<i>Työsuojelu- ja CE-merkintä -koulutus</i>	0,5	Tietoa työsuojelusta ja CE-merkinnästä
Sisäinen auditointi avustettuna	1	Valmius ulkoiseen auditointiin
Sisäinen auditointi avustettuna ja 1. ulkoiseen auditointiin valmistautuminen	3	Valmius ulkoiseen auditointiin
1.ulkoisen auditointi	1	GLOBALGAP-sertifikaatti
Sisäinen auditointi ja uusinta-auditointiin valmistautuminen	1	GLOBALGAP-sertifikaatin ylläpito
Ulkoinen uusinta-auditointi	1	GLOBALGAP-sertifikaatin ylläpito

Lähde: Piirainen, A., Tuominen, R. ja Soininen, H. 2012

4.1.2 KUSTANNUKSET VILJELIJÄLLE

Tilanteessa, jossa GLOBALGAP-järjestelmän käyttöönotto on viljelijän oman tarpeen ja halun mukaista, eikä mitään tukiorganisaatioita tai järjestelmiä ole, tulevat viljelijän kustannukset suuriksi. Kustannukset muodostuvat konsultoinnista, näytteidenottoista riskienarviointia varten ja jäämäseurantaa varten, mahdollisista kääntämiskustannuksista (standardin kääntäminen) ja auditoinnista. Tässä vaihtoehdossa ei ole nähtävissä GLOBALGAP-sertifioinnin yleistymistä. Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin pilotointihankkeeseen osallistuneet viljelijät totesivat, ettei sertifiointi olisi onnistunut ilman hankkeista saatua ulkopuolista apua. Tätä tukee se, että GLOBALGAP-sertifioituja yrityksiä ei ole tullut lisää Suomeen.

Kustannukset viljelijälle ensimmäiseen auditointiin valmistautumisesta (laskelma on tehty eteläsavolaisen pilotoinnin perusteella vv. 2008-2010)

- Koulutus/konsultointipäivät 10-16 kpl 354 € + alv + matkakulut/ pv
- Yrittäjän työaika 14,3 €/h
- Ulkoinen auditointi n. 1500 € + alv, lisäksi tulevat auditoinnin matkakulut
- Torjunta-ainejäämäanalyysikulut, n. 350-550 €/näyte + alv (monijäämäanalyysi, Tullilaboratorion hinnan mukaisesti)
- Kasteluveden mikrobiologinen analysointi, n. 130 + alv €/näyte
- Mikrobiologiset analyysit tuotteista – riippuu tuotannosta, tarvitaanko analyysijä, ja jos tarvitaan, niin mitä analyysijä (perustuu riskinarviointiin), hinta n. 170 € - 350 €/näyte +alv
- Nitraattipitoisuusanalyysit salaatile n. 70 €/näyte + alv

Viljelijän työn hinnan laskemisessa käytetään 14,3 €/n tunti-hintaa, joten 10 päivän kustannus (yhdessä konsultin kanssa vietetty aika) on 804 € + sivukulut (pakolliset eläkevakuutus-sairasvakuutus ja tapaturmamaksut). Laskelmassa käytetty aika ei todennäköisesti tule riittämään, mutta koska käytettävä aika riippuu yrityksen toiminnan laajuudesta, asetetaan tämä vähimmäisarvioksi.

Konsultin hinnaksi arvioidaan 59 €/tunti (ProAgrian hinnaiston mukainen tuntiveloitus, 6 h/pv), tällöin kymmenen päivän konsultointipaketin hinnaksi saadaan 3540 € + alv, lisäksi tulevat matkakulut.

Henkilötyökustannusten hinnaksi saadaan 5844 €, joka ei sisällä yrittäjän sivukuluja, palvelujen arvonlisäveroa eikä matkakustannuksia. Lisäksi tulevat analyysikustannukset, joiden yhteishinnaksi voidaan asettaa minimiarviona 1500 € + alv, sisältäen kolme kasteluvesinäytettä ja kolme torjunta-ainejäämäanalyysiä. Kasteluvesinäyte on otettava vuosittain, kun taas alkutuotantoasetuksen mukainen näytteenottotiheys on joka 3. vuosi. Kustannukset ilman arvonlisäveroa, matkakuluja ja yrittäjän sivukuluja olisi näin vähintään 7344 € ensimmäiseen auditointiin valmistautumisessa ilman mahdollisia yritystukia. Kustannukset nousevat helposti muutamalla tuhannella eurola mikäli laboratorioanalyysit tarvitaan enemmän.

Uusinta-auditointiin valmistautuminen onnistuu viljelijältä melko pitkälle omatoimisesti. Itsearviointinissa havaittujen puutteiden korjaaminen voi onnistua viljelijältä itsenäisesti, tai ainakin hyvin pienellä ulkopuolisella panostuksella (esim. näytteenotot). Tarvittavat analyysit riippuvat tuotantosuunnasta ja tuotannon laajuudesta. Ulkoisen auditoinnin maksu on uusinta-auditoinneissa hieman alempi.

4.1.3 KUSTANNUKSET MUILLE TAOHILLE

Tästä vaihtoehdosta ei aiheudu julkisille tai yksityisille organisaatioille ylläpitokuluja. Sertifiointiorganisaatio kattaa omat kulunsa auditointimaksuilla.

4.2 KANSALLINEN TOIMINTAOHJE

Kansallinen toimintaohje edellyttää kansallisen toimintaryhmän perustamista, jonka kokoonkutsujana on yleensä GLOBALGAP-organisaation jäsenorganisaatio. Kansallinen toimintaohje on virallinen käännös, johon on lisätty paikallisen lainsäädännön menettelyt standardin tarkastuspisteissä. Jos lainsäädäntö on tiukempi kuin GLOBALGAP-vaatimukset, toimitaan lainsäädännön mukaan. Jos GLOBALGAP-vaatimus on tiukempi, on sitä noudatettava. Kansallinen toimintaohje voisi olla etenemisjärjestyksessä hyvä vaihtoehto ennen varsinainen vertaisarviointimenettelyä. Kansallisen toimintaohjeen vaatima taloudellinen panostus on pienempi kuin vertaisarvioitun järjestelmän hallinnointiin vaadittava panostus.

4.3 VERTAISARVIOINTIMENETTELÄ

Vertaisarviointimenettelyssä mukautetaan jo olemassa oleva laatujärjestelmä GLOBALGAP-vaatimusten mukaiseksi. Vertaisarviointi voidaan tehdä myös luotavalle uudelle järjestelmälle, jolloin se voidaan rakentaa alusta alkaen GLOBALGAPin mukaiseksi. Vertaisarvioitun järjestelmän luominen ja ylläpito ovat kalliita, sillä järjestelmällä on oltava hallinnointi ja sertifiointimenettely, ja sen on oltava taloudellisesti vakaalla pohjalla. Tämä edellyttää riittävän laajaa asiakaskantaa, jolloin järjestelmän piiriin tulevien tuottajien määrä on oltava suuri. Suomen osalta tämä ei ole todellinen vaihtoehto ellei järjestelmään liity riittävän suuri määrä tuottajia ja kannattajajäseniä, jotka maksaisivat järjestelmän kehittämiseen ja ylläpitämiseen liittyvät kulut jäsenmaksun muodossa.

4.4 VAIHTOEHTOISTEN LAATUJÄRJESTELMIEN SWOT-ANALYYSI

4.4.1 TYÖN TOTEUTUS JA ARVIOIDUT VAIHTOEHDOT

4.4.1.1 TYÖPAJAN TOTEUTUS

Työpajaan kutsuttiin asiantuntijoita kasvuketjun eri osista viljelijöistä kaupan edustajiin. Kutsu työpajaan lähetettiin 54 henkilölle ja työpajaan osallistui 24 henkilöä. Osallistujat oli jaettu etukäteen kolmeen ryhmään: mansikat, salaattit ja porkkanat. Ryhmät ovat saaneet nimensä kunkin ryhmän viljelijäjäsenen mukaan (Liitteenä osallistujat). Ryhmät on pyritty kokoamaan siten, että jokaisessa ryhmässä on viljelijä-, vähittäiskauppa-, järjestö-, neuvonta-, tutkimus- ja hallintoedustus.

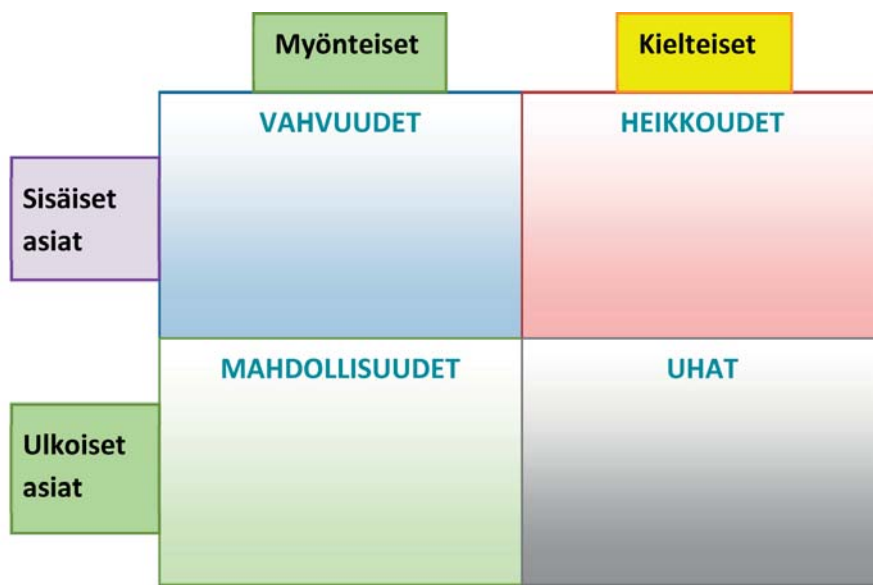
SWOT-analyysi on kahden ulottuvuuden kuvaama nelikenttä. SWOT tulee sanoista *strengths-vahvuudet*, *weaknesses-heikkoudet*, *opportunities-mahdollisuudet* ja *threats-uhat*.

SWOT-analyysia voidaan käyttää organisaatioiden, strategioiden tai esim. joidenkin toimintojen arvioimiseen. Nelikentän vasempaan puoliskoon kuvataan myönteiset ja oikeaan puoliskoon kielteiset asiat. Kaavion yläpuoliskoon kuvataan arvioitavan järjestelmän sisäiset ja alapuoliskoon ulkoiset asiat.

Helsingissä 7.6. 2012 toteutetussa neljä tuntia kestäneessä työpajassa arvioitiin jokaisesta esitetyistä laatu järjestelmä vaihtoehdosta kyseisen vaihtoehdon

- vahvuudet
- heikkoudet
- mahdollisuudet ja
- uhat

SWOT-analyysia edelsi johdatus GLOBALGAP-laatu järjestelmään ja arvioitaviin vaihtoehtoihin. Kaikista arvioituista vaihtoehtoista ei pystytty olemassa olevan tiedon puuttumisen takia esittämään laatu järjestelmän kustannuksia tuottajille tai niiden ylläpitäjille.

4.4.1.2 ARVIOIDUT LAATUJÄRJESTELMÄVAIHTO-EHDOT

- A. **GLOBALGAP sellaisenaan**, ei kansallista työryhmää tai muita tukitoimenpiteitä viljelijöille
- B. **Perustetaan kansallinen GLOBALGAP-työryhmä**, joka vastaa standardin virallisesta kääntämisestä suomeksi (ja ruotsiksi) ja sovellettavien lainkohtien vaatimusten täydentämisestä kansalliseen soveltamisohjeeseen sekä tarvittavista päivityksistä. Sihteeri tai muu henkilö osallistuu GLOBALGAP-seminaareihin säännöllisesti. Työryhmä tarvitsee pysyvän sihteerin ja sitoumuksen työryhmän työskentelyn rahoitukseen.
- C. **Kehitetään Laatutarha-ohjeisto sellaiseksi laatujärjestelmäksi, että se voidaan vertaisarvioida GLOBALGAPin mukaiseksi järjestelmäksi 'Laatutarha-GAP'**. Tämä edellyttää sääntöjen luomisen sisältäen liittymisen järjestelmään, sertifiointin järjestämisen, sertifiointiorganisaatioiden valvonnan, sanktiojärjestel-

- män tuottajille ja sertifiointiorganisaatiolle, standardin sisältötyöryhmän kokoonpanon, järjestelmän rahoituksen rakentamisen kestävällä pohjalla jne.
- D. Kehitetään Laatutarhasta kolmannen osapuolen sertifiointiin perustuva laatujärjestelmä, mutta ei vertaisarvioida sitä GLOBALGAPin kanssa.
- E. Aloitetaan pohjoismainen yhteistyö Svenskt Sigillin kanssa tavoitteena yhteispohjoismainen kasvisten laatujärjestelmä, joka perustuu kolmannen osapuolen sertifiointiin.

Jokainen ryhmä arvioi ensin kaikki vaihtoehdot, jonka jälkeen ryhmät kokoontuivat yhteen ja ryhmien tekemiä arviointeja käytiin yhdessä läpi. Työpajan tuloksista koostettiin raportti, joka lähetettiin sähköpostitse kaikille työpajaan osallistuneille. Liitteessä 1 on esitetty työpajatyöskentelyssä syntynyt analysoimaton aineisto, jonka pohjalta tulokset ja tulosten tarkastelu on kirjoitettu. Tulokset ovat työpajaan osallistuneiden ja siellä mielipiteensä esille tuoneiden henkilöiden kommenteista muodostettu kollektiivinen näkemys aiheesta.

4.4.2 TULOKSET

4.4.2.1 GLOBALGAP SELLAISENAAN ILMAN KANSALLISTA TYÖRYHMÄÄ TAI MUITA TUKITOIMENPITEITÄ VILJELIJÖILLE

Taulukko 12. Vaihtoehdon A vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat.

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
<ul style="list-style-type: none">• mahdollistaa viennin ja varautumisen globaalisti toimivien kauppaketjujen mahdollisiin vaatimuksiin myös kotimarkkinoilla• laajasti tunnustettu 3. osapuolen auditoima järjestelmä, joka tunnetaan globaalisti• olemassa oleva konsepti mahdollistaa viljelijälle nopean liikkeellelähdon muiden valinnoista riippumatta• hyvä yrityksen kehittämisen väline	<ul style="list-style-type: none">• korkeat kustannukset, joissa ei huomioida yrityskokoa• englanninkielinen ohjeistus ilman neuvonnallista tukea on vaikea viljelijälle• vuosittainen auditointi on raskasta viljelijälle• ei sisällä kuluttajaviestintää• vain alkutuotantoon sovellettu järjestelmä• globaalina järjestelmänä ei huomioi Suomen erilaisia käytäntöjä, eikä tuo esille kansallisia lisäarvotekijöitä
MAHDOLLISUUDET	UHAT
<ul style="list-style-type: none">• käyttökelpoinen osana tilan johtamisjärjestelmää• mahdollistaa yritykselle markkinoiden laajentamisen ja kilpailuedun kotimaassa muihin toimijoihin nähden• julkisten ruokapalveluiden kilpailutuskriteeri• kehittää paikallista viljelijäyhteistyötä• parantaa elintarviketurvallisuutta	<ul style="list-style-type: none">• pienet tilat jäävät ulkopuolelle kustannussyistä• raskasta ylläpitää• päällekkäisyydet muiden järjestelmien kanssa• suomalaisen tuotannon vahvuudet häviävät• auditoiden puute

Ensimmäisenä arvioitavana vaihtoehtona oli GLOBALGAP laatujärjestelmän käyttöönotto sellaisenaan ilman kansallisen työryhmän käsittelyä tai muita tukitoimenpiteitä viljelijöille. Tämän vaihtoehdon vahvuudeksi nousi laatujärjestelmän globaali tunnettavuus ja luotettavuus 3. osapuolen auditoina järjestelmänä. Vahvuusiksi ja samalla myös mahdollisuuksiksi nähtiin vientimahdollisuuksien avautuminen ja ennakovarautuminen globaalisti toimivien kauppaketjujen vaatimuksiin. Tällä hetkellä kotimaan markkinoilla toimivilta suomalaisilta kasvituottajilta ei vaadita GLOBALGAP sertifiointia. Tilanne voi kuitenkin muuttua kaupan linjausten muuttuessa. Tämän vaihtoehdon vahvuutena pidettiin myös sitä, että valmis laatujärjestelmä mahdollistaa viljelijälle muiden päätöksistä riippumattoman nopean liikkeellelähden ja valmistautumien auditointiin.

Vaihtoehdon sisäiseksi heikkoudeksi nähtiin laatujärjestelmän käyttöönoton kalleus, mikä johtuu korkeista sertifiointikustannuksista ja laatujärjestelmän asettamista vaatimuksista tiloille. Se ei myöskään huomioi tilakokoa, minkä vuoksi pienten tuottajien kustannukset suhteessa liikevaihtoon nousevat korkeammiksi kuin suurempien tuottajien. Uhkaksi tämän vaihtoehdon käyttöönotolle nähtiinkin se, että se voi rajata pieniä tiloja kustannussyistä järjestelmän ulkopuolelle. Tässä vaihtoehdossa viljelijän on kyettävä tulkitsemaan englanninkielistä ja kansainvälistä ohjeistusta ilman neuvonnallista tukea. Tämä yhdistettynä vuosittain suoritettavaan auditointiin nähtiin vaikeaksi ja raskaaksi viljelijän kannalta. Vaihtoehdon yhtenä keskeisenä heikkoutena nähtiin sen luonne ns. business-to-business järjestelmänä, joka ei sisällä mahdollisuutta hyödyntää sertifikaattia kuluttajaviestinnässä. Laatu- ja ympäristö- ja yhteiskuntavastuuta osoittavien merkintöjen hyödyntämisen kuluttajaviestinnässä nähtiin olevan tärkeä osa tuotteiden markkinointia. Globaalin järjestelmän heikkoutena nähtiin myös se, että se ei tunnista kansallisia erityispiirteitä ja lisäarvotekijöitä. Myös sen sovellettavuus ainoastaan alkutuotantoon koko elintarvikeketjun sijaan nähtiin järjestelmän heikkoutena.

Vaihtoehdon ulkoisena mahdollisuutena nähtiin järjestelmän hyödyntäminen tilan toimintojen kehittämisvälineenä ja osana tilan johtamisjärjestelmää. Erityisesti viljelijä näki tämän järjestelmän hyödyt oman yrityksensä kehittämisessä. Viljelijöiden välisen yhteistyön kehittymisen paikallistamalla ratkaistessa yhdessä järjestelmän soveltamiseen liittyviä pulmia nähtiin mahdollisuutena. Järjestelmän katsottiin myös antavan mahdollisuuksia laajentaa markkinoita ja tarjoavan kilpailuedun kotimaassa muihin toimijoihin nähden. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että kaupan ostajat arvostavat GLOBALGAP-sertifiointia kotimaisessa tuotannon lisäarvotekijänä. Yhtenä mahdollisuutena nähtiin myös se, että GLOBALGAP otettaisiin alkutuotannon tuotteiden osalta yhdeksi julkisten ruokapalveluiden kilpailutuskriteeriksi. Tämä toisi selkeää kilpailuetua sertifioituille tuottajille. Asiantuntijat näkivät myös sertifiointin lisäävän elintarviketurvallisuutta, joka on yksi keskeinen teema koko järjestelmässä.

Ulkoisina uhkina vaihtoehdolle A pidettiin sitä, että järjestelmän hinta ja vaatimukset rajaavat pienet tilat sen ulkopuo-

lelle. Vuosittaista auditointia vaativine paperitöineen pidettiin myös viljelijän kannalta raskaana ja pelkona on, että sertifiointin vaatimuksia ei jakseta ylläpitää. Tähän liittyy myös päällekkäisyydet muiden järjestelmien kanssa. Viljelijät voivat kokea turhauttavaksi selvittää auditointia asioita, jotka on selvitetty toisessa yhteydessä kansallisten lakien ja asetusten noudattamista valvoville viranomaisille. Toisaalta myös auditointien puute nähtiin uhkaksi.

4.4.2.2 PERUSTETAAN KANSALLINEN GLOBALGAP-TYÖRYHMÄ

Työryhmä vastaa standardin virallisesta kääntämisestä suomeksi (ja ruotsiksi) ja sovellettavien lainkohtien vaatimusten täydentämisestä kansalliseen soveltamisohjeeseen sekä tarvittavista päivityksistä. Sihteeri tai muu henkilö osallistuu GLOBALGAP -seminaareihin säännöllisesti. Työryhmä tarvitsee pysyvän sihteerin ja sitoumuksen työryhmän työskentelyn rahoitukseen.

Vaihtoehdon B SWOT -analyysissä tulivat esille monet jo vaihtoehdon A arvioinnissa esille tulleet seikat. Vahvuudeksi vaihtoehtoon A verrattuna nähtiin suomen- ja ruotsinkielinen materiaalin luominen, joka helpottaa erityisesti pienien tilojen kohdalla vaatimusten ymmärtämistä. Vahvuutena pidettiin myös sitä, että tässä vaihtoehdossa olisi mahdollisuutta saada vaihtoehtoon A verrattuna enemmän kansallisten toimijoiden tukea. Myös suomenkielisten auditointien määrän oletettiin kasvavan, joka helpottaa viljelijöiden ja auditointien kommunikointia. Heikkouksina nähtiin pitkälti samat seikat kuin vaihtoehdossa A. Lisäyksenä oli ainoastaan epäily siitä, että järjestelmästä tulisi kallis ja byrokraattinen. Uusina mahdollisuuksina verrattuna vaihtoehtoon A nähtiin se, että taustalla on valmis globaalisti tunnustettu järjestelmä, jonka käyttöönotto kansallisen soveltamisohjeen kanssa voisi sopivan tahtotilan löytyessä sujua nopeasti. Mahdollisuuksiksi nähtiin myös viranomaisten ja kotimaisten organisaatioiden parempi sitoutuminen kansallisen tulkintaohjeen sisältävään järjestelmään, minkä uskottiin lisäävän myös järjestelmän houkuttelevuutta viljelijöiden keskuudessa. Mikäli tämä vaihtoehto mahdollistaisi laatujärjestelmätuen käyttöönoton, olisi sillä vaikutusta viljelijöille aiheutuviin kustannuksiin ja sitä kautta todennäköisesti myös kiinnostukseen laatujärjestelmää kohtaan.

Taulukko 13. Vaihtoehdon B vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat. Kursiivilla on merkitty ne seikat, jotka nähtiin eroina ja lisäyksinä verrattuna vaihtoehtoon A.

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
<ul style="list-style-type: none"> • mahdollistaa viennin ja varautumisen globaalisti toimivien kauppaketjujen mahdollisiin vaatimuksiin myös kotimarkkinoilla • laajasti tunnustettu 3. osapuolen auditoima järjestelmä, joka tunnetaan globaalisti • olemassa oleva konsepti mahdollistaa viljelijälle nopean liikkeellelähdon muiden valinnoista riippumatta • kilpailuetu kotimaassa • <i>suomen- ja ruotsinkielinen materiaali helpottaa vaatimusten ymmärtämistä</i> • <i>alan toimijat tukena</i> • <i>suomenkielisten auditoijien määrä kasvaa</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • korkeat kustannukset, joissa ei huomioida yrityskokoa • ei sisällä kuluttajaviestintää • vuosittainen auditointi kallista ja raskasta • globaalina järjestelmänä ei huomioi Suomen erilaisia käytäntöjä, eikä tuo esille kansallisia lisäarvotekijöitä • ei neuvonnallista otetta • <i>byrokratia ja kustannukset</i>
MAHDOLLISUUDET	UHAT
<ul style="list-style-type: none"> • käyttökelpoinen osana tilan johtamisjärjestelmää ja hyvä yrityksen kehittämisen väline • mahdollistaa yritykselle markkinoiden laajentamisen ja kilpailuedun kotimaassa muihin toimijoihin nähden • julkisten ruokapalveluiden kilpailutuskriteeri • kehittää paikallista viljelijäyhteistyötä • parantaa elintarviketurvallisuutta • <i>valmis järjestelmä taustalla</i> • <i>viranomaiset ehkä vaihtoehtoa A paremmin mukana laatu-järjestelmän käyttöönotossa</i> • <i>houkuttelevampi, koska kotimaiset organisaatiot mukana</i> • <i>mahdollistane laatu-järjestelmätuen käyttöönoton?</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • pienet tilat jäävät ulkopuolelle kustannussyistä • raskasta ylläpitää • päällekkäisyydet muiden järjestelmien kanssa • suomalaisen tuotannon vahvuudet häviävät • auditoijien puute • <i>karkaako hinta?</i>

4.4.2.3 'LAATUTARHA-GAP'

Kehitetään Laatutarha-ohjeisto sellaiseksi laatujärjestelmäksi, että se voidaan vertaisarvioida GLOBALGAPin mukaiseksi järjestelmäksi. Tämä edellyttää sääntöjen luomisen mukaan lukien liittymisen järjestelmään, sertifiointin järjestämisen,

sertifiointiorganisaatioiden valvonnan, sanktiojärjestelmän luomisen tuottajille ja sertifiointiorganisaatiolle, standardin sisältöryhmän kokoonpanon luomisen ja järjestelmän rahoituksen rakentamisen kestäväällä pohjalla.

Taulukko 14. Vaihtoehdon C vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat.

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
<ul style="list-style-type: none"> mahdollistaa viennin olemassa olevan ja tunnetun järjestelmän hyödynnettävyys (Laatutarha ja GLOBALGAP) yhteensopivuus kansainvälisten järjestelmien kanssa Suomen olosuhteet ja kansalliset ominaispiirteet huomioiva kuluttajaviestintä mukana neuvonnallinen ote mahdollistaa resurssien yhdistämisen iso osa viljelijöistä jo mukana Laatutarhassa taustaorganisaatio jo olemassa 	<ul style="list-style-type: none"> byrokratia ja kustannukset? soveltuuko pienille tiloille? Laatutarha on tällä hetkellä kaukana GLOBALGAPin tasosta.
MAHDOLLISUUDET	UHAT
<ul style="list-style-type: none"> ryhmäauditoinnit matalampi kynnys lähteä mukaan parempi neuvontatuki markkinointituki julkisten ruokapalvelujen kilpailuskriteeri moniportainen malli mahdollinen Saksan mallin omaksuminen voisi tehostaa toimintaa (julkinen valta-yritykset-järjestöt) muutosvastarinta pienempi merkin käyttömaksu 	<ul style="list-style-type: none"> viljelijöiden vastustus pätevien auditoiden riittävyys kuluttajan suhtautuminen merkkiin järjestelmän ylläpitäminen on kallista omistuspohja/taustaorganisaatio, jos vain yhden tahon hallinnassa

Tämän vaihtoehdon vahvuutena nähtiin viennin mahdollistuminen ja olemassa olevan kansallisesti tunnetun järjestelmän yhteensovittaminen kansainvälisesti tunnustettuun järjestelmään. 'Laatutarha-GAP' olisi Suomen olosuhteet ja kansalliset ominaispiirteet huomioiva vaihtoehto, jolla on taustaorganisaatio jo olemassa. Tärkeänä seikkana pidettiin sitä, että Laatutarhassa on jo mukana suuri joukko viljelijöitä. Yhtenä vahvuutena nousi esille se, että vaihtoehto toisi mahdollisuuden hyödyntää laatusertifikaattia myös kuluttajaviestinnässä. Samoin nykyisen neuvonnallisen otteen hyödyntäminen mahdollistaisi resurssien tehokkaamman käytön ja laajapohjaisen laatujärjestelmän tuntemuksen.

Vaihtoehdon heikkoutena pidettiin sitä, että Laatutarha on tällä hetkellä kevyt järjestelmä verrattuna GLOBALGAPiin ja vertaisarviointi olisi työlästä ja toisi kustannuksia. Yhtenä uhkana koettiin myös se, että pienet tilat jäävät järjestelmän ulkopuolelle. Toisaalta 'Laatutarha-GAPin' mahdollisuutena

nähtiin sen joustavuus. Siihen olisi mahdollista luoda moniportainen malli, joka huomioisi erikokoisten tilojen tarpeet. Esimerkkinä tuotiin esille Saksan malli, jossa julkinen valta, yritykset ja organisaatiot ovat yhdessä rakentaneet järjestelmää omaa toimintaansa paremmin tukevaksi. Saksan muutamissa osavaltioissa voidaan täydentävien ehtojen tilaneuvonnan yhteydessä käydä läpi ns. laaja lista, joka sisältää myös laatujärjestelmävaatimukset. Osavaltioiden maataloushallinto tekee vuosittain listojen päivitykset ja julkaisee ne internet-sivuillaan. Tilaneuvonnan tukitaso on riittävä kustannusten kattamiseksi. Alueelliset koordinaattorit puolestaan vastaavat viljelijöiden liittämisestä järjestelmään, koordinoivat auditoinnit ja tarvittavat elintarviketurvallisuusnäytteiden otot sekä hoitavat neuvontaa. Ryhmä arvioi, että 'Laatutarha-GAPiin' voisi olla matalampi kynnys lähteä mukaan kuin vaihtoehtoihin A ja B. Se voisi tarjota myös parempaa neuvontatukea ja markkinointitukea. Mahdollisuudeksi esitettiin myös merkin

käyttömaksun yhdistämistä vaihtoehtona esitettyyn laatujärjestelmään. Tässä mallissa Kotimaisten Kasvien sirkkalehtilippumerkin käyttöoikeus olisi kuten nykyisessäkin mallissa – Laatutarha-auditoinnin korvaava auditointi antaisi oikeuden käyttää merkkiä jos merkinkäyttösopimus ja markkinointimaksut ovat kunnossa.

Ryhmäauditoinnit nousivat esille yhtenä mahdollisuutena. Ryhmäauditointi on mahdollista tuottajaorganisaation kohdalla, mikäli tuottajaorganisaatiolla on käytössä sisäinen toiminnanohjausjärjestelmä (QMS) ja siitä vastaava laatujohtaja, jolla puolestaan on ISO 9000 järjestelmän mukainen sisäisen auditoinnin pätevyys. Tällöin sisäinen auditointi tehdään kaikille tiloille ja ulkoinen auditointi vain osalle tiloista. Ryhmäkuri on oltava ryhmäauditoinnissa hyvä, sillä mahdolliset sanktiot kohdistuvat koko ryhmään. Mahdollisuutena nähtiin myös 'Laatutarha-GAPin' hyödyntäminen julkisten ruokapalveluiden kilpailutuskriteerinä, mikä toisi sen omaaville tiloille selkeää kilpailuetua kotimaan markkinoilla.

Uhkana 'Laatutarha-GAPille' nähtiin viljelijöiden vastustus Laatutarhaan verrattuna vaativamman järjestelmän luomiselle. Epäiltiin myös järjestelmän organisoitumisen onnistumista ja järjestelmän luomisen kustannuksia. Kuluttajien suhtautuminen merkkiin on kysymysmerkki, vaikka erityistä syytä siihen ei pitäisi olla. Toimisihan sirkkalehtilippumerkki alkuperämerkkinä kuten nykyisinkin.

4.4.2.4 LAATUTARHAN KEHITTÄMINEN 3. OSAPUOLEN SERTIFIOIMAKSI JÄRJESTELMÄKSI

Neljäntenä arvioitavana vaihtoehtona oli nykyisen Laatutarhan kehittäminen kolmannen osapuolen sertifiointiin perustuvaksi laatujärjestelmäksi, jota ei vertaisarvioida GLOBALGAPin kanssa.

Vaihtoehdon D vahvuudeksi nähtiin uskottavuus verrattuna Laatutarhaan. Parempi uskottavuus perustuu 3. osapuolen tekemään riippumattomaan auditointiin. Laatutarhan tuomaa kotimaisuus-merkin käyttöä pidettiin tärkeänä ja myös sitä, että Laatutarha -järjestelmän luomisessa tehty perustyö on jo tehty. Vahvuudeksi nähtiin myös se, että vaihtoehdon kustannukset arvioitiin alhaisemmiksi kuin vertaisarvioitun Laatutarha-GAP vaihtoehdon. Vaihtoehdon heikkoudeksi nähtiin se, että järjestelmä ei mahdollista vientiä. Epäselväksi jäi myös järjestelmän todelliset lisäarvotekijät verrattuna nykyiseen Laatutarhaan. Mikä on 3.osapuolen auditoinnin lisäkustannusten tuoma hyöty viljelijälle? Toisaalta mahdollisuudeksi arvioitiin sen olevan luotettavampi vaihtoehto kuin nykyinen Laatutarha. Tässä vaihtoehdossa tuotetuille tuotteille saattaisi olla olisi mahdollisuus hyödyntää markkinointitukea menekin edistämiseksi, mikäli voidaan osoittaa alkuperän olevan toissijainen viesti (sama koskee myös vaihtoehtoa Laatutarha-GAP). Ryhmä myös arvioi, että tähän vaihtoehtoon olisi helppo lisätä viljelijän niin halutessa erillinen GLOBALGAP auditointi. Uhkana vaihtoehdolle pidettiin sen vähäistä lisäarvoa verrattuna nykyiseen Laatutarhaan. Pelättiin myös sitä, että viljelijöitä karsiutuu pois järjestelmästä ja kriteerien tason määrittämistä liian alhaiseksi. Myös järjestelmän organisatorisen rakenteen luomista pidettiin haastavana.

Taulukko 15. Vaihtoehdon D vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat.

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
<ul style="list-style-type: none"> • todentaa laatua uskottavammin • kotimaisuus-merkin käyttö • perustyö on jo tehty • ei niin kallis kuin GLOBALGAP vertaisarvoitu järjestelmä ('Laatutarha-GAP') 	<ul style="list-style-type: none"> • ei mahdollista vientiä • lisäarvotekijät suhteessa nykyiseen Laatutarhaan epäselvät • vaarana on, että kustannukset kasvavat, mutta hyödyt eivät • Onko riittävä järjestelmä?
MAHDOLLISUUDET	UHAT
<ul style="list-style-type: none"> • luotettavampi kuin nykyinen Laatutarha • saatavissa markkinointitukea laatujärjestelmässä tuotetuille tuotteille • GLOBALGAP on helppo lisätä auditointiin 	<ul style="list-style-type: none"> • muutos ei ole riittävä verrattuna nykyiseen Laatutarhaan • kriteerien tason määrittäminen liian alhaiseksi • tiloja karsiutuu järjestelmästä • järjestelmän organisatorisen rakenteen teko haastavaa

4.4.2.5 POHJOISMAINEN YHTEISTYÖ

Tavoitteena oli arvioida kuvitteellista yhteispohjoismaista vaihtoehtoa. Tällainen vaihtoehto voisi olla pohjoismainen

yhteistyö Svenskt Sigillin kanssa tavoitteena yhteispohjoismaisen kasvien laatujärjestelmä, joka perustuu kolmannen osapuolen sertifiointiin.

Taulukko 16. Vaihtoehdon E vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat.

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
<ul style="list-style-type: none"> kustannus- ja työtaakka jakaantuu Pohjoismaiden kesken SvenskSigill on jo testattu laatujärjestelmä parempi tunnettavuus avaa markkinoita Pohjoismaiden ominaispiirteet huomioitu 	<ul style="list-style-type: none"> ei vertaisarvioitu GlobalGAPIin, ei vientiä globaaleille markkinoille
MAHDOLLISUUDET	UHAT
<ul style="list-style-type: none"> vienti Pohjoismaihin NordicGAP olisi hyvä vaihtoehto 	<ul style="list-style-type: none"> yhteensovittamisen vaikeus kansallisten näkemysten erot vaikeuttavat yhteistyötä liian suppeat markkinat

Tämän vaihtoehdon vahvuudeksi arvioitiin kustannus- ja työtaakan jakaantumisesta laajemmalle rintamalle usean maan kesken. SvenskSigill on Ruotsissa käytössä oleva järjestelmä. Tätä käyttökokemusta ja tunnettavuutta pidettiin hyvänä perustana yhteistyölle. Vahvuudeksi arvioitiin myös Pohjoismaiden ominaispiirteiden huomioiminen. vaihtoehdon heikkoutena pidettiin sitä, että se ei olisi vertaisarvioitu GlobalGAPIin, eikä siis tukisi vientikauppaa. Tähän liittyen tuotiin esille mahdollisuus luoda yhteispohjoismainen GlobalGAPIin vertaisarvioitu 'NordicGAP' järjestelmä. Mahdollisuutena pidettiin vaihtoehdon tuomaa vientimahdollisuutta muihin Pohjoismaihin. Tässä olisi huomioitava, mitkä olisivat suomalaisten tuotteiden markkinat muissa Pohjoismaissa. Selkeänä uhkana vaihtoehdolle nähtiin eri maiden järjestelmien yhteensovittamisen vaikeus ja kansallisten näkemyserojen huomioiminen yhteistyössä. Uhkana pidettiin myös liian suppeita markkinoita.

4.4.3 TULOSTEN TARKASTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Laatujärjestelmän vaatimusten täyttäminen asettaa taloudellisia vaatimuksia tuottajille. Taloudelliset vaatimukset johtuvat säännöllisistä auditointikustannuksista ja laatujärjestelmän vaatimuksen täyttämisen takia johtuvista investointikustannuksista. Tämän lisäksi alkutuottajilta vaaditaan perehtymistä laatujärjestelmän vaatimuksiin ja kykyä ja halua tehdä vaadittavia muutoksia omassa tuotantoympäristössään. GLOBALGAP laatujärjestelmää kohtaan osoitettu kritiikki useissa maissa on kohdistunut pelkoon siitä, että pienillä tuottajilla ei ole taloudellisia mahdollisuuksia sertifioida tuotantoaan ja ylläpitää sertifiointia, mikä johtaa niiden vientimahdollisuuksien heikkenemiseen ja tuottajien määrän laskuun (Amekawa 2009, Dannenberg & Nduru 2012, Graffham ym. 2007). GLOBALGAP järjestelmän yleisenä heikkoutena on pidetty sitä, että kustannukset eivät ole suhteutettu sertifiointivaan tilakokoon. Tämän syyn takia GLOBALGAP laatujärjestelmän katsotaan-

kin suosivan erityisesti suuria ja varakkaita tuottajia (Amekawa 2009, Hatanaka ym. 2005). Swot-analysissä nousi tämä sama heikkous esille. Myös Suomessa GLOBALGAP -järjestelmän kustannuksia pidettiin korkeina ja sen pelättiin karsivan pieniä tiloja järjestelmän ulkopuolelle. Toisaalta tilojen entistä parempi yhteistyö ja tuottajaorganisaatioiden muodostaminen voisi tarjota pienille ja keskisuurille tuottajille taloudellisen mahdollisuuden sertifiointiin (Bain & Busch 2004).

Tällä hetkellä GLOBALGAP -sertifioituja tiloja on Suomessa vain muutama ja joitakin tiloja on valmistautumassa sertifiointiin. Nämä tilat ovat suurempia toimijoita, joilla on joko halukkuutta viedä tuotteita kotimarkkinoiden ulkopuolelle tai he pitävät muutoin GLOBALGAP -sertifikaattia yhtenä tilan tuotannon laadun osoittajana, joka voi vaikuttaa ostajien mielipiteeseen. Laatujärjestelmien merkitystä tuottajan kannalta perustellaan usein paremmilla tuotteiden markkinointimahdollisuuksilla tai ylipäänsä pääsyllä markkinoille (Campbell & Rosin 2007, Hatanaka ym. 2005). Heikkoutena on kuitenkin se, että laatusertifikaatinkaan omistaminen ja sen ylläpito ei takaa parempaa tuotteesta saatavaa hintaa. Suomessa tuotetut hedelmät ja vihannekset päätyvät pääosin kotimaan markkinoille. Kotimaan markkinoilla Laatutarha- ohjeistuksen noudattaminen ja sirkkalehtimerkin käyttö on vielä tois- taiseksi vakuuttanut ostajat. Tämän takia suurta innostusta GLOBALGAP -sertifiointiin ei ole ollut. Luottamus laatuun voi kuitenkin muuttua kaupan omistusrakenteen muuttuessa tai muutoin kaupan asettamien vaatimusten muuttuessa euroopalaiseen suuntaan. Huomionarvoista on se, että esimerkiksi Iso-Britannian, Alankomaiden ja Sveitsin markkinoille pääsyn minimivaatimuksena on GLOBALGAP -sertifikaatin omistaminen (Tallontiere ym. 2011). Kuluttajien luottamusta voi horjuttaa myös ruokamyrkytys-epidemioiden, joiden ilmenemistä on mahdoton ennakoita. Ruokaan liittyvien epidemioiden ilmeneminen lisää kuluttajien halua maksaa tuotteista, joiden laatua pystytään todentamaan merkinnöillä (Caswell & Joseph

2008). Swot-analyysissa GLOBALGAP -sertifikaatin olemassaoloa pidettiin yhtenä varautumiskeinona tilanteeseen, jossa GLOBALGAP tuo selvää kilpailuetua verrattuna muihin toimiin. Vähittäiskaupan yhtenä trendinä on ollut kauppaketjujen omien tuotemerkkien, ns. private-label tuotteiden (esim. Pirkka, Rainbow) osuuden lisääntyminen. Kauppaketjujen kannalta omien tuotemerkkien laatuongelmat voivat olla epäedullisia kauppaketjujen maineelle kuluttajan silmissä ja on todennäköistä, että näiden tuotteiden toimittajien osalta kauppa on tarkempi laatustandardien noudattamisesta (Busch & Bain 2004). Tärkeäksi vahvuudeksi kaikissa GAP- vaihtoehdoissa (kts. 4.4.2.1, 4.4.2.2, 4.4.2.3) nousi mahdollisuus vientikauppaan. Vientimahdollisuuden avautuminen sertifiointin myötä esimerkiksi Venäjän ja Euroopan markkinoille voidaan nähdä hyvänä mahdollisuutena laajentaa markkinoita. Toistaiseksi kasvisten vientikauppa Suomesta on ollut hyvin vähäistä.

Merkittävää on myös se, että positiivisesti GLOBALGAP järjestelmän suhtautuvat tuottajat itse näkevät GLOBALGAP järjestelmän oman yrityksensä kehittämisen välineenä. Viljelijät ovat kokeneet erityisesti tilojensa työturvallisuuden ja työolojen parantuneen sekä lisännyt heidän tietämystä mm. kemikaalien käsittelyyn liittyvistä riskeistä (Campbell & Rosin 2007). Viljelijät ovat myös nähneet laatudokumentin olevan myös heidän asemaansa parantava kirjallinen todiste tuotteen ja tuotannon laadusta ja turvallisuudesta ostajien kanssa käytävissä neuvotteluissa (Hatanaka 2005). Bain (2010) on tutkinut suurien tuottajien ja vientiyritysten suhtautumista GLOBALGAPin asettamiin vaatimuksiin Chilessä. Chileläiset tuottajat pitävät sertifiointijärjestelmää oman tuotantonsa arvoa ja mainetta nostavana kilpailustrategisena välineenä, jonka sisältöön he myös aktiivisesti haluavat vaikuttaa olemalla mukana GLOBALGAPin organisatorisessa rakenteessa ja sisältöä säätelevissä elimissä (decision-making structure). He eivät ole ottaneet GlobalGAPia pelkkänä muualta annettuna vaatimuksena, vaan käyttävät sitä itse aktiivisesti oman myynnin välineenä.

Erityisesti kehitysmaiden tuotannon osalta pelkona on riittävän osaamistason puuttuminen, minkä on arvioitu estävän laatu järjestelmän vaatimusten täyttämistä ilman tukitoimia (Bain ym. 2005). Tämä ei kuitenkaan ole vain kehitysmaiden ongelma, sillä myös laatu järjestelmän vaikeaselkoisuus koettiin Swot-analyysissa vaihtoehdon GLOBALGAP sellaisenaan heikkoudeksi. Suomessa tärkeäksi seikaksi nousi suomenkielisen ohjeistuksen puuttuminen. Vaikeaselkoisuus ei ole pelkästään kielikysymys, sillä Uudessa-Seelannissa englantia äidinkielenään puhuvat tuottajat totesivat ohjeistuksen olevan vaikeaselkoista (Campbell & Rosin 2007). Tämä johtuu osaltaan järjestelmän globaalista luonteesta, joka ei pysty huomioimaan tuotantojärjestelmien ja maantieteellisestä sijainnista johtuvia tilojen erityispiirteitä.

Monissa maissa on esille tullut halu sovittaa kansainvälisesti hyväksyttyjä laatu järjestelmiä oman maan ominaispiirteitä. Vaikeudet yhteensovittaa GLOBALGAP laatu järjestelmää kansallisiin ominaispiirteisiin on johtanut vertaisarvioitujen kansallisten järjestelmien syntymiseen (Tallontire ym. 2011). GLOBALGAP:in pohjalta on syntynyt kymmeniä kansalliset ominaispiirteet huomioivia GlobalGAPin vaatimukset yhteen

sovittavia yksityisiä laatu järjestelmiä, kuten esimerkiksi eteläisen pallonpuoliskon ChileGAP ja KenyaGAP ja eurooppalaiset SwissGAP, AmaGAP ja QS-GAP. Swot-analyysissa arvioitiin kuvitteellista vaihtoehtoa 'LaatutarhaGAP', joka olisi vastaavanlainen suomalaisen tuotannon ominaispiirteet huomioiva vertaisarvioitu järjestelmä. Tämän vaihtoehdon vahvuudeksi nähtiin se, että Laatutarha ja GLOBALGAP ovat molemmat olemassa olevia ja tunnettuja järjestelmiä. Myös muualla maailmassa GLOBALGAPin tunnettavuus ja halu vaikuttaa kansallisesti laatu järjestelmän sisältöön ovat tukeneet vertaisarvioitujen järjestelmien luomista (Tallontire ym. 2011). 'LaatutarhaGAPin' järjestelmä tukisi myös suuria tiloja, jotka näkevät vientimahdollisuuksien hyödyt. Mahdollisuudeksi nähtiin myös moniportaisen mallin luominen, joka huomioisi erikokoisten ja erilaisten markkinointistrategioita omaavien tilojen tarpeet.

Swot-analyysissa keskeiselle sijalle nousi tarve hyödyntää laatu järjestelmää kuluttajaviestinnässä. Tätä mahdollisuutta GLOBALGAP järjestelmä ei anna, mutta vertaisarvioitu 'LaatutarhaGAP' antaisi. 'LaatutarhaGAPin' uhkana pidettiin tilojen vastustusta, sillä he ovat tottuneet Laatutarhan huomattavasti alhaisempiin vaatimuksiin. On varmasti inhimillistä olettaa, että viljelijät haluavat päästä mahdollisimman helpolla ja vähällä dokumentoinnilla. Toisaalta on taas perusteltua olettaa, että suomalaisten viljelijöiden osaamistaso, tietotekniset valmiudet ja kirjaamiskäytäntöjen arkipäiväisyys maataloustutkia saavilla tiloilla edesauttaisi laatu järjestelmässä vaadittavan dokumentaatiotyön haltuunottoa. Onhan se onnistunut myös muissa maissa.

Yksi vaihtoehto on myös luoda kolmannen osapuolen auditoima laatu järjestelmä, jota ei ole vertaisarvioitu GLOBALGAP -järjestelmän kanssa. Swot - analyysissa arvioitiin kahta erilaista vaihtoehtoa; Laatutarhan kehittämistä 3. osapuolen sertifioiduksi järjestelmäksi tai pohjoismaista yhteistyötä. Näiden molempien vaihtoehtojen heikkoutena nähtiin se, että ne eivät tue vientikauppaa Pohjoismaiden ulkopuolelle. Tämän takia vaihtoehtojen lisäarvotekijät jäivät epäselviksi verrattuna nykytilanteeseen. Näiden vaihtoehtojen tarkastelussa olisi kyettävä arvioimaan GLOBALGAPin tai siihen vertaisarvioitun järjestelmän tuoman globaalin vientimahdollisuuden merkitys tulevaisuudessa. Löytyykö Suomessa tuotetuille kasviksille realistisia vientikanavia ja onko tuottajilla ylipäänsä halukkuutta vientikauppaan? On myös kyettävä arvioimaan se, onko vientikauppa täysin mahdotonta tai mahdollista tietyin ehdoin ja tietyille markkinoille ilman GLOBALGAP vertaisarviointia. Tästä meillä ei ole tällä hetkellä selkeää käsitystä, sillä Suomessa tuotettujen hedelmien ja vihannesten markkinointiketjuista ei ole saatavissa julkaistua tietoa. On arvioitu, että valtaosa Euroopan markkinoille tulevasta vihannesarjasta on sertifioidua. Sertifiointi takaa luottamussuhteen rakentamiseen laajaan joukkoon ostajia. Osa vihannesarjasta ja hedelmistä on kuitenkin sertifioiduttomia. Dannenberg & Nduru (2012) ovat arvioineet Keniassa tuotettujen GLOBALGAP -sertifioiduttomien tilojen tuotteiden pääsyn Euroopan markkinoille olevan mahdollista 'epävirallisten järjestelyjen' avulla. Tätä väitettä tukee Ouman (2010) arvio siitä, että epäviralliset reitit Euroopan

markkinoille perustuvat kenialaisten viejien ja eurooppalaisien ostajien epävirallisiin sopimuksiin, jotka ovat mahdollisia sertifioimattomienkin tuotteiden korkean laadun takia. Nämä epäviralliset järjestelyt perustuvat usein myös ylitarjontatilanteeseen ja vientiyritysten ja viljelijöiden pitkäaikaisiin suhteisiin (Dannenberg & Nduru 2012). Vaikka vientikauppa onkin osoitettu mahdolliseksi kehitysmaitten tuottajien osalta GLOBALGAP-sertifioinnin puuttuessa ja osaltaan murentaa järjestelmän uskottavuutta, se ei takaa yrityksille vakaata asemaa vientimarkkinoilla.

Laadun ja turvallisuuden osoittamisesta dokumentilla on tullut yhä tärkeämmäksi seikaksi elintarvikemarkkinoilla. Mielienkiintoista koko suomalaisen hevi-tuotannon kannalta on se

kuinka kauan ja missä määrin nykyinen Laatutarha-järjestelmä ja puhtaan tuotantoympäristön imago vakuuttaa ostajat. Tärkeä kysymys on myös se, olisiko 'puhtaassa Pohjolassa' tuotetuilla hevi-tuotteilla ja myös luonnontuotteilla laajematkin markkinat GAP-sertifioinnin myötä? Laatu järjestelmien vertailussa niiden soveltamisessa nousee tärkeäksi seikaksi maan tuotantorakenteen ominaispiirteet, joita Suomessa ovat tyypillisesti pienet yksiköt, pitkät välimatkat, korkeat tuotantokustannukset ja tuotannon sesonkiluonteisuus. Tämän takia suurten tuottajamaiden kokemuksia ei voi sellaisenaan hyödyntää laatu järjestelmien arvioinnissa ja on ensiarvoisen tärkeää pyrkiä arvioimaan tilannetta suomalaisesta näkökulmasta katsoen.

5 GLOBALGAP-HEVI-STRATEGIAN SELVITYS -HANKKEEN JOHTOPÄÄTÖKSET

KASVISTEN ALKUTUOTANNON LAATU- JÄRJESTELMÄT EUROOPASSA

Kasvien alkutuotannon laatujärjestelmät ovat laajassa käytössä Euroopassa. GLOBALGAP on ns. referenssisstandardin asemassa. GLOBALGAP on käytössä joko sellaisenaan, vertaisarvioituna tai kansallisen soveltamisohjeen muodossa. Vertaisarviointi on tarkastelussa mukana olleissa maissa yleisin tapa (Saksa, Itävalta, Sveitsi). Iso-Britanniassa on useita samanaikaisia kasvien alkutuotantoa koskevia järjestelmiä: Red Tractor Farm Assurance Fresh Produce, Tesco Nurture, Mark's and Spencer From field to Fork, LEAF-lisäpaketti jne. Red Tractorin pyrkimyksenä on erottautua GLOBALGAPia vaativampana järjestelmänä, ja näin turvata tuottajien kilpailukyky kotimarkkinoilla. Red Tractor – kasvisstandardiin kuuluu oleellisena osana kasvikohtaisten ip-tuotanto-ohjeiden (Crop-specific Protocol) noudattaminen ja nämä ohjeet päivitetään vuosittain. Ruotsissa on Svenskt Sigill saanut vahvan jalansijan sen jälkeen kun järjestelmä uudistettiin ja siihen liitettiin riippumaton kolmannen osapuolen tekemä auditointi joka 2. vuosi tapahtuvaksi. Joka 2. vuosi on dokumenttiauditointi eli itsearviointin läpikäynti, jonka jälkeen viljelijä toimittaa sen omalle auditioijalleen. Tämän lisäksi viljelijän on täytettävä vuosittain Miljöhusensyn-itsearviointi, jonka viljelijä lähettää vuosittain auditioijalle ennen ulkoista auditointia tai Svenskt Sigill-itsearvion lähettämistä.

Kaikkia tarkastelussa mukana olleissa maissa tuottajajärjestöt ovat vahvasti standardien takana. Standardin ja siihen kuuluvan hallinnoinnin kustannusten kattamiseksi järjestöt perivät järjestelmään kuuluvilta järjestelmän jäsenmaksua. Järjestelmillä voi olla myös kannatusjäseniä, esim. tuotantotarviketoimittajat, palveluntarjoajat, asiakkaat, sertifiointiorganisaatiot ym. Tämän lisäksi on esimerkiksi Sveitsissä kauppa tehnyt päätöksen järjestelmän jäsenmaksun ja viljelyperusteisen maksun maksamisesta viljelijöiden puolesta, jolla kauppa on osoittanut sekä sitoutumisensa että kannatuksensa järjestelmää kohtaan (SWISSGAP).

Laatujärjestelmän kehittäminen ja ylläpitäminen edellyttävät järjestelmän luomisen jälkeen säännöllistä uudistamista, sertifiointivalmiuksien kehittämistä ja ylläpitoa (auditointimenettelyt), tietokannan luomista ja ylläpitoa, valvontamenettelmän luomista ja ylläpitoa, kouluttamista (auditointiorganisaatiot, neuvojat/koordinaattorit), tuoteturvallisuuteen liittyvän riskinarvioinnin ja näytteiden oton kehittämistä ja organisointia. Onnistunut järjestelmä edellyttää kasvisalan eri osapuolten

sitoutumista järjestelmän kehittämiseen, käyttöönottoon ja jatkuvaan parantamiseen.

NYKYTILANNE SUOMESSA

LAATUTARHA

Kotimaisten Kasvien omistama Laatutarha-ohjeisto on parhaillaan uudistettavana (henkilökohtainen tiedonanto Katariina Lassheikki). Ohjeisto on ollut Eviran arvioitavana ja siihen tehdään tarvittavat muutokset, jotta se täyttää viralliset hyvän tuotantotavan ohjeistuksen vaatimukset. Laatutarhaan liittyy täällä hetkellä joka 5. vuosi tehtävä neuvonnallinen auditointi. Auditointi on ollut edellytyksenä sopimukselle Kotimaisten Kasvien sirkkalehtilippumerkin käytöstä. Kotimaiset Kasvikset kerää sopimuksen perusteella markkinointimaksua sopimuksen tehneiltä merkin käyttäjiltä. Kerätty maksu on käytetty kokonaisuudessaan tuotemarkkinointiin. Järjestelmän jäsenmaksua ei ole kerätty, vain auditoinnin yhteydessä on peritty auditointimaksun lisäksi pieni rekisteröintimaksu.

GLOBALGAP

GLOBALGAP-on lähtenyt liikkeelle Suomessa viljelijöiden aloitteesta Etelä-Savossa. Pilotointi on tehty Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin toimesta ESR- ja Euroopan maatalousrahan hankerahoitusten turvin, viljelijöiden on pitänyt maksaa hankkeisiin osallistumismaksujen lisäksi uusinta-auditoinnit. Pilotoinnissa ESR-hanke Tiedolla ja taidolla tavoitteisiin osallistui ensimmäisen auditoinnin kustannuksiin. Pilotoinnilla on saatu luotua osaamista kolmannen osapuolen auditoidun kasvien alkutuotannon laatujärjestelmän soveltamiseksi.

Päivittäistavarakauppayhdistys (PTY) on esittänyt järjestelmän käyttöönottoa Suomessa ja PTY on perustanut myös oman GLOBALGAP-työryhmän edistämään järjestelmän käyttöönottoa.

Puutarhaliitto on hankkinut sekä tiedonsiirron (tiedonsiirto Ruralia-instituutilta) että kouluttautumisen kautta GLOBALGAP-osaamista itselleen. Puutarhaliitolla on ennestään vankka tausta työskentelystä Laatutarha-ohjeen parissa: sekä ohjeen luomisessa ja uudistamisessa että neuvonnallisen auditoinnin luomisessa.

Osaamisen ollessa harvojen käsissä sekä muun tuen puuttumisen vuoksi GLOBALGAP-järjestelmän laajempi käyttöönotto ei todennäköisesti tule etenemään Suomessa ainakaan lähivuosina ilman erityistoimenpiteitä. GLOBALGAP ei myöskään sovellu helposti ns. joka tilan järjestelmäksi, vaan on pikemminkin Suomen mittakaavassa isojen tilojen oman toiminnan kehittämisen työväline, joka luo myös valmiudet vientiin sertifiikaatin muodossa.

SUOSITUKSET JATKOTOIMENPITEIKSI

Kirjoittajien näkemyksen mukaisesti kasvien alkutuotannon laatujärjestelmätyössä on kaksi toteuttamisvaihtoehtoa: 1. Laatutarhan kehittäminen ja GLOBALGAP-valmiuksien parantaminen ja 2. Jatketaan entiseen tapaan.

1. Laatutarha kehittäminen ja GLOBALGAP -valmiuksien parantaminen

- Kirjoittajat esittävät, että Kotimaiset Kasvikset ry ryhtyy selvittämään, olisiko mahdollista kehittää Laatutarha-ohjeistoa siten, että siihen liitetään riippumaton, kolmannen osapuolen tekemä auditointi. Kolmannen osapuolen tekemällä auditoinnilla tarkoitetaan FINAS-akkreditoidun (Suomessa FINAS, muissa maissa vastaava kansallinen akkreditointielin) sertifiointiorganisaation tekemää ulkoista tarkastusta ja tarkastustuloksen arviointia sertifiointivaatimuksiin nähden.
- Tuoteturvallisuuden osalta uudistuksessa sovellettaisiin GLOBALGAP-käytäntöjä. Laatutarhan kehittämisen rinnalla vietäisiin GLOBALGAPia eteenpäin perustamalla kansallinen toimintaryhmä ja tekemällä National Interpretation Guideline standardin versiosta numero 4.

- Etenemällä rinta rinnan yhteistyössä saataisiin suurin hyöty suomalaiselle kasvistuottajalle. Laatutarhan kehittämistyössä kannattaisi käydä keskusteluja esim. Svenskt Sigillin ja/tai saksalaisen QS:n kanssa mm. kokemuksista kolmannen osapuolen auditointivalmiuksien ja auditoinnin valvonnan kehittämisestä sekä koordinaattorijärjestelmän kehittämisestä.
- Suositellaan Kotimaisille Kasviksille järjestelmän jäsenmaksun käyttöönottoa Laatutarha-järjestelmän toiminnan rahoittamiseksi.
- Lisäoptio vaihtoehtoon 1. Laatutarhasta kehitettäisiin kevennetty versio pieniä tiloja varten, joille se voisi olla ensimmäinen askel laatujärjestelmätyössä. Esimerkiksi ”Lähitarha” paikallismarkkinoita varten.

2. Jatketaan entisellään eli Laatutarhan auditoinnit jatkuisivat neuvonnallisina joka 5. vuosi tehtävinä auditointeina. GLOBALGAPin eteneminen jäisi viljelijöiden omalle vastuulle.

Vaihtoehto 2 on nykytilan ylläpitävä vaihtoehto ja se on valittava mikäli yhteiseen konsensukseen kasvisalan laatujärjestelmätyön kehittämistyöstä ei päästä. Viljelijöiden kannalta tämä on huono vaihtoehto, sillä se ei todennäköisesti tarjoa mahdollisuuksia kilpailukyvyyn säilyttämiseen tai parantamiseen edes kotimaan markkinoilla. Tämä vaihtoehto ei tunnu kovin realistiselta, sillä kaupan piirissä on jo vuosia esitetty GLOBALGAPin käyttöönottamista Suomessa. Ruokapalvelujen osalta jo nyt osa toimijoista vaatii GLOBALGAPia tai muuta kolmannen osapuolen sertifioimaa järjestelmää (esim. Mc Donald's, Subway). Kehittämällä Laatutarhaa kolmannen osapuolen auditomaksi järjestelmäksi parannetaan tuottajien kilpailuasetelmaa kotimaan markkinoilla.

6 LOPUKSI

Aloittaessamme selvitystyötä oli GLOBALGAP-standardin version muutos meneillään. Versio 4 julkaistiin vuoden 2011 alussa, ja se tuli pakolliseksi vuoden 2012 alusta. Siirtymävaihe aiheutti hidastusta selvityksen tekemiseen: vertaisarvioinnit ja kansalliset soveltamisohjeet tehtiin vasta varsinaisen standardin uuden version julkistamisen jälkeen. Versioon 4 tehtyjä sääntömuutoksia oli odotettava pitkään, eikä kaikkia ehditty käsitellä tämän selvityksen aikataulun puitteissa. Prosessin aikana vahvistui käsitys siitä, että laatujärjestelmät ovat koko ajan kehittyviä järjestelmiä. Standardit eivät ole koskaan lopullisia, sillä uudistuksia tapahtuu sekä standardin ajankohittaisen version voimassaoloaikana että uuden version astuessa voimaan.

Uuden standardiversion julkaisemisen jälkeen alkaa seuraavan version valmistelutyöt. GLOBALGAPissa versiopäivitys tapahtuu kolmen vuoden välein. Voimassa olevaan versioon tehdään tarpeen vaatiessa uudistuksia. Esimerkiksi v. 2011 Saksan EHEC-epidemian vuoksi tehtiin versioon 3 tarkennuksia muun muassa itujen ja versojen tuottamisen vaatimuksille. Samainen EHEC-epidemia toi tiukennuksia version 4 jäljitettävyyteen siementen osalta: jokaisesta siemenestä on säilytettävä myyntipäällys tai muu vakuustodistus.

Ennen selvitystyön aloittamista oli toisella kirjoittajista kokemusta GLOBALGAP-HeVi-standardin versio 3:n pilotoinnista Suomessa. Selvitystyön rinnalla kokemusta karttui myös versio 4:n soveltamisesta muussa hanketyössä kirjoittajan toimiessa valmentajana Puutarhaliiton Laatuketju-hankkeen pilottiyritykselle sekä kahdelle aiemmin GLOBALGAP-sertifioinnin saaneelle yritykselle. Selvityshankkeen kestäessä alkoi MTT:n koordinoima ja Ruralia-instituutin osatoteuttama valtakunnallinen Tuorekasvisten turvallisuus-Tuopro-hanke, jossa pureudutaan kasvisten alkutuotannon tuoteturvallisuuskysymyksiin. Tuopro-hankkeen tavoitteena on luoda paremmat tekniset valmiudet kolmannen osapuolen auditoiman laatujärjestelmän käyttöönottoon tuoteturvallisuuden osalta.

Sekä kotimainen että kansainvälinen keskustelu alkutuotannon laatujärjestelmistä on ollut vilkasta. Kansainvälisessä tarkastelussa 3. osapuolen auditointiin perustuvat laatujärjestelmät ovat saamassa yhä vahvemman jalansijan. Tärkein syy tähän on ruokaturvallisuus – kasvisvälitteiset ruokamyrkytykset voivat olla hyvin vakavia ja koskettaa suurta joukkoa ihmisiä. Kansainvälisten laatujärjestelmien tuoteturvallisuusvaatimukset on laadittu laajan asiantuntijajoukon voimin tavoitteena ruokamyrkytystapausten minimoiminen. Tämän vuoksi GLOBALGAP-HeVi-standardi on saanut referenssisstandardin

aseman kasvisten alkutuotannossa. Vastuullisesti toimiva kasvisten tuottaja ottaa tehokkaasti käyttöönsä ne toimenpiteet, joilla pyritään takamaan heidän tuottamansa ruuan turvallisuus – riippumatta siitä, ovatko vaatimukset kotimaisen tai kansainvälisen standardin vaatimuksia.

Kaupalla on vastuu myymiensä tuotteiden ja ruokapalveluyrityksillä tarjoamiensa aterioiden turvallisuudesta. On käytännön mahdottomuus, että ne tarkastaisivat kaikki tavarantoimittajansa itse voidakseen vakuuttua kasvisten turvallisuudesta, eettisistä ja ympäristön huomioivasta tuotannosta. Tätä tarvetta varten on luotu mm. GLOBALGAP-järjestelmä. Järjestelmä on globaali – vaatimukset ovat kaikkialla samanaikaiset ja erilaiset tuotanto-olosuhteet tulee huomioiduksi riskinarviontien kautta. Tällöin ostaja tietää, että tavarantoimittajien tuotteilla on yhtä tiukat vaatimukset tuotantopaikasta riippumatta.

Suomen syrjäinen sijainti Euroopan koillisnurkassa Itämeren ja kielimuurin takana on vaimentanut Euroopassa käytävien ruokaturvallisuuskeskustelujen kaikuja Suomessa. Kansainväliset ruokapalveluyritykset ovat kuitenkin toimineet jo pitkään Suomessa, ja niiden määrä näyttää lisääntyvän koko ajan. Heidän vaatimuksensa voivat syrjäyttää suomalaiset kasvisten tuottajat pois tavarantoimittajien joukosta, mikäli emme voi vastata heidän laatujärjestelmävaatimuksiinsa. Myös kasvisten vientimahdollisuudet ovat heikot ilman kansainvälistä laatujärjestelmää. Suomalaisen tuottajan kilpailukyvyn parantamiseksi yhä enemmän kansainvälistyvillä kotimaan markkinoilla on laatujärjestelmätyötä jatkettava aikaisempaa suuremmin panostuksin. Kotimaisten kasvisten Laatutarha-ohjeiston pohjalle luotava kolmannen osapuolen auditointiin perustuva järjestelmä olisi kasvisten alkutuottajien kanssa käytyjen keskustelujen perusteella hyvä ratkaisu. GLOBALGAPin kansallinen soveltamisohje antaisi suurimmille yrityksille mahdollisuuden tarjota tuotteita kansainvälisille ruokapalveluyrityksille sekä mahdollistaisi viennin. Kirjoittajien näemyksen mukaan järjestelmät täydentäisivät toisiaan, eivät olisi toisiansa poissulkevia tai kilpailevia.

LÄHTEET

- Agrosolution www-sivut. Viitattu 20.09.2012. <http://www.agrosolution.ch/index>
- AMA-Marketing www-sivut. Viitattu 20.9. ja 25.9.2012 <http://www.ama-marketing.at/>
- Amekawa, Y. 2009. Reflections on the growing influence of good agricultural practices in the Global South. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics* 22: 531-557.
- A Year of initiatives and advances. GLOBALGAP Annual Report 2011. GLOBALGAP c/o FoodPLUS GmbH, Cologne, Germany. Viitattu 25.03.2012. http://www.globalgap.org/cms/upload/Resources/Publications/Newsletter/120321_AR11_web-FINAL.pdf
- Bain, C. 2010. Governing the global value chain: GLOBALGAP and the Chilean fresh fruit industry. *International Journal of Sociology of Agriculture and Food* 17 (1): 1-23.
- Bain, C., Deaton, J. & Busch, L. 2005. Reshaping the agri-food system: The role of standards, standard makers and third-party certifiers. Teoksessa V. Higgins & G. Lawrence (Toim.), *Agricultural governance: Globalization and the new politics of regulation*. London and New York, Routledge. s. 71-83.. 2005
- Bain, C. & Busch, L. 2004. Standards and strategies in the Michigan blueberry industry. East Lansing, MI, Michigan Agricultural Experiment Station, Michigan State University. Report 585.
- Bayrische Landesanstalt fuer Landwirtschaft www-sivut. Viitattu 31.5.2012. <http://www.lfl.bayern.de/>
- Busch, L. & Bain, C. 2004. New! Improved? The transformation of the global agrifood system. *Rural Sociology* 69(3): 321-346.
- Campbell, H.R. & Rosin, C.J. 2007. Global retailer politics and the quality shift in New Zealand horticulture. Saata-
vissa: www.nzpps.org/books/2007_Future_Challenges/11011.pdf. Viitattu 26.6.2012.
- Caswell, J.A. & Joseph, S. 2008. Consumer demand for quality: Major determinant for agricultural and food trade in the future. *Journal of International Agricultural Trade and Development* 4(1): 99-116.
- Codex alimentarius www-sivut. Viitattu 11.5.2012. www.codexalimentarius.org
- Dannenberg, P. & Nduru, G.M. 2012. Practices in international value chains: the case of the Kenyan fruit and vegetable chain beyond the exclusion debate. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*- 2012.
- EHl Retail Institute GmbH www-sivut. Viitattu 12.10.2011. <http://www.ehi.org/nc/en.html>, <http://www.ehi.org/nc.html>
- Euroopan unionin virallinen lehti. 2010. Komission tiedonanto – EU:n suuntaviivat maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden vapaaehtoisia sertifiointiohjelmia koskevista parhaista käytännöistä. 2010/C 341/04 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:341:FULL:FI:PDF>
- FINAS Finnish Accreditation Service www-sivut. Viitattu 1.3.2012. <http://www.finas.fi/frameset.aspx?url=finas.aspx%3fcategoryID=2>
- Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2006. Understanding the Codex Alimentarius, 3rd edition. Viitattu 11.5.2012. ftp://ftp.fao.org/codex/Publications/understanding/Understanding_EN.pdf
- Global Food Safety Initiative www-sivut. Viitattu 6.4.2012. <http://www.mygfsi.com/>
- GLOBALGAP General Regulations, Part 1/General Rules, English version 4.0, Edition 4.0.1_Feb 2012. GLOBALGAP c/o FoodPlus GmbH. Viitattu 1.3., 1.8. ja 28.9.2012. http://www.globalgap.org/cms/upload/The_Standard/IFA/Version_4.0-1_Feb2012/English/GR/120206_gg_gr_part_i_eng_v4_0-1.pdf
- GLOBALGAP www-sivut, viitattu: 1.11.2011, 4.1.2012, 15.2.2012, 3.4.2012, 15.6.2012, 31.8. 2012, 25.9.2012.
- Graffham, A., Karehu, E. & MacGregor, J. 2007. Impact of EurepGAP on small-scale vegetable growers in Kenya. Fresh insights. London: International Institute for Environment and Development.
- Hatanaka, M., Bain, C. & Busch, L. 2005. Third-party certification in the global agrifood system. *Food Policy* 30: 354-369.
- Henson, S. ja Humphrey, J. 2009. The Impacts of Private Food Safety Standards on the food Chain and on Public Standard-Setting Processes. FAO and WHO.
- International Organization for Standardization www-sivut. Viitattu 18.9.2012. <http://www.iso.org/iso/home.html>
- Interpretation Guideline GERMANY. Integrated Farm Assurance. Control Points and Compliance Criteria. MODULES: ALL FARM | CROPS BASE | FRUIT AND VEGETABLES. GLOBALGAP. 06.07.2012. c/o FoodPlus GmbH. Viitattu 25.9.2012. http://www.globalgap.org/cms/upload/The_Standard/IFA/English/Guide-

- lines-Supp-Docs/120706_FINAL_NIG_GERMANY_FV_V4-1Feb12.pdf
- Kauppalehden Yrityshaku [www-sivut](http://www.kauppalehti.fi/5/i/yritykset/yrityshaku/) 2012. Viitattu 24.9.2012. <http://www.kauppalehti.fi/5/i/yritykset/yrityshaku/>
- Kotimaisten Kasvisten [www-sivut](http://www.kasvikset.fi/). Viitattu 18.9.2012. <http://www.kasvikset.fi/>
- Lassheikki, K. 2010. HeVi-Tuottajaorganisaation opas. Puutarhaliiton julkaisuja 359. Puutarhaliitto ry. Viitattu 18.9.2012. http://tiedostot.puutarhaliitto.fi/files/HeVi%20Tuottajaorganisaation_opas/
- Lassheikki, K. 2012. Toimitusjohtaja, Puutarhaliitto ry. Helsinki. Henkilökohtainen neuvottelu 4.9.2012. Neuvottelijoina Anne Piirainen ja Sari Iivonen.
- Lassheikki, K. 2012 Vastausviesti Laatutarha-auditointien siirtymä-aika. Vastaanottaja: anne.piirainen@helsinki.fi. Lähetetty 9.10.2012 klo 9.48.
- LEAF [www-sivut](http://www.leafuk.org/leaf/home.eb). Viitattu 2.5.2012. <http://www.leafuk.org/leaf/home.eb>
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus luonnonmukaisesta tuotannosta, luonnonmukaisten tuotteiden merkinnoista ja valvonnasta 11.12.2008/846. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080846>
- Maaseutuviraston [www-sivut](http://www.mavi.fi). Viitattu 08.01.2012. <http://www.mavi.fi>
- Tiken ruokaperunan varastotilasto: Ruokaperunaa varastossa 124 miljoonaa kiloa. Tiedote 9.2.2012 Maataloustilastot 2012. Tike, Maa ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. Viitattu 20.09.2012. <http://www.maataloustilastot.fi/>
- Marks & Spencer PlanA [www-sivut](http://plana.marksandspencer.com). Viitattu 4.5.2012. <http://plana.marksandspencer.com>
- Ouma, S. 2010. Global standards, local realities: private agri-food governance and the restructuring of the Kenyan horticulture industry. *Economic Geography* 86: 197-222.
- Piirainen, A., Tuominen, R. & Soininen, H. 15.01.2012. GLOBALGAP HeVI-standardin pilotointi 7 s. Helsinki. Suomen Maataloustieteellisen seuran julkaisuja 28. Suomen Maataloustieteellinen Seura. http://www.smts.fi/Vihannesviljelyn%20haasteet/Piirainen_GLOBALGAP%20HeVi.pdf
- Puutarhatilastot 2009. 2010. Helsinki. Tike, Maa ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus.
- Puutarhatilastot 2011. 2012. Helsinki. Tike, Maa ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus.
- QS [www-sivut](http://www.q-s.de/). Viitattu: 10.12.2011, 8.2.2012, 23.3.2012, 3.4.2012, 25.5.2012 ja 20.09.2012. <http://www.q-s.de/>
- QS-GAP [www-sivut](http://www.q-s.de/dc_qs_gap.html). Viitattu : 10.12.2011, 8.2.2012, 23.3.2012, 3.4.2012, 25.5.2012 ja 20.09.2012 http://www.q-s.de/dc_qs_gap.html
- Rautio, E. 2010. Auditoinnit alkavat kaikille – Miten varmistamme laadukkaat auditoinnit? Puutarhaliitto ry. Luento Auditoiden koulutuspäivillä 29.3.2010.
- Red Tractor Assurance [www-sivut](http://www.redtractor.org.uk/Home). Viitattu 10.02.2012, 19.3.2012, 29.06.2012. ja 25.09.2012. <http://www.redtractor.org.uk/Home>
- Rheinland-Pfalz GQS [www-sivut](http://www.dlr.rlp.de). Viitattu 31.5.2012. <http://www.dlr.rlp.de>
- Suomen Standardisoimisliitto SFS ry [www-sivut](http://www.sfs.fi/). Viitattu 11.5.2012. <http://www.sfs.fi/>
- Svenskt Sigill [www-sivut](http://www.svensktsigill.se/). Viitattu 12.12.2011, 5.1.2012, 11.5.2012 ja 29.6.2012. <http://www.svensktsigill.se/>
- SwissGAP [www-sivut](http://www.swissgap.ch/de/index.html). Viitattu 19.3.2012 ja 25.9.2012. <http://www.swissgap.ch/de/index.html>
- Tallontire, A., Opondo, M., Nelson, V. & Martin, A. 2011. Beyond the vertical? Using value chains and governance as a framework to analyse private standards initiatives in agri-food chains. *Agriculture and Human Values* 28: 427-441.
- Tescon [www-sivut](http://www.tesco.com). Viitattu 20.08.2012. <http://www.tesco.com>
- The WTO Agreements Series. Sanitary and Phytosanitary Measures. 2010. WTO. Viitattu 11.5.2012. http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/agrmntseries4_sps_e.pdf
- Understanding the WTO. 2011. WTO. Viitattu 11.5.2012. http://www.wto.org/english/res_e/publications_e/understanding_wto_e.htm
- Vuosikertomus 2010. Kotimaiset Kasvikset ry - Inhemiska Trädgårdsprodukter rf. Viitattu 18.9.2012. <http://www.kasvikset.fi/Suomeksi/Asiakkaille/Yhteystiedot/Vuosikertomus>
- Yritys- ja yhteisöjärjestelmä [www-sivut](http://www.ytj.fi/). Viitattu 24.9.2012. <http://www.ytj.fi/>

LIITE 1. SWOT-ANALYYSIN TYÖPAJAOSUUTEEN OSALLISTUNEET HENKILÖT JA TYÖPAJOISSA ESILLE NOUSSEET VAHVUUDET, HEIKKOUEDET, MAHDOLLISUUDET JA UHAT

RYHMÄ MANSIKAT

Minna Allonen	Fresh Servant Oy Ab
Matti Kalervo	Ruokakesko Oy
Marja Innanen	MMM
Kati Kastinen	LTK
Marja-Riitta Kottila	ProLuomu ry
Juha Näkkilä	MTT
Hannu Salo	Hedelmän- ja Marjanviljelijäin liitto
Riina Tuominen	Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, ryhmän sihteeri

RYHMÄ SALAATIT

Veli-Matti Puhakka	SOK
Tiina Lampisjärvi	Ruokatieto Yhdistys ry
Jaana Kotro	MTT
Eeva Leppänen	ProAgria
Risto Janhunen	Vihannesyhtymä 3T Oy
Minna Mikkola	Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti
Sari Iivonen	Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, ryhmän sihteeri

RYHMÄ PORKKANAT

Pekka Anttila	InexPartners Oy
Irmeli Vinnikainen	Juurestuottajat ry, Kotimaiset Kasvikset ry hallituksen jäsen
Mikko Rahtola	Luomuliitto ry
Marja Lehto	MTT
Niina Matilainen	Evira
Seija Ahonen-Siivola	MMM
Juha-Pekka Vieno	Mc Donald's Oy Finland
Anne Piirainen	Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, ryhmän sihteeri

VAIHTOEHTO A GLOBALGAP SELLAISENAAN (NYKYTILA)

VAHVUUDET

Ryhmä Mansikat

- vientikauppa
- tuoteturvallisuus paranee
- lisäarvo kotimaassa
- 3. osapuolen auditointi

Ryhmä Salaatit

- varautuminen kaupan vaatimuksiin
- mahdollistaa viennin
- hyvä yrityksen kehittämisen väline
- olemassa oleva tunnettu järjestelmä

Ryhmä porkkanat

- yksittäinen viljelijä ei ole riippuvainen muiden tekemisistä
- ei aikaviivettä – viljelijä voi alkaa toimimaan heti
- kilpailuetu muihin toimijoihin nähden
- laajasti tunnustettu – ymmärretään globaalisti koska samat vaatimukset kaikkialla

HEIKKOUEDET

Ryhmä Mansikat

- Suomen erilaiset käytännöt
- byrokratia
- kustannukset
- ei näy kuluttajalle
- ei huomioida tilakokoa

Ryhmä Salaatit

- ei sisällä kuluttajaviestintää
- vaikea
- kielimuuri
- hinta vs. yrityskoko
- sovellettavuus Suomen oloihin
- vain alkutuotantoon sovellettu
- ei saa kansallista lisäarvoa (ulkom=kotim.)

Ryhmä porkkanat

- kallis
- auditoiden puute
- englanninkielinen
- tuki puuttuu, kotimaiset järjestöt eivät ole taustalla
- kukaan ei tee neuvontaa
- vuosittainen auditointi kallis ja raskas

MAHDOLLISUUDET

Ryhmä Mansikat

- osana tilan johtamisjärjestelmää käyttökelpoinen
- järjestelmällisen toiminnan kehittämien
- julkisten ruokapalvelujen kilpailutuskriteeri

Ryhmä Salaatit

Ryhmä Porkkanat

- vientimahdollisuus
- vapaaehtoisuus
- markkinoiden laajeneminen
- paikallisen viljelijäyhteistyön kehittyminen
- saattaa saada myös kotimaassa kilpailuetua
- elintarviketurvallisuusriskit vähenevät

UHAT

Ryhmä Mansikat

- ei tiloja kustannusten vuoksi
- pienet tilat jäävät ulkopuolelle
- suomalaisen tuotannon vahvuudet ”häviävät”

Ryhmä salaattit

- liian raskasta ylläpitää
- päällekkäisyydet muiden järjestelmien kanssa

Ryhmä Porkkanat

- karsii pientuottajia pois – tilalle tuontia – vai onko uhka?
- kalliin karsii pienet toimijat pois ”jos pakollinen”

VAIHTOEHTO B KANSALLINEN GLOBALGAP-TYÖRYHMÄ

VAHVUUDET

Ryhmä Mansikat

- vientikauppa
- tuoteturvallisuus paranee
- lisäarvo kotimaassa
- 3. osapuolen auditointi
- enemmän tukea
- suomenkielinen materiaali voisi lisätä tilamäärää

Ryhmä Salaatit

- viljelijälle helpompi (kieli)

Ryhmä Porkkanat

- yksittäinen viljelijä ei ole riippuvainen muiden tekemisistä
- kilpailuetu muihin toimijoihin nähden
- laajasti tunnustettu – ymmärretään globaalisti koska samat vaatimukset kaikkialla
- suomenkielisyydestä etu pienille toimijoille
- alan toimijat tukena
- suomenkielisten auditoijien määrä kasvaa

HEIKKOUEDET

Ryhmä Mansikat

- Suomen erilaiset käytännöt
- byrokratia
- kustannukset
- ei näy kuluttajalle
- ei huomioida tilakokoa

Ryhmä salaatit

- kansallisia lisäarvoja ei saada näkyviin?
- business to business-luonne säilyy

Ryhmä porkkanat

- kallis
- kukaan ei tee neuvontaa
- vuosittainen auditointi kallis ja raskas

MAHDOLLISUUDET

Ryhmä Mansikat

- osana tilan johtamisjärjestelmää käyttökelpoinen
- järjestelmällisen toiminnan kehittämien
- julkisten ruokapalvelujen kilpailutuskriteeri

Ryhmä salaatit

- valmis järjestelmä takan
- viranomaiset ehkä paremmin mukana

Ryhmä Porkkanat

- vientimahdollisuus
- vapaaehtoisuus
- markkinoiden laajeneminen
- paikallisen viljelijäyhteistyön kehittyminen
- saattaa saada myös kotimaassa kilpailuetua
- elintarviketurvallisuusriskit vähenevät
- houkuttelevampi kun kotimaiset organisaatiot mukana
- mahdollistaa laatujärjestelmätuen käyttöönoton?

UHAT

Ryhmä Mansikat

- ei tiloja kustannusten vuoksi
- pienet tilat jäävät ulkopuolelle
- suomalaisen tuotannon vahvuudet ”häviävät”

Ryhmä salaatit

- karkaako hinta?

Ryhmä Porkkanat

- karsii pientuottajia pois – tilalle tuontia – vai onko uhka?
- kallius karsii pienet toimijat pois ”jos pakollinen”

VAIHTOEHTO C LAATUTARHA-GAP

VAHVUUDET

Ryhmä Mansikat

- vientikauppa
- olemassa olevan ja tunnetun järjestelmän hyödynnettävyys
- näkyy kuluttajalle
- sopii Suomen oloihin
- yksi järjestelmä

Ryhmä Salaatit

- yhteensopivuus kansainvälisten järjestelmien kanssa
- kansalliset ominaispiirteet huomioiva
- Laatutarha on hyvä pohja
- kuluttajaviestintä mukana
- neuvonnallinen ote, resurssien yhdistäminen

Ryhmä Porkkanat

- pohja pitkältä ajalta tuttu
- sirkkalehtilipun tunnettuus
- taustaorganisaatio on jo olemassa
- kokonaiskustannukset viljelijälle alenevat?
- iso osa viljelijöistä jo järjestelmässä mukana

HEIKKOUEDET

Ryhmä Mansikat

- byrokratia
- kustannukset
- soveltuuko pienille tiloille?

Ryhmä Salaatit

- hinta?

Ryhmä Porkkanat

- kaukana GLOBALGAP-tasosta nyt
- hinta kun 3. osapuolen tekemä auditointi

MAHDOLLISUUDET

Ryhmä Mansikat

- ryhmäauditoinnit
- matalampi kynnys lähteä mukaan
- parempi neuvontatuki
- markkinointituki
- julkisten ruokapalvelujen kilpailutuskriteeri

Ryhmä Salaatit

- Saksan mallin omaksuminen voisi tehostaa toimintaa (neuvonnallinen ote), julkinen valta-yritykset-järjestöt □ auditointien vähentäminen
- moniportainen malli mahdollinen

Ryhmä porkkanat

- muutosvastarinta pienempi
- merkin käyttömaksu

UHAT

Ryhmä Mansikat

- viljelijöiden vastustus
- pätevien auditoijien riittävyys

Ryhmä Salaatit

- ymmärtääkö kuluttaja merkin?
- kuka maksaa järjestelmän kulut?

Ryhmä Porkkanat

- omistuspohja/taustaorganisaatio, jos vain yhden tahon hallinnassa

VAIHTOEHTO D LAATUTARHAN KEHITTÄMINEN 3. OSAPUOLEN SERTIFIOIMAKSI JÄRJESTELMÄKSI

VAHVUUDET

Ryhmä Mansikat

- todentaa laatua uskottavammin
- kotimaisuus-merkin käyttö
- perustyö jo tehty

Ryhmä Salaatit

Ryhmä Porkkanat

- Ei niin kallis kuin GLOBALGAP-vertaisarvioitu järjestelmä

HEIKKOUEDET

Ryhmä Mansikat

- ei mahdollista vientiä
- kustannukset kasvavat

Ryhmä salaatit

- ei tule vientiä
- mitkä olisivat lisäarvotekijät vs. nykyinen laatutarha
- kustannukset kasvavat suhteessa hyötyyn

Ryhmä porkkanat

- ei mahdollista vientiä
- onko riittävä järjestelmä?

MAHDOLLISUUDET

Ryhmä Mansikat

- luotettavampi kuin nykyinen laatutarha
- saatavissa tukea laatujärjestelmässä tuotetussa tuotteesta kertomiseen

Ryhmä Salaatit

Ryhmä porkkanat

- GLOBALGAP on helppo lisätä auditointiin

UHAT

Ryhmä Mansikka

- tiloja karsiutuu järjestelmästä
- kriteerien tason määrittäminen liian alhaiseksi

Ryhmä Salaatit

Ryhmä Porkkanat

- järjestelmän organisatorisen rakenteen teko
- muutos ei ole riittävä nykyisestä

VAIHTOEHTO E POHJOISMAINEN YHTEISTYÖ

VAHVUUDET

Ryhmä Mansikat

- kustannus- ja työtaakka jakaantuu
- testatuu
- parempi tunnettuus avaa markkinoita

Ryhmä salaatit

- Pohjoismaiden ominaispiirteet huomioitu
- rahoitus voisi olla helpompi järjestää?

HEIKKOUEDET

Ryhmä Mansikat

- ei vertaisarvioitu GLOBALGAPIin

Ryhmä Salaatit

- riittääkö pohjoismainen yhteistyö? Ollaan globaaleilla markkinoilla.

Ryhmä Porkkanat

- sirkkalehtilippumerkki - voiko säilyä?

MAHDOLLISUUDET

Ryhmä Mansikat

- vienti Pohjoismaihin

Ryhmä Salaatit

- NordicGAP olisi hyvä vaihtoehto

UHAT

Ryhmä Mansikat

- yhteensovittamisen vaikeus
- yhteen sovittamattomat kansalliset näkemykset
- liian suppeat markkinat

Ryhmä Salaatit

- kansallisten ominaispiirteiden yhteensovittaminen?
- syntykö tulosta?

LIITE 2. SOPIMUS KOTIMAISET KASVIKSET RY:N LAATUMERKIN KÄYTÖSTÄ

Sopimusnumero _____

Sopimus Kotimaiset Kasvikset ry:n laatumerkin käytöstä

Tila/yritys: _____ Laadunvalvontarekisterinumero: _____
Viljelijä: _____ Tilatunnus: _____
Osoite: _____ Kunta: _____
Sähköpostiosoite: _____
Tuotantotapa on: tavanomainen ☐ luomu ☐
Puhelin _____ - _____ Fax _____ - _____ GSM _____

Käytän merkkiä seuraavissa tuoteryhmissä; (luettele kasvit)
avomaavihanneksilla (_____)
kasvihuonevihanneksilla (_____)
marjoilla, hedelmillä ja sienillä (_____)
koristekasveilla ja taimistotuotteilla (_____)

Mikäli viljelijä pakkaa muutakin kuin itse viljelemäänsä tuotetta, on tehtävä erillinen pakkaamosopimus.

Kotimaiset Kasvikset ry (jäljempänä yhdistys) antaa viljelijälle oikeuden käyttää tarkastusmerkinä rekisteröityä laatumerkkiä (jäljempänä merkkiä) Suomessa viljellyille tuotteille seuraavin ehdoin:

1. Sitoudun ympäristön huomioonottavaan tuotantotapaan. Tuotanto täyttää Laatatulha -ohjeiston vaatimukset. Teen merkinkäyttöön liittyvät itsearvioinnit ja sitoudun säännöllisiin auditointeihin.
2. Maksan vuosittain kerättävän markkinointimaksun.
3. Viljelijän nimen ja vaadittavien pakkausmerkintöjen lisäksi merkitsen tukkupakkauksiin pakkauspäivämäärän.
4. Käytän merkkiä 1. luokan tai ekstraluokan laatuvaatimukset täyttävillä tuotteilla. Kukilla, taimistotuotteilla ja niillä syötävillä tuotteilla, joilla virallista laatuvaatimusta ei ole, noudatan yhdistyksen laatuohjetta.
5. Annan suostumuksen siihen, että elintarvike- ja kasvintarkastusviranomaiset antaa valvontatiedot merkillä myydyistä tuotteista yhdistykselle sekä sallii yhdistyksen valtuuttaman henkilön ottaa laatu näytteitä ja tehdä tarkastuksia sekä tutustua omavalvontaan.
6. Sitoudun noudattamaan torjunta-aineiden käytöstä annettuja määräyksiä. Mikäli viljelijä käyttää merkkiä toistuvasti laadultaan epäkelvoissa tuotteissa tai muuten rikkoo tätä sopimusta, hän menettää yhdistyksen päätöksellä käyttöoikeuden merkkiin.
7. Merkin käyttö ilman tämän sopimuksen mukaista oikeutusta tai muu tavaramerkkioikeuden loukkaus, johtaa tavaramerkkilaissa (7/64) ja yhteisömerkkilaissa (795/80) säädettyihin rangaistuksiin ja korvausvaateisiin.

Allekirjoituksellani vahvistan, että olen tutustunut yllä oleviin sääntöihin ja sitoudun noudattamaan niitä.

Paikka ja aika: _____ / _____ 20____
Viljelijän allekirjoitus ja nimenselvennys

Sopimus hyväksytty:

Paikka ja aika: _____ / _____ 20____
Kotimaiset Kasvikset ry:n edustajan allekirjoitus

LIITE 3. RHEINLAND-PFALZ GQS WWW-SIVUT

Schnittstellen			Anforderungen	Erfüllung			Bemerkungen
Gesetz	QS	Prog.		Ja	Nein	Entf.	
CC		QZ	3.4 Umgang mit Pflanzenschutzmitteln				GGAP +
			➤ Anwendungshinweise- und Handhabungshinweise des Herstellers (einschließlich Bienenschutz) beachtet	☐	☐	☒	
			➤ Dosiereinrichtungen (z.B. Messbecher, Waage) zum sicheren anmischen und abmessen von Pflanzenschutzmittel vorhanden und jährlich kalibriert	☐	☒	☒	
		QZ	➤ Vorsichtsmaßnahmen zum Schutz der Umwelt und von Dritten beachtet	☐	☐	☐	
			Anwenderschutz				
			➤ geeignete Schutzkleidung und -ausrüstung für den Umgang mit Pflanzenschutzmitteln entsprechend der Gebrauchsanweisung vorhanden	☐	☐	☐	
		QZ	➤ Anwender trägt Schutzkleidung nach Herstellervorgaben	☐	☐	☐	
			➤ Schutzkleidung in gutem Zustand	☐	☐	☐	
			➤ getrennt von Pflanzenschutzmitteln an einem gut gelüfteten Ort aufbewahrt und getrennt von Privatkleidung gereinigt (auch Einwegkleidung)	☐	☐	☐	
		QZ	➤ Empfehlungen zum Gebrauch der Schutzkleidung und -ausrüstung liegen den Aufzeichnungen zur Anwendung von Pflanzenschutzmitteln bei	☐	☐	☐	
			Feldspritzenbefüllung				
			➤ freie Fallstrecke oder	☐	☐	☐	
§			➤ druckloser Zwischenspeicher vorhanden	☐	☐	☐	
§				☐	☐	☐	
CC		QZ	➤ keine Anzeichen für direkte oder indirekte Ableitung von chemischen Pflanzenschutzmitteln in das Grundwasser	☐	☐	☐	
CC			3.5 Anwendung von Pflanzenschutzmitteln				Merkblätter
CC			➤ nur auf landwirtschaftlich, gartenbaulich und forstwirtschaftlich genutzten Flächen oder	☐	☐	☐	
CC			➤ behördliche Ausnahmegenehmigung liegt vor	☐	☐	☐	
CC			➤ Abstand zu Oberflächengewässern eingehalten	☐	☐	☐	
CC			➤ Abstand zu Saumbiotopen eingehalten (z.B. Feldgehölze)	☐	☐	☐	
CC			➤ Anwendungsbestimmungen (z.B. in Natur- oder Wasserschutzgebieten, Natura 2000 Gebieten) eingehalten	☐	☐	☐	
			➤ erforderliche Abstände zu Nachbarkulturen eingehalten	☐	☐	☐	
CC			Bienenschutz				
CC			➤ kein Einsatz bienengefährlicher Mittel an von Bienen befallenen Pflanzen (Trachtpflanzen)	☐	☐	☐	
CC			➤ andere Pflanzen in der Blüte beim Einsatz von bienengefährlichen Mitteln nicht getroffen (z.B. durch Abdrift)	☐	☐	☐	
CC			➤ bienengefährliche Mittel im Umkreis von 60 m zu einem Bienenstand innerhalb der Zeit des täglichen Bienenflugs nur mit Zustimmung des Imkers eingesetzt	☐	☐	☐	
CC			➤ bienengefährliche Mittel so gehandhabt, aufbewahrt und beseitigt, dass Bienen mit diesen nicht in Berührung kommen	☐	☐	☐	
			(Hinweis: Maissaatgut, das mit dem Wirkstoff Methiocarb (z.B. Mesuro) gebeizt ist, nur mit einem pneumatischen Gerät ausgesät, das die erzeugte Abluft auf oder in den Boden leitet.)				

